
April 2021

Familiepleje i Norge og Sverige

Ankestyrelsen

ANKESTYRELSEN

Telefon: 33 41 12 00 mandag til fredag klokken 9-15

Postadresse: Ankestyrelsen, 7998 statsservice

Mailadresse: ast@ast.dk

Hjemmeside: www.ast.dk

ISBN nr.: 978-87-7811-403-7

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1 INDLEDNING OG SAMMENFATNING	5
Baggrund og formål	5
Rapportens disposition	8
Hovedresultater	9
KAPITEL 2 FAMILIEPLEJE I NORGE	14
Historisk udvikling	14
Organisering og ansvarsfordeling	17
Grundlæggende principper i lovgivningen	22
Lovgrundlag ved anbringelse	23
Inddragelse	28
Sikring af kontinuitet i anbringelse	34
Brugen af familiepleje	41
Typer af familiepleje	42
Uddannelseskrav, støtte og supervision	44
Ansættelsesforhold	44
Rekruttering	46
Fastholdelse	48
Tilsyn	49
KAPITEL 3 FAMILIEPLEJE I SVERIGE	50
Historisk udvikling	50
Organisering og ansvarsfordeling	52
Grundlæggende principper i lovgivningen	53
Lovgrundlag ved anbringelse	54
Inddragelse	59
Sikring af kontinuitet i anbringelse	64
Brugen af familiepleje	67
Typer af familiepleje	68
Uddannelseskrav, støtte og supervision	70
Ansættelsesforhold	71
Rekruttering	72
Fastholdelse	75
Tilsyn	77

KAPITEL 4 STATISTISK ANALYSE AF ANBRINGELSESOMRÅDET I DANMARK, NORGE OG SVERIGE	78
Fællestræk på anbringelsesområdet på tværs af Danmark, Norge og Sverige	78
Forbehold for sammenligning på tværs af Danmark, Norge og Sverige	79
Anbringelsesfrekvensen i Danmark, Norge og Sverige	81
Andelen af anbragte børn fordelt på anbringelsestype	82
Anbringelser med og uden samtykke	89
Årsager til anbringelse/barneværnstiltag	92
Sammenhæng mellem barnets udfordring og anbringelsestype	97
Barnet og den unges alder ved anbringelse/barneværnstiltag	100
Herkomstfordeling af anbragte børn og unge	104
BILAG 1 METODE	108
Desk research	108
Ekspertinterview	108
Interview med centrale aktører	109
Udvælgelse og verificering af statistisk data	111
Begrebsafklaring	111

Indledning og sammenfatning

BAGGRUND OG FORMÅL

Social- og Ældreministeriet har bedt Ankestyrelsen udarbejde en undersøgelse af familieplejeområdet i Norge og Sverige.

Baggrunden for undersøgelsen er at bidrage med viden til det lovforberedende arbejde til regeringens oplæg til barnets lov.

Til inspiration for den danske indsats ønsker Social- og Ældreministeriet en afdækning af organiseringen og brugen af familiepleje i Norge og Sverige.

Formålet med undersøgelsen er dels at lave en kvalitativ kortlægning af familieplejeområdet i Norge og Sverige, dels at lave en beskrivelse af statistiske forskelle på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige.

Formålet med den kvalitative del af undersøgelsen er at få viden om plejefamilieområdet i Norge og Sverige med fokus på, hvordan området er organiseret, og hvordan der arbejdes med kontinuitet og inddragelse af barnet i plejefamilien. Dertil er formålet at undersøge gode erfaringer med at rekruttere og fastholde plejefamilier samt afdække vederlagsstrukturen.

Formålet med den statistiske del af undersøgelsen er at sammenligne statistiske oplysninger på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige som skal bidrage til forståelsen af forskelle og ligheder mellem de tre lande.

I undersøgelsen besvarer vi følgende spørgsmål for den kvalitative del af undersøgelsen:

- Hvordan er området for udsatte børn og unge organiseret, og hvordan er ansvarsfordeling mellem stat, region og kommune i Norge og Sverige?
- Hvilke typer af plejefamilier findes, og med hvilke tilladelser, og hvem har ansvaret for at føre tilsyn med plejefamilierne i Norge og Sverige?
- Hvilke uddannelseskrav er der til plejeforældre, og hvad er mulighederne for efteruddannelse og supervision i Norge og Sverige?
- Hvordan er vederlagsstrukturen for plejefamilier i Norge og Sverige?

- Hvordan er kontinuitet og inddragelse af barnet reguleret i lovgivningen i Norge og Sverige?
- Hvordan vægtes barnets tarv over for forældrenes rettigheder i Norge og Sverige?
- Hvilke "best practice"-eksempler på arbejdet med rekruttering og fastholdelse af plejefamilier i Norge og Sverige fremhæver informanterne?

For den statistiske del af undersøgelsen besvares følgende spørgsmål:

- Hvad er andelen af anbragte børn i henholdsvis plejefamilie, opholdssted og institution i Danmark, Norge og Sverige?
- Hvordan fordeler anbringelser sig på anbringelser med og uden samtykke i Danmark, Norge og Sverige?
- Hvad er årsager til anbringelse/barneværnstiltag i Danmark, Norge og Sverige?
- Hvad er sammenhængen mellem barnets udfordringer og anbringelsestype i Danmark, Norge og Sverige?
- Hvilken alder har barnet/den unge, når barnet/den unge anbringes i Danmark, Norge og Sverige?
- Hvad er herkomstfordelingen i forhold til indsatser på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige?

Undersøgelsens datagrundlag

Den kvalitative del af undersøgelsen er baseret på følgende datakilder:

Desk research, der består af indsamling af skriftlige datakilder, der beskriver den forhenværende og nuværende organisering af anbringelsesområdet i Norge og Sverige. Teksterne består af forskningskortlægninger, lovgivning, reformoplæg og evalueringer, samt andre officielle dokumenter. Nogle af teksterne har vi selv indhentet, og andre tekster er fremsendt til os af informanter i forlængelse af interview.

Ni kvalitative interview

I Danmark gennemførte vi indledningsvist to interview med Anne-Dorthe Hestbæk, der er seniorforsker ved VIVE, og Mie Engen, der er lektor ved Institut for Sociologi og Socialt arbejde ved Aalborg Universitet. Begge har forskningsbaseret kendskab til anbringelsesområdet i Norge og Sverige.

I Norge gennemførte vi interview med følgende:

- Styringsrepræsentant: Interview med Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet)
- Rekrutteringsrepræsentant: Interview med Bufetat Øst (en ud af fem regionale institutioner under Bufdir)
- Forsker: Interview med forsker Elisiv Bakketeig, Fra Center for Velfærds- og Arbejdslivsforskning ved Oslo Metropolitan University (Oslomet).

I Sverige gennemførte vi interview med følgende:

- Styringsrepræsentant: Interview med Socialstyrelsen
- Tilsynsrepræsentant: Interview med IVO (Inspektion for Vård og Omsorg)
- Rekrutteringsrepræsentant: Interview med Familijepoolen Sverige
- Forsker: Interview med professor Marie Sallnäs ved Institut for Socialt Arbejde ved Stockholm Universitet

Den statistiske analyse på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige baserer sig på tal fra 2019¹ fra følgende datakilder:

- Data om fællestræk og forbehold i sammenligningen mellem Norge, Sverige og Danmark på baggrund af de ni kvalitative interview
- Dataudtræk fra Danmarks Statistik
- Dataudtræk fra Statistisk Sentralbyrås Statistikbank på barneværnsområdet, Norge
- Statistik om Socialtjenester til barn og unge 2019, Socialstyrelsen, Sverige
- Særbestilling af data fra Registerservice i Socialstyrelsen, Sverige

Vi har været i dialog med Registerservice Socialstyrelsen i Sverige, samt Statistisk Sentralbyrå i Norge i forbindelse med kvalificeringen og udarbejdelsen af beregningerne i denne undersøgelse.

Se Bilag 1 for en uddybning af de anvendte metoder.

RAPPORTENS DISPOSITION

Rapporten er opdelt i fire kapitler, der belyser forskellige temaer:

Kapitel 1: Indledning og sammenfatning

Kapitel 2: Familiepleje i Norge

Kapitel 3: Familiepleje i Sverige

Kapitel 4: Statistisk analyse på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige.

Bilag 1: Metode

---

¹ Enkelte tabeller er baseret på tal fra 2018, da tal fra 2019 ikke var tilgængelige. Årstallet er markeret i alle tabeller.

HOVEDRESULTATER

I det følgende præsenterer vi undersøgelsens hovedkonklusioner.

Fra stærk statslig styring til kommunalt selvstyre: store forskelle i organisering mellem Norge og Sverige

Barneværnet i Norge er i væsentligt højere grad en statslig opgave, end den er i Sverige. I Norge ligger ansvaret hos fem statsligt forankrede regionale institutioner. Disse fem institutioner har det overordnede ansvar for at sikre, at der er tilstrækkeligt med plejefamilier til rådighed for kommunerne. De har ansvaret for at sikre uddannelse til plejefamilier og vejlede kommunerne i matchning mellem barnet eller den unge og plejefamilien. Staten har en ambition om national udbredelse af metoder, som eksempelvis undervisningskonceptet PRIDE for plejefamilier. De norske kommuner er ansvarlige for det forebyggende arbejde, udredning, hjælpetiltag, opfølgning og anbringelse med samtykke. Derudover er kommunerne ansvarlige for godkendelse af plejefamilier. Sager om anbringelse uden samtykke skal forelægges en domstol i statsligt regi (Fylkesnævnet). Den statslige styring på barneværnsområdet har generelt medført positive effekter som ensartethed og styring af kvalitet, men også udfordringer med at styre økonomien. Blandt andet med dette afsæt, har Norge gennemført en strukturreform, der har medført færre og større kommuner. Derudover implementerer Norge i skrivende stund lovgivningsændringer, der overfører ansvar på barneværnsområdet til kommunerne.

I Sverige er barneværnet præget af decentralisering, og det er kommunerne, der har ansvaret for forebyggende og opsøgende arbejde, udredning og indsatser, som eksempel familiepleje. Det er den enkelte kommune, der er ansvarlig for at rekruttere plejefamilier, og kommunerne har fuld metodefrihed. Forvaltningsdomstolen, der er regionalt organiseret, træffer afgørelse i tvangssager. Den høje grad af selvstyring betyder, at praksis varierer meget, og rekrutteringsopgaven er en udfordring for særligt mindre kommuner.

Inddragelse af barnet er styrket ved udpeging af en særligt udvalgt socialarbejder i både Norge og Sverige

I både Norge og Sverige har barnet eller den unge ret til at blive hørt i egen sag. Derudover skal barnet eller den unge i begge lande tilbydes en særligt udvalgt socialarbejder. I Norge har en "tillidsperson" til opgave at skabe tryghed og hjælpe barnet eller den unge til at udtrykke sine synspunkter over for myndighederne. I Sverige har en "socialsekretær" ansvaret for at have kontakt til barnet eller den unge i det omfang, som barnet eller den unge har behov for.

I begge lande skal myndighederne afsøge muligheden for slægts- og netværkspleje. I Norge bruges metoden familierådslagning til at få familie, slægt og netværk inddraget i at udpege et relevant anbringelsessted.

Bestemmelser om kontinuitet afspejler forskellige fortolkninger af begrebet

Norsk lovgivning vægter, at barnet skal opleve stabilitet i anbringelsen og ikke flyttes frem og tilbage mellem anbringelsessted og forældrene. Barnets tilknytning til plejeforældrene har betydning for, om barnet skal hjemgives. Den svenske lovgivning sigter derimod, at barnet så vidt muligt skal hjemgives, og anbringelsen skal derfor genvurderes hver sjette måned.

I både Norge og i Sverige er der mulighed for at overdrage forældremyndighed til plejeforældre. Adoption uden samtykke er mulig ifølge norsk lov, men ikke ifølge svensk lov.

Enkeltsager i både Norge og Sverige påvirker debatten om barnets tarv versus forældrenes rettigheder

Domme fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har rejst debat om, hvorvidt Norge er gået for vidt i forhold til at prioritere barnets tarv over forældrenes ret til familieliv. Modsat har en enkeltsag i Sverige skabt diskussion om, hvorvidt man er gået for vidt i forhold til at sikre forældrenes rettigheder, og om beskyttelse af barnet ved hjemgivelse bør styrkes. I Sverige har debatten ført til, at den svenske regering har igangsat et udredningsarbejde, der skal afgøre, om der er behov for ændringer i lovgivning i forhold til kommunernes ansvar ved ophør af anbringelse.

Der er en større differentiering af plejefamilier i Norge end der er i Sverige

I både Norge og Sverige er plejefamilie den foretrukne anbringelsesform, når det er nødvendigt at anbringe et barn eller ung uden for hjemmet. I Norge er der en større differentiering af typer af plejefamilier end i Sverige. Eksempelvis har man i Norge statslige, kontraktansatte plejefamilier, der i reglen er målrettet børn og unge med større udfordringer, samt plejefamilier målrettet uledsagede flygtningebørn. Behovet for en større grad af differentiering i Norge kan blandt andet forklares ved, at også børn og unge med store udfordringer hyppigere anbringes i plejefamilier. I begge lande fastsættes størrelsen på vederlaget ud fra plejeopgavens tyngde, og det opleves som en udfordring, at kommunen i denne forbindelse både har en myndigheds- og arbejdsgiverrolle. I Norge er det de statsligt forankrede regionale institutioner, der har ansvaret for uddannelse til plejefamilier, hvor det er en kommunal opgave i Sverige. I Norge oplever man, at den centrale organisering af

uddannelsen er en udfordring, da kun halvdelen af plejefamilierne deltager, blandt andet grundet transporttid, der kan tilskrives Norges geografi. Med nye lovændringer på barneværnsområdet vil Norge derfor overføre dele af uddannelsesansvaret på plejefamilieområdet til kommunerne.

Best practice-eksempler på nationale kampagner og tværkommunale samarbejder i rekrutteringsindsatsen

Da rekrutteringen grundlæggende er en statslig opgave i Norge, består rekrutteringsindsatsen på familieplejeområdet blandt andet af årlige nationale kampagner, der eksempelvis kører på TV og sociale medier. Organiseringen betyder, at der er det økonomiske råderum til større strategiske kampagner, og det kan mindske risikoen for, at kommuner konkurrerer med hinanden om de samme plejefamilier. I de nationale kampagner bliver det understreget, at helt "almindelige" mennesker kan blive plejeforældre, eksempelvis også enlige, i et forsøg på at udbrede mængden af plejefamilier. Der er dog fortsat udfordringer med at rekruttere tilstrækkeligt med plejefamilier i begge lande. I Sverige har man i flere kommuner valgt at gå sammen i tværkommunale samarbejder om rekruttering, oplæring og indledende matchning på plejefamilieområdet. Her er oplevelsen, at kommunale samarbejder kan understøtte en bedre matchning mellem barn og plejefamilie og sikre, at kommunerne får muskelkraft til at konkurrere med private aktører om rekrutteringen af plejefamilier.

Dog fremgår det af den norske regerings stortingsmelding om den nuværende strukturreform i Norge, at en udfordring ved kommunale samarbejder kan være, at det svækker den demokratiske gennemsigtighed og kontrol med forvaltningen. Af denne årsag ønsker den norske regering med strukturreformen at reducere behovet for kommunale samarbejder ved at forøge kommunernes størrelse, opgavevaretagelse og finansieringsansvar.

Derudover er der i Sverige, som i Norge, fokus på digitale kanaler som en strategisk platform i rekrutteringen. Derudover er der oprettet nationalt dækkende hjemmesider, hvor plejefamilier og opdragsgivere kan mødes. Her er det også muligt for plejefamilier at udveksle erfaringer og bekymringer om opgaven.

Anbringelsesfrekvensen er højere i Danmark og Norge end i Sverige

Tal fra 2019 viser, at andelen af anbragte børn og unge i aldersgruppen 0-17 år er højere i Danmark og Norge sammenlignet med Sverige. I både Danmark og Norge ligger andelen på 0,99 procent, hvor andelen i Sverige ligger på 0,65 procent.

Plejefamilie er den foretrukne anbringelsesform i alle tre lande, men anvendes mindst hyppigt i Danmark

Familiepleje er den mest hyppige anbringelsestype i både Danmark, Norge og Sverige i 2019. Norge har den højeste andel af anbragte børn og unge i familiepleje (83,3 procent), efterfulgt af Sverige (82,2 procent). Til sammenligning har Danmark den laveste andel af børn og unge anbragt i plejefamilie (66,1 procent).

Brugen af netværksplejefamilie er størst i Norge og mindst udbredt i Danmark

Ser vi nærmere på brugen af netværkspleje ud af det samlede antal anbragte i plejefamilie i de tre lande, viser statistikken fra 2019, at Norge anbringer den største andel børn og unge i netværkspleje (29,4 procent). Til sammenligning er andelen i Sverige 17 procent ud af det samlede antal anbragte børn og unge i familiepleje. Danmark har den laveste andel af netværkspleje i forhold til det samlede antal anbragte i familiepleje (12,5 procent)².

Større andel anbringelser uden samtykke i Sverige end i Danmark

Tal fra 2019 viser, at Sverige har den højeste andel af anbringelser uden samtykke (39 procent). I Danmark er andelen 23 procent. I den norske barneværnsstatistik skelnes ikke mellem med og uden samtykke, men i stedet mellem anbringelser som omsorgsovertagelse, hjælpetiltag, akuttiltag og adfærdstiltag. Ved omsorgsovertagelse er der fortrinsvist tale om en anbringelse af længere varighed uden samtykke. I Norge blev 77 procent af børn og unge anbragt som en omsorgsovertagelse. Derudover viser tal fra Fylkesnævnene i Norge, at ud af 888 nye omsorgsovertagelser i løbet af 2019 er 70 procent afgjort uden samtykke.

Manglende forældreevne er den hyppigst angivne årsag til anbringelse i alle tre lande

I både Danmark, Norge og Sverige foretages der registreringer på årsagskategori ved anbringelser af og barneværnstiltag for

² Baseret på tal fra 2018.

børn og unge. På tværs af de tre lande var den hyppigste årsag til anbringelse/barneværnstiltag i 2019 forhold, der knytter sig til forældrenes manglende evne til at tage sig af barnet.

Svært at afgøre sammenhæng mellem barnets udfordring og anbringelsestype

Hverken Danmark, Norge eller Sverige opgør den direkte sammenhæng mellem anbringelsestype og barnets/den unges udfordringer. I alle tre lande viser forskning, at der er en tendens til, at børn og unge med adfærdsvanskeligheder og misbrug oftere anbringes på institution end i plejefamilie.

Barnets alder ved barneværnstiltag er lavere i Norge end barnets alder ved anbringelse i Danmark og Sverige

Tal fra 2019 viser, at den største andel af barneværnstiltag i Norge iværksættes, når barnet er mellem 6-12 år. I både Danmark og Sverige iværksættes størstedelen af anbringelser, når barnet er mellem 12 og 17 år.

Overrepræsentation af børn og unge med indvandrerbaggrund blandt modtagere af barneværnstiltag i Norge

I både Danmark og Norge er størstedelen af de anbragte børn og unge af dansk/norsk oprindelse. I Norge er det muligt at se på herkomstfordelingen af børn og unge med barneværnstiltag per. 1.000. Her fremgår det, at børn og unge med indvandrerbaggrund og efterkommere er overrepræsenterede. I Norge er familiepleje den mest anvendte anbringelsestype uafhængig af herkomst. Dog anvendes netværkspleje/anbringelse mindre hyppigt for børn og unge med indvandrerbaggrund og efterkommere. Børn og unge med indvandrerbaggrund anbringes hyppigere i bolig med opfølgning sammenlignet med børn og unge uden indvandrerbaggrund og efterkommere. Herkomstfordeling af anbragte børn og unge registreres ikke i Sverige.

KAPITEL 2

FAKTA OM NORGE

Norge er pr. 1. januar 2020 inddelt i fem regioner, 356 kommuner og 11 fylker (svarende til amter)

OVERORDNET ORGANISERING

Det statslige ansvar for barneværnet er delt mellem:
Barne- og Familie-departementet, Barne-, Ungdoms- og Familiedirektoratet (Bufdir), og fem regionale barneværnsmyndigheder; Barne- Ungdoms- og Familieetaten (Bufetat)

Familiepleje i Norge

I dette kapitel beskrives den historiske udvikling, som kendetegner udviklingen i Norges politik og organisering på området for udsatte børn og unge. Dernæst beskrives Norges nuværende organisering på området, gældende lovgivning og hvordan inddragelse og kontinuitet er reguleret i lovgivning og udmøntes i praksis. Til sidst beskrives Norges arbejde med rekruttering, fastholdelse, uddannelse og tilsyn med plejefamilier.

HISTORISK UDVIKLING

Verdens første offentlige sociale barneværnslov

I 1896 indførte Norge, som det første land i verden, en lov for et offentligt socialt barneværn, nemlig "Loven om Forsømte Børns Behandling". Loven var målrettet de såkaldte "forsømte" og "adfærdsvanskelige" børn og unge men udsprang grundlæggende af straffeloven, og dermed af ønsket om at begrænse børn og unges kriminalitet³. Cirka 60 år senere tilføjede man centrale ændringer, som udmundede i en ny barneværnslov i 1953. Man gik i denne forbindelse væk fra kriminaliseringen af udsatte børn, der som beskrevet var et centralt element i loven fra 1896, og ændrede samtidig fokus fra at anbringe børn til i stedet at øge tiltag af hjælp i hjemmet. Ligesom i Sverige og Danmark, opstod der i Norge i 1980'erne diskussioner om, hvorvidt der var behov for en samlet lov for hele det sociale område. I modsætning til Sverige og Danmark, valgte man i Norge ikke at samle lovgivningen på socialområdet. I stedet indførte man i 1993 en ny barneværnslov kaldet "Lov om barnevernstjenester" (Lov om barneverntjenester (barnevernloven) forkortet BVL). Det er denne lov, som Norges praksis på området for udsatte børn og unge bygger på i dag⁴.

Den danske forsker Anne-Dorthe Hestbæk, der er interviewet til denne undersøgelse, beskriver, at det er hendes opfattelse, at Norge har en mere indgribende familieideologi end Danmark hidtil har haft. Det gælder eksempelvis i forhold til at gå mere ind i familien og eksempelvis afskære kontakt ved brug af adoption:

³ Dahl, 1978: Barnevern og samfunnsvern. Oslo. Pax.

⁴ Bengtsson & Jakobsen 2009: Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser, s. 154-156, VIVE [dav. SFI]

"Jeg haft en fornemmelse af, at barnets tarv har stået stærkere i Norge (...) Børn har haft en stærkere plads". (Anne-Dorthe Hestbæk, dansk forsker)

REFORM I 2004 CENTRALISEREDE OMRÅDET

Større reformtiltag i 2004 ændrede organisering

I 2004 implementerede Norge en reform, som omorganiserede hele barneværnet. Denne omorganisering var påvirket af den daværende kristendemokratiske regerings fokus på familien som den centrale enhed. Ud fra et biologisk princip⁵ skabte man med reformen et øget fokus på foranstaltninger i hjemmet, og først hvis det ikke var en mulighed overvejede man familiepleje og kun som sidste udvej institution⁶.

Et meget centralt element i omorganiseringen var, at opgaver, der tidligere lå i de 19 (nu 11) fylker (svarende til amter), blev overdraget til fem statsligt forankrede regionale barneværnstjenester (Bufetat) under direktoratet (Bufdir). Formålet med denne centralisering var at skabe et mere ensartet og standardiseret barneværn. Derudover ville man nedbringe omkostningerne, forbedre kvaliteten og sikre et bedre samarbejde mellem barneværnstjenesten og tilgrænsende instanser. Endeligt ønskede den daværende regering med reformen at nedbringe antallet af akutanbringelser, som man havde set en stigning i, samt sikre mere ensartede tilbud og service på nationalt plan.

ET NYT MARKED FOR PRIVATE AK- TØRER

Omorganiseringen havde stordriftsfordele, og fokus var især på at forbedre samarbejdet mellem de forskellige forvaltningsniveauer. Reformen skabte et øget fokus på at benytte evidensbaserede metoder, hvor eksempelvis metoden PRIDE, der beskrives nærmere senere i dette kapitel, blev indført til undervisning af plejefamilier. Bufdir forklarer, at reformen skabte et rum for private aktører, der betød, at der blev skabt et konkurrerende marked på børneområdet. Først blev dette marked kritiseret for at være utilstrækkeligt reguleret, men nye lovændringer har skabt mere klare rammer for private aktører, hvilket har ført mere af kontrollen tilbage til den kommunale og statslige forvaltning.

REDUCERING AF INSTITUTIONS- OG AKUT- ANBRINGELSER

Evaluering af reformen fra 2004

Den norske forsker Elisiv Bakketeig fortæller, at man i en evaluering af reformen⁷ så, at nogle af hensigtserklæringerne med reformen blev opfyldt. Man var med reformen lykkedes med at

⁵ Det biologiske princip udtrykker, at udgangspunktet er, at barnet fortrinsvist bør vokse op sammen med sine forældre, også selvom der er mangler ved den omsorg forældrene giver.

⁶ Socialpædagogernes Landsforbund (2010): Nordisk familieplejeanalyse.

⁷ Backe-Hansen, Bakketeig, Gautun og Grønningsæther (2011). Institusjonsplassering – siste utvei. Betyningen av barnevernsreformen fra 2004 for institusjonstilbudet. NOVA-rapport 21/11. Oslo: NOVA.

reducere andelen af institutionsanbringelser og akutanbringelser, samt i nogen grad med at udligne forskelle mellem fylker. Dog fortæller Bufdir, at reformen svækkede kommunernes økonomiske incitament til at finde billigere løsninger. En anden udfordring er, at myndighederne konkurrerer om de ansatte på feltet. Der er stor personaleomsætning i kommunerne og en opfattelse af, at der er bedre arbejdsvilkår i staten, hvilket gør det vanskeligt for kommunerne at rekruttere kvalificeret arbejdskraft. Elisiv Bakketeig vurderer, at reformimplementeringen generelt gik for hurtigt og var udfordret planlægningsmæssigt, blandt andet fordi man ikke havde taget tilstrækkelig højde for omkostningerne forbundet med selve omorganiseringen. Det meste af finansieringen endte med at gå til implementeringen alene. Dette betød i praksis, at hvor målsætningen havde været at nedbringe omkostningerne på området, så blev resultatet derimod, at omkostningerne steg helt frem til 2010. Det var først seks år efter reformen, at man fandt en økonomisk balance og kunne begynde at se effekterne af ændringerne.

Bufdir vurderer, at centraliseringen har medført en større grad af ensretning og sikring af kvalitet, og at praksis på området er blevet mere vidensbaseret. Evalueringen af reformen viste, at de norske kommuner ønskede mere selvbestemmelse i forhold til at vælge den konkrete indsats. Kommunernes størrelse synes dog at have påvirket deres opfattelse af effekterne af reformen. Eksempelvis er små kommuner mere tilbøjelige til at have behov for et statsligt system, der kan hjælpe dem. Større kommuner er mere tilbøjelige til at ønske selv at varetage den fulde økonomistyring.

Ny lovgivning i 2016

I 2016 blev barneværnsloven yderligere ændret. Bufdir beskriver dette som justeringer af loven snarere end store ændringer. Fokus var primært på at lovfæste praksis. Det blev indskrevet i lovgivningen, at mulighederne for slægts- og netværksanbringelser nu skulle undersøges som første anbringelsesmulighed. Bufetat Øst forklarer, at denne lovændring har medført et andet fokus på netværksanbringelser hos kommunerne, hvor de i udredningen af et barn først og fremmest ser på mulighederne for pleje i barnets netværk.

Parallelt med dette fokus på netværksanbringelser, gennemfører Norge i skrivende stund en strukturreform, der har reduceret antallet af kommuner fra 428 til 356, og antallet af fylker fra 19 til 11. Med de nye større kommuner ønsker man efterfølgende at flytte opgaver og give et større økonomisk ansvar til kommunerne i samspil med det faglige ansvar, som led i arbejdet med

NY LOVGIVNING SÆTTER FOKUS PÅ NETVÆRKS- OG SLÆGTS- ANBRINGELSER

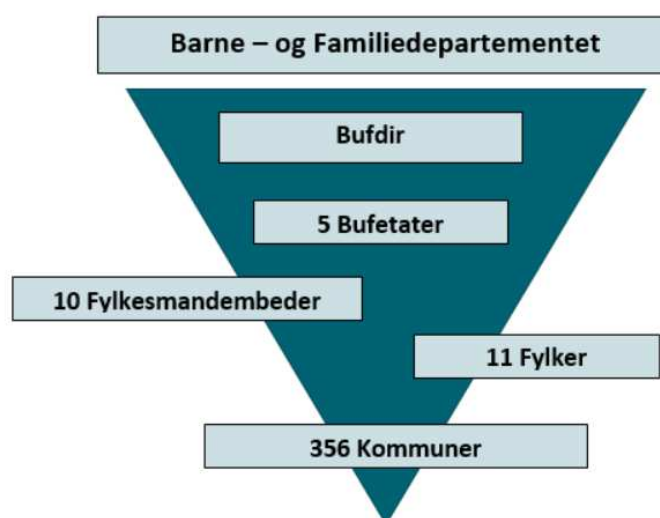

en ny barneværnslov. Derved sker der på samme tid en kommunesammenlægning og en ansvarsmæssig decentralisering i Norges organisering på barneværnsområdet.

Elisiv Bakketeig fortæller, at tanken er, at et øget økonomisk handlerum for kommunerne, som er tættere på barnet og familien, kan give bedre forudsætninger for at sikre lokale tilbud til børn og familier. I 2016 blev der iværksat et forsøg med ny ansvarsdeling mellem stat og kommuner i tre kommuner; Alta, Færder og Røyken, hvor formålet var at indhente erfaringer og viden om konsekvenserne af øget kommunalt ansvar for barneværnet. Forsøget følges og evalueres af Deloitte⁸ og viser indtil nu blandede erfaringer. De nationale ændringer indføres i 2022.

ORGANISERING OG ANSVARSFORDELING

Figur over organiseringsstrukturen på barneværnsområdet i Norge

Som beskrevet tidligere er ansvaret for barneværnet delt mellem Barne- og Familiedepartementet, Barne- Ungdoms- og Familiedirektoratet (Bufdir) og Barne- Ungdoms- og Familieetaten (Bufetat). Hver enkelt af de fem regionale Bufetat er ansvarlig for etablering og drift af institutioner og for godkendelse af private og kommunale institutioner, som anvendes efter BVL. Derudover bistår Bufetat kommunerne i forhold til anbringelse af børn og unge uden for hjemmet, og til rekruttering og formidling af plejefamilier. Bufetat er ansvarlig for at sikre,

⁸ Forsøg med ny ansvarsfordeling mellem stat og kommune på barneværnsområdet. Følgevaluering (2019). Delrapport 4. Oslo: Deloitte.

KOMMUNERNES BARNEVÆRNS- TEJENESTE

at plejefamilierne får oplæring og vejledning og for at assistere og supervisere socialrådgiverne, når de skal finde et egnet anbringelsessted. Endelig er Bufetat ansvarlig for at godkende familier til adoption efter Adoptionsloven, hvor lovhjemmelen til adoption ligger.

Bufdir har ansvaret for lovtolkninger, at bestille og videreformidle forsknings- og videnskortlægninger og at udarbejde faglige vejledninger og retningslinjer. Derudover er Bufdir klageinstans i forhold til sager om godkendelse af private og kommunale institutioner.

Kommuner og barneværnstjenesten

I Norge skal samtlige kommuner have en barneværnstjeneste, der har ansvaret for at udføre det daglige arbejde efter lov om barneværnstjenester. Mange kommuner har indgået samarbejde om barneværnstjenesten, og per 31. december 2019 var der 282 barneværnstjenester, mens der var 356 kommuner. Den kommunale barneværnstjeneste har ansvar for det forebyggende arbejde, at udrede sager og gennemføre børnefaglige undersøgelser, herunder at indhente sagkyndiges udredninger, når der er behov.

Derudover er det kommunale barneværn ansvarlig for hjælpetiltag i hjemmet. Når der er tale om anbringelse uden for hjemmet, sker det ved, at kommunen træffer afgørelse om anbringelse uden for hjemmet (frivilligt tiltag med samtykke), eller ved at fremlægge sagen for Fylkesnævnet (Fylkesnemnda) ved anbringelse uden samtykke/tvangstiltag. Endeligt er kommunerne ansvarlige for at fremme brugen af adoption.

Herudover har kommunerne ansvaret for opfølgningen over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet og for godkendelse af plejefamilier. Kommunerne er derfor ansvarlige for borgernes første møde med barneværnet i Norge.

FYLKESNÆVN, DOMSTOLE OG TVANG I NORGE

Fylkesnævn og tvangsområdet

Fylkesnævn er på barneværnsområdet et domstolslignende forvaltningsorgan, som er beslutningsmyndighed i forhold til sager såsom omsorgsovertagelse af børn og tvangsindgreb ved alvorlige adfærdsvanskeligheder hos unge. Norge har i alt 10 Fylkesnævn. Nævnene består af en formand, der er jurist, to sagkyndige medlemmer og to medlemmer fra et udvalg af lægmænd. Afgørelser truffet af Fylkesnævnene kan indbringes for tingsretten, der er domstol i førsteinstans og herefter påklages til appelretterne (lagmannsretterne) og endeligt Højesteret.

FYLKESMANDEN

ANSVARSFORDELING FOR ANBRINGELSESTEDER

Fylkesmanden (Fylkesmannen)

Fylkesmanden er statens repræsentant i fylkene (amterne), og fungerer som bindeled mellem kommunerne og centrale myndigheder. Fylkesmanden udnævnes af kongen for en periode på seks år. I 2019 havde Norge 10 fylkesmandsembeder.

Fylkesmanden har blandt andet ansvar for at føre tilsyn med kommunens opgavevaretagelse på barneværnsområdet. Derudover behandler Fylkesmanden klager om barneværnstjensens sagsbehandling og tager stilling til, om barneværnstjensen har udført sit arbejde i overensstemmelse med lov om barneværnstjenester og forvaltningsloven. Oftest er der her tale om klager over kommuners afgørelser om forebyggende foranstaltninger. Endelig skal Fylkesmanden føre tilsyn med, at børn på institutioner modtager en god behandling og forsvarlig omsorg.

Organisering af rekrutteringsopgaven i stat og kommune

Selvom Bufetat har ansvar for at bistå kommunerne i rekrutteringsopgaven og sikre, at der er tilstrækkeligt med plejefamilier, kan kommunen også selv vælge at rekruttere. Hvis kommunen ikke selv kan fremskaffe en egnet plejefamilie, kan kommunen henvende sig til sin Bufetat, der så har pligt til at finde et sted. Bufetat Øst, der indgår i denne undersøgelse, fortæller, at kommunen typisk forsøger at finde en relevant anbringelse i familie, slægt eller netværk først. Dog kan Bufetat bistå kommunerne ved alle typer af plejefamilier, uafhængigt af, om der er tale om anbringelser med eller uden samtykke. Det samme gælder for institutionsanbringelse. Her er det ligeledes Bufetats ansvar at sikre, at der er tilstrækkeligt udbud. Halvdelen af institutionerne i Norge er statslige. Den anden halvdel er private institutioner, som den norske stat indgår aftale med eller køber ydelser fra.

Når kommunen henvender sig til Bufetat for hjælp

Når kommunen henvender sig for at modtage bistand til valg af anbringelsessted, udfylder kommunen et nationalt henvisningsskema udarbejdet af Bufdir. Henvisningsskemaet sendes herefter til Bufetat, der fordeler skemaerne til den afdeling, der har ansvaret for at bistå den pågældende kommune.

Herefter inviterer Bufetat til et opstarts- eller afklaringsmøde, hvor Bufetat i samarbejde med sagsbehandler og familien, og gennem samtale med barnet/den unge, beslutter, hvad behovet er, og hvordan der skal arbejdes videre med at komme frem til det mål. Her anvender Bufetat ofte familierådslagningen, der beskrives senere i denne rapport. På baggrund af dette udpeger Bufetat en egnet plejefamilie til barnet/den

**OMSORGS-
KOMMUNEN FÅR
DET FULDE
ANSVAR**

unge og tilbyder den til kommunen. Det er dog stadig kommunen, der træffer afgørelse om anbringelse uden for hjemmet, og som har ansvar for at gennemføre selve anbringelsen.

Ansvarsfordeling ved valg og godkendelse af plejefamilier

I dag er det omsorgskommunen (der hvor barnet før har boet), der har ansvaret for valg af plejefamilie. Bopælskommunen (altså den kommune, hvor plejefamilien har bopæl), har ansvaret for godkendelsen af plejefamilien. Ansvar er derfor delt mellem to kommuner. Som følge af Norges kommende reform af barneværnsområdet, skal ansvaret for både valg og godkendelse af plejefamilien samles hos omsorgskommunen. Ændringen træder i kraft i 2022.

Private aktørers rolle på anbringelsesområdet i Norge

Som følge af reformen i 2004 steg antallet af private aktører på familieplejeområdet. Blandt andet var der på grund af rekrutteringsudfordringer behov for at skabe et større marked. Tidligere var mange af aktørerne på området såkaldte 'ideelle organisationer' (NGO'er), men antallet af disse blev reduceret i takt med, at flere private aktører er kommet ind på markedet. Efterhånden udviklede der sig et stort marked for private, som var meget omkostningstungt. De private virksomheder opererer ved at rekruttere og oplære plejefamilier for så at tilbyde dem til kommunerne og foreslå et muligt match mellem barn og plejefamilie. Det er dog barneværnstjenesten, der træffer afgørelse om det konkrete match, da private aktører ifølge norsk lovgivning, ikke kan stå for denne del. Større private aktører på markedet, der ofte er svenske, har efterhånden opkøbt de små virksomheder. Bufdir oplyser, at andelen af private aktører på familieplejeområdet ikke er så stor, men at private aktører står for halvdelen af institutionstilbuddene. Der har gennem flere år været en betydelig udgiftsvækst i det statslige barneværn, som dels kan forklares med øget brug af private aktører på barneværnsområdet. Denne vækstkurve er nu fladet ud. Stigningen i antallet af private aktører på markedet kan ifølge Bufetat Øst have den effekt, at det bliver vanskeligere for Bufetat at rekruttere nye familier, og at plejefamilierne "shopper" mellem de mange aktører på markedet og vælger efter, hvem der kan tilbyde de bedste vilkår.

En større organiseringsændring på vej

Som beskrevet er Norge i skrivende stund i gang med en større strukturreform, som blandt andet involverer kommunesammenlægning. Strukturreformens formål er at styrke lokaldemokratiet og overføre mere magt og myndighed til nu større kommuner.

**DECENTRALISERING AF OPGA-
VARETAGELSE
PÅ VEJ**

STRUKTUR- REFORMENS FORMÅL

Den norske regering beskriver i stortingsmeldingen⁹; "Kommunereformen – nye opgaver til større kommuner", at den med reformen ønsker at understøtte, at kommunerne i højere grad end tidligere selv løfter deres lovpligtige opgaver. Derudover ønsker den norske regering at øge ensartethed og transparens i forvaltningen. Mange norske kommuner har forud for reformen selv valgt at indgå i forskellige kommunesamarbejder. Regeringen beskriver dog i stortingsmeldingen, at de kommunale samarbejder resulterer i en mere kompleks forvaltningsstruktur, der potentielt kan svække den demokratiske gennemsigtighed og kontrol. Her beskriver regeringen, at et problem kan være, at vigtige beslutninger flyttes fra folkevalgte organer til mellemkommunale samarbejder.

Som led i reformen har den norske regering igangsat en række processer, der berører ansvarsdelingen mellem stat og kommune. Foruden ændringer i styringen af barneværnsområdet, som vi beskriver mere detaljeret nedenfor, vedrører dette andre velfærdsområder såsom opgaver hos politiet, optrappingsplaner på rusmiddel- og rehabiliteringsområdet med videre. Med kommunesammenlægningen på barneværnsområdet er forventningen, at større kommuner vil medføre en forbedret kontrol og muskelkraft på området, da det er en udfordring, at de små kommuners økonomi er begrænset. Som beskrevet hænger sammenlægningen sammen med en revision af BVL, hvis samlede lovændringer træder i kraft d. 1 januar 2022.

STØRRE OG STÆRKERE KOMMUNER

Et af formålene med strukturreformen på barneværnsområdet er blandt andet at imødegå nogle af de udfordringer, som særligt karakteriserer de mindre kommuner. Eksempelvis ønsker man med sammenlægningen af kommuner at øge konkurrencen om kompetent arbejdskraft, skabe stærkere og større fagmiljøer, og sikre, at der er tilstrækkeligt med opgaver for medarbejdere med specialluddannelse. Større kommuner skal derudover modvirke de udfordringer, som særligt mindre kommuner har haft, med at rekruttere medarbejdere med barneværnspædagogisk uddannelse til barneværnssektoren. Tidligere har dette medført, at mange barneværnsmedarbejdere har oplevet at været meget alene om at træffe vanskelige afgørelser på området.

Også vores interviewpersoner i denne undersøgelse peger på, at organiseringen af ansvar og opgaver på barneværnsområdet derudover går mod mere decentralisering, med en overførsel

⁹ Melding til Stortinget Meld. St. 14 (2014-2015): Kommunereformen – nye opgaver til større kommuner, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-2014-2015/id2401505/>.

af mere ansvar til kommunen. En forsker peger på, at en begrundelse for dette kan være at styrke den forebyggende og tidlige indsats, hvor valg og indsats skal baseres på det nære kendskab til barnet og familiens situation. Derudover kan decentraliseringen på området bunde i et ønske om at sikre større økonomisk ansvar i kommunerne. Det er i lyset af, at økonomistyringen har været en udfordring i den hidtidige ansvarsdeling mellem stat og kommune, hvor staten kompenserer kommunerne for udgifter over et vist beløb på barneværnsområdet. Dette beskriver Elisiv Bakketeig således;

"Hvis ikke kommunen selv skal betale, så er man ikke nærig med pengene, for at sige det enkelt. Derfor tror jeg, at man i større grad lægger det økonomiske og faglige ansvar sammen, så de to ting kobles". (Norsk forsker, Elisiv Bakketeig)

GRUNDLÆGGENDE PRINCIPPER I LOVGIVNINGEN

BVL er bygget op om en række forskellige grundlæggende principper. Vores data peger på, at nogle af de vigtigste principper er:

- Princippet om barnets bedste, som betyder, at hvis der er modstrid mellem forældrenes interesse og børnenes interesse, så skal børnenes interesser gå forrest
- Princippet om rettidig hjælp, hvilket er specificeret i formålsparagraffen, hvor det står, at " børn og unge, der lever under forhold, der kan skade deres helbred og udvikling, får den nødvendige hjælp, pleje og beskyttelse på det rigtige tidspunkt"
- Mindsteindgrebs-princippet, som betyder, at myndighederne ikke må sætte mere i værk, end det som er nødvendigt for barnet og familien. Omsorgsovertagelse kan således først ske, når man har forsøgt med støtteforanstaltninger
- Det biologiske princip, som betyder, at udgangspunktet er, at alle børn har bedst af at vokse op hos deres forældre

Ved de seneste ændringer i BVL, blev det skrevet ind, at børn har ret til de nødvendige foranstaltninger, når betingelserne for foranstaltninger er opfyldt. Tidligere var ordlyden, at barneværnstjenesten havde pligt til at tilbyde foranstaltninger til børn, der havde behov for støtte. Fokus er altså rykket fra barneværnstjenestens forpligtelse til barnets ret til foranstaltninger, når betingelserne herfor er opfyldt.

**FRA BARNEVÆR-
NETS PLIGT TIL
BARNETS RET**

§

BVL - BARNETS RET TIL NØDVENDIGE FORANSTALTNINGER

§ 1-5 Børn har ret til nødvendige foranstaltninger i henhold til loven, når betingelserne for foranstaltningen er opfyldt.

LOVGRUNDLAG VED ANBRINGELSE

BVL (Lov om barneverntjenester (barnevernloven)) er den primære lovgivning på anbringelsesområdet. Herudover findes også "Lov om barn og forældre" (Barnelova), hvori det er reguleret, hvilke ansvar forældrene har over for sine børn, og "Lov om sociale tjenester i arbejds- og velfærdsforvaltningen (Socialtjenesteloven), som blandt andet omhandler børn med funktionsnedsættelse. I denne undersøgelse ser vi kun på tiltag efter BVL.

Hjælpetiltag og omsorgsovertagelse

I BVL skelnes mellem hjælpetiltag og omsorgsoverdragelse. Hjælpetiltag dækker en bred vifte af rådgivnings-, vejlednings- og støtteforanstaltninger, som har til formål at bidrage til positiv forandring hos barnet eller i familien. Hjælpetiltag kan både have udviklende eller kompenserende karakter som fx økonomisk støtte til daginstitution.

Hjælpetiltag er som udgangspunkt en frivillig foranstaltning, men det er nævnt i paragraffen om hjælpetiltag, at "når det er nødvendigt for at sikre tilfredsstillende omsorg for barnet" kan Fylkesnævnet beslutte at barnet fx skal i børnehave, i aflastning og give forældrene pålæg herom. Dertil kan Fylkesnævnet blandt andet pålægge forældrene at aflægge urinprøve, og at tage imod forældre-støttende tiltag, som har til formål at reducere barnets adfærdsvanskeligheder.

KORTVARIG ANBRINGELSE SOM HJÆLPE- TILTAG

Når vilkårene er til stede, og hvis behovene ikke kan løses ved andre hjælpetiltag, kan barneverntjenesten også anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet efter paragraffen om hjælpetiltag.

En anbringelse efter paragraffen om hjælpetiltag bør kun være kortvarig. Hjælpetiltag beskrives i BVL § 4-4:

§

BVL - HJÆLPETILTAG TIL BØRN OG FAMILIER MED BØRN

§ 4-4 Barneværnstjenesten skal bidrage til at give det enkelte barn gode levevilkår og udviklingsmuligheder gennem rådgivning, vejledning og hjælpeforanstaltninger. Hjælpeforanstaltninger skal have som formål at bidrage til positiv forandring hos barnet eller i familien. Når barnet har særlige behov på grund af forhold i hjemmet, eller af andre grunde, skal barneværnstjenesten, sørge for hjælp til barnet og familien.

Fylkesnævnet kan, når det er nødvendigt for at sikre tilfredsstillende omsorg for barnet eller af andre grunde, beslutte, at ophold i børnehave eller anden egnet dagtilbud, ophold i aflastningsfamilie, lektiehjælp, fritidsaktiviteter, støttekontaktperson eller andre lignende kompenserende foranstaltninger skal iværksættes ved at give forældrene pålæg herom. For at sikre tilstrækkelig omsorg for barnet, kan Fylkesnævnet om nødvendigt give pålæg om tilsyn, meldepligt og urinprøver. På samme betingelser kan Fylkesnævnet pålægge omsorgsovertagelse. Foranstaltningerne under omsorgsoverdragelse skal være fagligt og etisk forsvarlige og være baseret på et generelt accepteret vidensgrundlag. Hjælpetiltag efter tredje led kan opretholdes indtil et år fra afgørelsetidspunktet. For pålæg om ophold i børnehave eller andet dagtilbud gælder ingen tidsbegrænsning.

For børn, som har vist alvorlige adfærdsvanskeligheder, jf. § 4-24 første led, eller som er i færd med at udvikle alvorlige vanskeligheder, kan Fylkesnævnet vedtage at forældre støttende tiltag, som har til formål at reducere barnets adfærdsvanskeligheder, kan gennemføres uden barnets samtykke (...) Forældre støttende tiltag uden barnets samtykke kan ikke opretholdes udover seks måneder fra Fylkesnævnets beslutning.

Når vilkårene i andet led er til stede, og hvis behovene ikke kan løses ved andre hjælpetiltag, kan barneværntjenesten også formidle plads i en plejefamilie, institution eller omsorgscenter for mindreårige. Hvis det må formodes, at forældrene i længere tid ikke kan give barnet forsvarlig omsorg, bør det ligeledes vurderes, om det skal besluttes, at barneværnstjenesten skal overtage omsorgen for barnet efter § 4-12 første led, frem for en frivillig anbringelse efter denne paragraf.

Som det fremgår i ovenstående paragraf om hjælpetiltag, bør det vurderes, om barneværnstjenesten skal overtage omsorgen for barnet, hvis det må formodes, at forældrene over en længere periode ikke kan give barnet forsvarlig omsorg.

I sådanne tilfælde træffes afgørelse om omsorgsovertagelse efter BVL § 4-12:

§

BVL - BESLUTNING OM AT OVERTAGE OMSORGEN FOR ET BARN

§ 4-12 a) hvis der er alvorlige mangler i den daglige omsorg, som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og sikkerhed barnet har behov for i henhold til dets alder og udvikling,

b) hvis forældrene ikke sikrer, at et barn, som er sygt, handicappet eller har særlige udfordringer, får dækket dets særlige behov for behandling og uddannelse

c) hvis barnet bliver misbrugt eller udsat for anden alvorlig vold i hjemmet, eller

d) hvis det er overvejende sandsynligt, at barnets helbred eller udvikling kan blive alvorligt skadet, fordi forældrene ikke er i stand til at tage et tilstrækkeligt ansvar for barnet.

En afgørelse i henhold til første afsnit kan kun træffes, når det er nødvendigt på baggrund af den situation, som barnet befinder sig i. En sådan afgørelse kan derfor ikke træffes, hvis der kan skabes tilfredsstillende betingelser for barnet ved hjælpeforanstaltninger i henhold til § 4-4 eller ved foranstaltninger under § 4-10 eller § 4-11. (...)

BARNEVÆRNET OVERTAGER OMSORGEN FOR BARNET

Bufdir fortæller, at paragraffen om omsorgsovertagelse bruges, når det vurderes, at der er behov for en længerevarende anbringelse. Da det oprindelige forslag til Barnevernsloven blev udarbejdet i 1990'erne var det tanken, at forældrene helt skulle miste forældremyndigheden over barnet ved en omsorgsovertagelse. Dette var der dog ikke flertal for i Stortinget og kompromiset blev, at ansvaret for barnet blev delt mellem barneværnstjenesten og forældrene. Barneværnstjenesten overtager omsorgen for barnet og store dele af beslutningsmyndigheden over for barnet. Barneværnstjenesten overdrager en del af denne beslutningsmyndighed til plejeforældre/in-

stitution, som kan træffe beslutninger, der vedrører den daglige omsorg for barnet. Forældrene har dog fortsat det juridiske forældreansvar og kan træffe beslutninger om væsentlige spørgsmål såsom skolevalg, uddannelse og religiøse spørgsmål. I tilfælde hvor barnet skal bortadopteres eller forældrene skaber store problemer for barnet og/eller plejeforældrene, har Fylkesnævnet og domstolen dog mulighed for at fratage forældrene det juridiske forældreansvar. Ifølge Bufdir sker dette sjældent i praksis.

Anbringelse efter paragraffen om omsorgsovertagelse skal som udgangspunkt være midlertidig, og forældre og barn har som hovedregel ret til samvær. Anbringelse efter paragraffen om omsorgsovertagelse kan både ske med og uden forældrenes og den unge over 15 års samtykke.¹⁰ Da anbringelse efter omsorgsovertagelse er et indgribende tiltag, som bryder med det biologiske princip om, at børn skal vokse op hos deres forældre, stilles der strenge krav til bevisførelsen.

For at sikre en uafhængig og retssikker behandling er omsorgsovertagelse altid underlagt Fylkesnævnets behandling. Beslutningsprocessen i Fylkesnævnet kan enten foregå ved fuld behandling (mundtlig behandling) eller forenklet (skriftlig behandling). Fuld behandling finder sted, når forældrene og den unge over 15 år ikke har givet samtykke, og fungerer som en retssag med vidner og bevisførelse. Forenklet sagsbehandling finder sted, når forældrene og den unge over 15 år giver samtykke til anbringelsen. I disse sager kan der ikke føres vidner eller andre beviser, og sagen afgøres på grundlag af de foreliggende dokumenter. Afgørelsen ved forenklet behandling er dog lige så bindende som ved fuld behandling.

---

¹⁰ Engen 2017: Familiepleje i Norge, Sverige og England- en komparativ analyse i relation til danske forhold i Bryderup 2017: Familiepleje i Norden, Forlaget KLIM.

AKUT- ANBRINGELSE

§

I tilfælde, hvor barneværnstjenesten vurderer, at barnet lider alvorlig overlast af at være i hjemmet, kan barnet fjernes efter § 4-6 om tiltag i akutsituationer:

BVL – MIDLERTIDIGE AFGØRELSER I AKUTSITUATIONER

§ 4-6 Hvis der ikke kan varetages omsorg for barnet, fordi forældrene er syge eller af andre grunde, skal barneværnstjenesten sætte de hjælpetiltag i værk, som er nødvendige, med det samme. Sådanne tiltag kan opretholdes mod forældrenes vilje.

Hvis der er fare for at barnet lider alvorlig skade ved at blive i hjemmet, kan barneværnets leder eller påtalemyndighed, uden samtykke fra forældrene, træffe afgørelse om midlertidig placering af barnet uden for hjemmet.

Barneværnets leder kan i sådanne tilfælde også træffe midlertidige afgørelser efter § 4-19.

Er der truffet afgørelse om tiltag efter andet led, skal begæring om tiltag som nævnt i § 7-11 sendes til Fylkesnævnet snarest, og senest inden seks uger, men inden to uger, hvis det gælder tiltag efter § 4-24.

(...)

Efter at der er truffet midlertidig afgørelse i en akutsituation, skal barneværnstjenesten løbende følge op på barnets omsorgssituation og udvikling. Barneværnstjenesten skal vurdere om det er nødvendigt med ændringer eller yderligere tiltag for barnet. Barneværnstjenesten skal også følge op på forældrenes situation. Barneværnstjenesten skal, kort tid efter at afgørelsen er truffet, kontakte forældrene med tilbud om vejledning og opfølgning. Hvis forældrene ønsker det, skal barneværnstjenesten som en del af opfølgningen formidle kontakt til øvrige hjælpeinstanser.

Akut omsorgsovertagelse kan finde sted uden forældrenes samtykke. Efter en akutanbringelse skal barneværnstjenesten følge op på både forholdene for barnet eller den unge og forældrene.

INDDRAGELSE

Barnets ret til inddragelse

Barnets ret til inddragelse står stærkt i den norske lovgivning, og inddragelse af barnet har været et vigtigt politisk tema de sidste ti år. Elisiv Bakketeig fortæller, at barnets ret til inddragelse er blevet styrket gennem de seneste lovændringer, og at barnets ret også er skrevet ind i Grundloven:

"Børnenes ret til medvirken er blevet styrket flere gange med flere lovændringer i Norge i de senere år. Det er også grundlovsfæstet." (Norsk forsker, Elisiv Bakketeig)

Barnets ret til inddragelse er inspireret af Børnekonventionen, som er inkorporeret i norsk lov og lovfæstet siden 2014.

I BVL § 1-6 beskriver barnets ret til inddragelse:

§

BVL - BARNETS RET TIL DELTAGELSE

§ 1-6 Alle børn, der er i stand til at danne deres egne synspunkter, har ret til at deltage i alle forhold, der vedrører barnet i henhold til denne lov. Barnet skal modtage passende og tilpassede oplysninger og har ret til frit at udtrykke sine synspunkter. Barnet skal lyttes til, og barnets synspunkter skal vægtes i henhold til barnets alder og modenhed. Børn, som barneværnet har overtaget omsorgen for, kan få mulighed for at lade sig bistå af en tillidsperson. Ministeriet kan i forordninger give yderligere regler om tillidspersonens deltagelse, opgaver og funktioner.

Ifølge denne paragraf har alle børn, der er i stand til at danne deres egne synspunkter, ret til at blive inddraget i egen sag. Barnets synspunkter skal vægtes i henhold til barnets alder og modenhed. I BVL § 6-3 specificeres det, at børn, der er syv år, og yngre børn, der er i stand til at danne deres egne synspunkter, skal informeres og gives mulighed for at udtale sig, inden der træffes en afgørelse:

§

**OMGIVELSERNE
ER MED TIL AT
SKABE TRYGHED
FOR BARNET**

**BESKYTTELSE AF
BARNET VERSUS
BARNETS
RETTIGHED TIL
INDDRAGELSE**

BVL - BØRNS RETTIGHEDER UNDER SAGEN

§ 6-3 Et barn, der er 7 år, og yngre børn, der er i stand til at danne deres egne synspunkter, skal informeres og gives mulighed for at udtale sig, inden der træffes en afgørelse i en sag, der angår ham eller hende. Barnets mening skal tildeles vægt i overensstemmelse med barnets alder og modenhed.

Betydningen af relationen til sagsbehandleren og rammen for inddragelse

Elisiv Bakketeig har forsket i inddragelse af børn i barneværns-sager. Hendes forskning viser, at relationen til sagsbehandler og rammerne for inddragelse af barnet er vigtige. Hvor møderne med barneværnet afholdes, påvirker om barnet eller den unge føler sig tryk ved at medvirke. Ifølge Elisiv Bakketeig virker de formelle mødestrukturer på kommunens kontor meget fremmedgjorte for mange børn og unge, og det at mødes på fx en café i stedet for på sagsbehandlerens kontor, kan bidrage til, at børnene i højere grad føler sig trygge ved at deltage og sige, hvad de har på hjerte. De børn og unge, som oplever sig inddraget, er også mere tilfredse med den indsats, som sættes i værk og har en god relation til sagsbehandleren. Tilsvarende er de børn og unge, som ikke føler sig hørt, utilfredse med indsatsen og har oftere en dårlig relation til sagsbehandleren. Der er altså sammenhæng mellem oplevelsen af inddragelse, tilfredshed med indsatsen og relationen til sagsbehandleren.

Elisiv Bakketeig beskriver, at der er et spændingsfelt mellem at skærme barnet på den ene side og barnets rettigheder til at blive inddraget på den anden side. Hendes forskning giver eksempler på, at sagsbehandlere, der sidder med sager med småbørn, har tendens til at vægte højt, at barnet skal skærmes, og at sagsbehandlere, som sidder med ungesagerne i højere grad vægter barnets rettigheder til at blive hørt og inddraget. Overordnet vurderer hun, at børnerettighedsperspektivet er det dominerende:

”Men jeg vil sige, at hvis man skal tage temperatur på, hvor forskerdebatte og mere myndighedsstemmen er nu, er det mere på børnerettighedsperspektivet.” (Norsk forsker, Elisiv Bakketeig)

Ret til både en tillidsperson og en talsperson

Det store fokus på barnets ret til inddragelse i Norge kommer blandt andet til udtryk ved, at børn og unge har ret til både en tillidsperson og en talsperson.

**TILLIDSPERSON
SKAL HJÆLPE
MED AT FREMME
BARNETS
PERSPEKTIV**

Tillidsperson skal fremme barnets perspektiv

Af paragraf § 1-6 i BVL fremgår det, at et barn, som barneværnet har overtaget omsorgen for, til enhver tid kan lade sig bistå af en tillidsperson, som barnet selv vælger.

Buudir oplyser, at tillidspersonens opgaver er at støtte barnet til, at dets perspektiv kommer frem og give barnet tryghed i møderne med barneværnet. Barneværnstjenesten skal kontakte den person, som barnet ønsker som tillidsperson, og informere om barnets ønsker og om tillidspersonsordningen. Barneværnstjenesten skal ikke formelt set godkende tillidspersonen, men der er dog nogle krav til udvælgelsen af en tillidsperson, som barneværnet er ansvarlig for at følge op på. Tillidspersonen skal være fyldt 18 år, må ikke være barnets forælder, hvis forældrene er frataget ansvaret for barnet, eller være en person, der kan skade barnets interesser. Barneværnstjenesten skal samarbejde med tillidspersonen og understøtte, at den pågældende kan udøve sin rolle. Tillidspersonen bliver dog ikke ansat af barneværnet og modtager ikke økonomisk kompensation for sit arbejde. Det er ikke barneværnstjenestens opgave eller ansvar at finde en tillidsperson til barnet, så hvis barnet ikke kender nogen, det ønsker at have som tillidsperson, har barnet ikke krav på at få en tillidsperson tildelt. Formålet med og kravene til tillidspersonen er udfoldet i "For-skrift om medvirken og tillidsperson, kapitel 3 §§ 8 – 11".

§

FORSKRIFT OM MEDVIRKEN OG TILLIDSPERSON – KAPITEL 3: BARNETS TILLIDSPERSON

§ 8 Formål med brug af tillidsperson

Formålet med en tillidsperson er at give barnet tryghed, så han eller hun lettere kan give udtryk for sine synspunkter i egen sag. Ordningen med tillidsperson ændrer ikke de andre aktørers ansvar og pligter i henhold til Lov om barneværnstjenster.

§ 9 Barnet kan have en tillidsperson

Børn, som barneværnstjenesten har overtaget omsorgen for, kan få mulighed for at medbringe en person, som barnet har særlig tillid til i kontakt med barneværnet. Barnet skal informeres om denne adgang så tidligt som muligt.

§ 10 Krav til en tillidsperson

Barnet vælger selv, hvem der skal være barnets tillidsperson. Tillidspersonen skal være 18 år eller ældre. Forældre, der er frataget ansvaret for sit barn, kan ikke være tillidsperson. I kraft af sit omsorgsansvar kan barneværnet beslutte, at personer, der kan skade barnets interesser, ikke kan være tillidsperson.

§ 11 Tillidspersonens opgaver

Tillidspersonen skal støtte barnet og bidrage til, at barnets perspektiv kommer frem. Tillidspersonen skal hjælpe barnet til lettere at kunne give udtryk for sine synspunkter.

TALSPERSON SKAL TALE BARNETS SAG

Talsperson skal tale barnets sag i Fylkesnævnet og ved domstolene

Lovgivningen giver ud over en tillidsperson også mulighed for, at barnet kan få en talsperson, som taler med barnet og viderbringer barnets synspunkter, når barnets sag bliver behandlet i Fylkesnævnet eller ved domstolene. Talspersonen er kort beskrevet i BVL § 7-9 og udfoldet i "Forskrift om barnets talsperson i sager som skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sociale sager" (Forskrift om barnets talsperson i sager, som skal behandles i Fylkesnævnet for barneværnet og sociale sager).

§

BARNETS STEMME STYRKES I LOVGIVNINGEN

FORSKRIFT OM BARNETS TALSPERSON I SAGER, SOM SKAL BEHANDLES I FYLKESNÆVNEN FOR BAR- NEVÆRN OG SOCIALE SAGER

§ 1 § 1 Barnet kan få en egen talsperson

I henhold til barneværnsloven har børn ret til at blive hørt i sager, der berører dem. En talsperson kan udnævnes for at sikre, at barnet høres i sager, der skal behandles af Fylkesnævnet. Talspersonen skal fungere som talefører for barnet og være uafhængig af barneværnet og barnets forældre.

Fylkesnævnets leder kan udpege en egen talsperson for børn, der er syv år gamle, og for yngre børn, der er i stand til at danne deres egne synspunkter, i sager, der skal behandles i nævnet. Barnets ønske om at få udnævnt en talsperson, bør tillægges stor vægt. Hvis barnet ikke ønsker at have en talsperson, skal dette være afgørende.

Ifølge Bufdir ønsker man i Norge ikke, at børn under 15 år deltager i Fylkesnævnet eller ved domstolene. Gennem en talsperson kan barnet høres uden selv at deltage. Børn over 15 år tilbydes ikke en talsperson, da barnet fra denne alder er part i sagen og har krav på advokatbistand¹¹.

Landsforeningen for barneværnsbørn og Forandringsfabrikken har fået indført kærlighedsbegreb i lovgivningen

I Norge findes NGO'erne Landsforeningen for barneværnsbørn og Forandringsfabrikken. Landsforeningen for barneværnsbørn, består af tidligere barneværnsbørn, som i dag er blevet voksne. Forandringsfabrikken rummer også unge, som fortsat er i barneværnet, og som rejser rundt i landet som barneværnsagenter og har en mere aktivistisk tilgang. Landsforeningen for barneværnsbørn og særligt Forandringsfabrikken har haft stor gennemslagskraft i forhold til at få skrevet barnets stemme frem i de seneste lovændringer. Ifølge Bufdir spiller disse organisationer en stor rolle i et sikre barnets stemme i lovgivningen;

¹¹ NOU Norges offentlige utredninger 2000: 12 Barneværnet i Norge - Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer, s. 34.

"Vi har Landsforeningen for barneværnsbørn og Forandringsfabrikken, som begge er foreninger for barneværnsbørn. De har arbejdet meget for at børnene skal blive hørt. Det er børnenes talsperson. De har fået et kærlighedsbrev i loven - at barnet skal have tryghed, kærlighed og omsorg er kommet med. Så der er jo et stort forarbejde for at få det med i lovgivningen. Så dermed synes jeg at børnene har fået en endnu større plads nu, end de havde i den gamle lov. (Bufdir)

At barnet skal mødes med tryghed, kærlighed og omsorg er skrevet ind i BVL § 1-1:

§

BVL - FORMÅLET MED LOVEN

§ 1-1 Loven skal sikre, at børn og unge, der lever under forhold, der kan skade deres helbred og udvikling, får den nødvendige hjælp, pleje og beskyttelse på det rigtige tidspunkt. Loven skal hjælpe med at sikre, at børn og unge mødes med tryghed, kærlighed og omsorg, og at alle børn og unge får gode og sikre opvækstvilkår.

FAMILIE- RÅDSLAGNING

§

Familierådslagning som metode til at inddrage forældre, slægt og netværk i valg af anbringelsessted

I 2018 blev det skrevet ind i BVL, at barneværnstjenesten altid skal afsøge, om barnet eller den unge kan anbringes i slægt- eller netværkspleje. Dette er specificeret i § 4-22:

BVL - PLEJEFAMILIE

§ 4-22 (...) Barneværnstjenesten skal altid vurdere, om nogen i barnets familie eller nære netværk kan vælges som plejefamilie. I sådanne vurderinger skal barneværnstjenesten tilrettelægge brugen af værktøjer og metoder til netværksinddragelse, hvis det er hensigtsmæssigt. (...)

I loven står der, at barneværnstjenesten skal tilrettelægge brugen af værktøjer og metoder til netværksinddragelse, men der nævnes ikke en specifik metode, da det skal være en konkret vurdering hvilken metode, der er mest hensigtsmæssig at anvende i den enkelte sag.

En metode, som Bufetat ofte anvender til at afsøge om barnet kan anbringes i slægten eller netværket, er familierådslagning. Familierådslagning blev oprindeligt udviklet i New Zealand, og er en metode, som er bredt anerkendt og anvendt i store dele

af verden. Familierådslagning er beskrevet på Bufdirs hjemmeside:

FAMILIERÅDSLAGNING

Et familieråd er et møde mellem familiens private netværk og barneværnstjenesten. Målet med mødet er at komme frem til en plan, der vil forbedre familiens og især barnets situation. Et familieråd kan bruges i forskellige typer børnesager og til børn i alle aldersgrupper.

I familierådgivning deltager ud over forældrene også tanter, onkler, bedsteforældre og andre voksne, som barnet er knyttet til, og som engagerer sig for at hjælpe barnet. Familierådslagning giver mulighed for et konstruktivt samarbejde mellem barnet, familien, det private netværk og barneværnstjenesten.

Familien bliver enige om, hvad der er nødvendigt for at barnet og familien kan få det bedre. Familierådslagning øger barnets og familiens indflydelse i forløbet, hvor de sammen kommer frem til en plan, der vil forbedre barnets og familiens situation.

Familierådslagning kan for eksempel føre til, at barnet kommer i netværkspleje hos en tante, at barnet kommer på weekendbesøg hos nogen i familien, og/eller at den udvidede familie støtter familien i at give omsorg til barnet¹².

Familierådslagningsmetoden bruges i mange kommuner i Norge og kan anvendes i alle faser, fra den første underretning til anbringelsens ophør. Ved denne metode inddrages barnet/den unge således sammen med familien i beslutningen om valg af anbringelsessted. Det er altså deltagerne i familierådet, der peger på en egnet plejefamilie, hvilket både kan være inden for netværket og en generel godkendt plejefamilie. Bufetat bistår derefter kommunen med at vurdere og godkende den foreslåede familie.

SIKRING AF KONTINUITET I ANBRINGELSE

Der bliver lagt vægt på sikringen af kontinuitet for barnet i både svensk og norsk lovgivning, men ifølge Mie Engen fortolkes kontinuitet forskelligt. I den norske lovgivning vægtes det,

FORSKELLIGE FORTOLKNINGER AF KONTINUITET

¹² https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Familierad/

at barnets så vidt muligt bliver på samme anbringelsessted, højt.

“Den norske lovgivning har i højere grad forsøgt at sikre kontinuitet, fortolket på den måde, at barnet forbliver på det samme anbringelsessted i mange år i løbet af barndommen. Det er en særlig fortolkning af kontinuitet. Det har man vægtet frem for netop kontakten til familien, når barnet så først er anbragt. Man har forsøgt at undgå svingdørsproblematikken med børn, der bliver hjemgivet og anbragt, hjemgivet igen og så videre. Derfor kan forældre heller ikke frit hjemtage barnet – heller ikke selvom anbringelsen er frivillig. Lovgivningen i Norge afspejler den opfattelse, at man bedst sikrer kontinuitet for barnet ved juridisk at fratage forældrene dele af ansvaret. Så det er en bestemt fortolkning af kontinuitetsprincippet. Hvor man også kan forstå kontinuitet i barnets liv som det at fastholde en kontakt til forældrene”. (Dansk forsker, Mie Engen)

I Norge blev det i april 2020 blev det vedtaget, at retten til efterværn forlænges fra at gælde til den unge fylder 23 år til nu at gælde til den unge fylder 25 år, hvilket er med til at sikre kontinuitet i overgangen fra barn til voksen.

KRITERIER FOR FLYTNING AF ET BARN

Omsorgsovertagelse ved langvarig anbringelse

For at sikre kontinuitet i anbringelsen præciseres i BVL § 4-8 en række tiltag, som skal opfyldes, for at barnet kan flyttes væk fra anbringelsesstedet, når først der er truffet afgørelse om omsorgsovertagelse. Flytningen kan både betyde hjemgivelse til forældrene og flytning til et andet anbringelsessted.

- Fylkesnævnet kan træffe afgørelse om, at barnet ikke skal flyttes i en periode på op til tre måneder efter, at der er truffet afgørelse om en frivillig anbringelse
- Fylkesnævnet kan træffe afgørelse om omsorgsovertagelse – hvis en flytning af barnet vil udgøre en risiko for barnet
- Fylkesnævnet kan træffe beslutning om omsorgsovertagelse, selvom betingelserne for dette ikke er tilstede, hvis anbringelsen har varet i mere end to år, og barnet har fået en stærk tilknytning til anbringelsesstedet

Disse forhold beskrives i BVL § 4-8:

§

BVL - FORBUD MOD FLYTNING AF BØRN ELLER AFGØRELSER OM OMSORGSOVERDRAGELSE, NÅR BARNET BOR UDEN FOR HJEMMET

§ 4-8 Når et barn er placeret uden for hjemmet af forældrene eller med deres samtykke i henhold til § 4-4, kan Fylkesnævnet træffe afgørelse om, at barnet ikke skal flyttes i en periode på op til tre måneder. En sådan afgørelse kan kun træffes, hvis der ikke er nogen rimelig grund til flytning, eller hvis den kan være til skade for barnet. I den fastsatte periode skal barneværnstjenesten lette forholdene, så flytningen kan foregå til mindst mulig gene for barnet.

Hvis det er overvejende sandsynligt, at flytning af barnet vil føre til en situation eller risiko for barnet som nævnt i § 4-12, første afsnit, kan der træffes afgørelse om omsorgsoverdragelse af barnet. En sådan afgørelse kan træffes allerede før et nyfødt barn forlader hospitalet. Afsnit 4-12, andet og tredje afsnit finder tilsvarende anvendelse.

Selv om betingelserne i § 4-12 ikke er til stede, kan der træffes beslutning om omsorgsovertagelse, hvis placeringen har varet i mere end to år, og barnet har fået en sådan tilknytning til menneskene og miljøet, hvor det er placeret, at det efter en samlet vurdering må antages, at flytningen kan forårsage alvorlige problemer for barnet.

Denne bestemmelse blev skrevet ind i loven i 1992. Ifølge Bufdir blev bestemmelsen hyppigere anvendt i starten end i dag.

Ved anbringelse, både med og uden samtykke, kan forældrene ikke frit ønske barnet hjemgivet, hvis kommunen vurderer, at vilkårene i ovenstående paragraf er til stede. Barnet kan da først hjemgives, når Fylkesnævnet igen har taget stilling til anbringelsen og vurderer, at der er grundlag for at bringe foranstaltningen til ophør. Dette beskrives i BVL § 4-21:

§

**ET ELEMENT AF
TVANG, DA FOR-
ÆLDRENE IKKE
FRIT KAN ØNSKE
BARNET
HJEMGIVET**

BVL - OPHÆVELSE AF AFGØRELSE OM OMSORGS- OVERTAGELSE

§ 4-21 Fylkesnævnet skal ophæve afgørelse om omsorgsovertagelse, når det er sandsynligt, at forældrene kan varetage omsorgen for barnet. Afgørelsen bør dog ikke ophæves, hvis barnet har fået en sådan tilknytning til de mennesker og miljøet, hvor det er placeret, at det efter en samlet vurdering kan forårsage alvorlige problemer for barnet, hvis det hjemgives. Inden en afgørelse om omsorgsovertagelse ophæves, har barnets plejeforældre ret til at udtale sig. Parterne kan ikke kræve, at en sag om ophævelse af omsorgsovertagelse skal behandles af Fylkesnævnet, hvis sagen er behandlet af Fylkesnævnet eller domstolene inden for de sidste 12 måneder. Hvis en anmodning om ophævelse i den forrige afgørelse eller dom ikke er blevet vedtaget under henvisning til § 4-21 første afsnit, andet punktum, kan der kun kræves ny behandling, når det dokumenteres, at der har været væsentlige ændringer i barnets situation.

Princippet om, at forældrene ikke frit kan ønske barnet hjemgivet – selv ved en anbringelse med samtykke - betyder derved, at der altid er et element af tvang i anbringelser. Bestemmelsen er skrevet ind i loven for at sikre stabilitet omkring anbringelsen, da man undgår, at forældre uden fagligt belæg, og en vurdering af om det er barnets bedste, kan hjemtage barnet. Denne lovgivning forsøger dermed at modvirke situationer, hvor barnet eller den unge bliver "kastebold" mellem forskellige anbringelser og hjemgivelser¹³.

Fratagelse af forældremyndighed og adoption

I BVL § 4-1 er hensynet til barnets behov for stabilitet, god voksenkontakt, kontinuitet og omsorg indskrevet som hensyn, der skal tillægges særlig vægt ved anvendelse af loven.

¹³ Bengtsson & Jakobsen 2009: Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser, s. 154-156, VIVE [dav. SFI]

§

BVL - HENSYNET TIL BARNETS BEDSTE

§ 4-1 Ved anvendelse af bestemmelserne i dette kapitel skal der lægges afgørende vægt på at finde tiltag, som er bedst for barnet. Herunder skal der lægges vægt på at give barnet stabil voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.

På baggrund af disse hensyn, giver loven mulighed for at lade barnet forblive hos plejefamilie ved enten at nægte tilbageføring til barnets biologiske forældre, fratage forældremyndigheden eller indlede en tvangsadoption. Fratagelse af forældremyndighed og adoption beskrives i BVL § 4-20:

§

BVL - FRATAGELSE AF FORÆLDREMYNDIGHED. ADOPTION

§ 4-20 Hvis Fylkesnævnet har truffet afgørelse om at overtage omsorgen af et barn, kan Fylkesnævnet også træffe afgørelse om, at forældrene skal fratages forældremyndigheden for barnet. Hvis forældremyndigheden fratages forældrene, så barnet bliver uden værge, skal Fylkesnævnet snarest muligt udpege en ny værge til barnet.

Når der er truffet afgørelse om at fratage forældrene forældremyndighed, kan Fylkesnævnet give samtykke til adoption i forældrenes sted.

Samtykke kan gives, hvis

- a)** det skal betragtes som sandsynligt, at forældrene ikke permanent kan give barnet forsvarlig omsorg, eller at barnets tilknytning med mennesker og miljøet, hvor det er, gør, at det efter en samlet vurdering kan forårsage alvorlige problemer for barnet, hvis det flyttes og
- b)** adoption vil være til barnets bedste og
- c)** adoptivansøgere har været barnets plejeforældre og har vist sig egnede til at opdrage det som deres eget og
- d)** betingelserne for adoption er til stede i henhold til adoptionsloven.

Når Fylkesnævnet giver samtykke til adoption, udsteder departementet adoptionstilladelsen.

Fylkesnævnet kan træffe afgørelse om adoption, når forældrene samtykker, forudsat at betingelserne i tredje afsnit er opfyldt.

Når der er truffet afgørelse om at fratage de biologiske forældre forældremyndigheden, kan Fylkesnævnet træffe afgørelse om adoption. Før en sådan afgørelse kan træffes, er der en række betingelser, som skal være opfyldt. Først og fremmest skal det anses for sandsynligt, at forældrene varigt er ude af stand til at give barnet forsvarlig omsorg eller, at barnet har fået en sådan tilknytning til de mennesker og det miljø, det er anbragt i, at det efter en samlet vurdering kan medføre alvorlige problemer, hvis barnet flyttes. Derudover skal adoption vurderes at være til barnets bedste, og ansøgerne skal have været plejeforældre for barnet og have vist sig egnede til at op-

fostre det som deres eget. Endelig skal vilkårene for at bevilge en adoption efter den norske adoptionslov være til stede.¹⁴

Domme fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har sat spørgsmålstegn ved, om Norge er gået for vidt i forhold til barnets rettigheder

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols igangværende behandling af sager om norsk barneværnstjeneste, præger i høj grad den nuværende debat om barnets tarv versus de biologiske forældres rettigheder i Norge. Den ene sag blev behandlet af højesteretsdommerne i Storkammeret og har således fået stor principiel værdi.

DOMME FRA DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har behandlet 39 norske barneværns sager. Sagerne vedrører både længerevarende anbringelse (omsorgsovertagelse), begrænsningerne i samvær og/eller adoption uden samtykke. Indtil videre er der faldet dom i ni af de 37 sager. I syv af sagerne er Norge dømt for overtrædelse af artikel 8 i Menneskerettighedskonventionen om retten til familieliv. Tre af de ni domme handlede om adoption, og der blev fældet dom mod Norge i alle tre sager. En af disse, den såkaldte Strand Lobben-sag, blev behandlet i Storkammeret. Sagen omhandlede en dreng, som anbringes i plejefamilie, da han er tre uger gammel. Samvær med moderen var begrænset til to timer fire gange årligt, da drengen reagerede meget negativt på samværet. Som treårig henstiller kommunen til, at han skal adopteres af plejefamilien, under henvisning til, at moderens forældreevne varigt skønnedes nedsat. Norges højesteret stadfæstede adoptionen. Moderen fik efterfølgende et barn mere, som bor hjemme.

DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOL DØMMER NORGE I SAND LOBBEN- SAGEN

Der var ikke enighed blandt dommerne i Storkammeret i Strand Lobben-sagen. Et mindretal af dommerne, og herunder den danske dommer, mente ikke, at Norge havde krænket retten til familieliv, men havde prioriteret barnets bedste i beslutningen om adoption. Flertallet af dommerne konkluderede derimod, at de norske myndigheder ikke havde arbejdet nok på at få barnet hjemgivet og sikret drengens tilknytning til moderen.

¹⁴ Engen 2017: Familiepleje i Norge, Sverige og England- en komparativ analyse i relation til danske forhold i Bryderup 2017: Familiepleje i Norden, Forlaget KLIM.

DEN NORSKE STAT ANKER DOMSFÆLDEL- SERNE

Flertallet af dommerne mente, at myndighederne alene havde fokuseret på barnets tarv i beslutningen om at bortadoptere drengen mod moderens vilje i stedet for at prøve at kombinere hensyn til både barnet og moderen.

Dommene har ifølge Bufdir medført stor debat i Norge, hvor kritikerne har opfattet dommene som en bekræftelse på, at barneværnet griber ind for tidligt, for ofte og på forkert grundlag. I en kronik skrevet af direktør og ledere i Bufdir, advarer Bufdir imod, at Norge i kølvandet på dommene fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol går i retning mod højere vægtning af forældrenes ønsker.

Den norske Børne- og familieminister, Kjell Ingolf Ropstad, har anket to domfældelser fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol til storkammeret, da han mener, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol udfordrer balancen mellem barnets bedste og hensynet til biologiske forældre. Det er første gang, at den norske stat vælger at anke domfældelser fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Dommene fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har medført debat om paragrafferne om omsorgsovertagelse. En række af dommerne ved Menneskeretsdomstolen kritiserede nemlig, at alene det at en anbringelse er af længere varighed, kan gøre det usandsynligt, at forældre vil få deres barn igen, fordi tilknytningen til plejefamilien i sig selv kan være et argument for at fastholde anbringelsen.

I det følgende afsnit beskriver vi organiseringen og arbejdet med familieplejeområdet i Norge.

BRUGEN AF FAMILIEPLEJE

Generelt er der stort fokus på brugen af familiepleje i Norge, når anbringelse er påkrævet. Der er altid en konkret og individuel vurdering, men som udgangspunkt efterstræbes det, at børn under 12 år ikke anbringes på institution, hvis de kan anbringes i familiepleje.

Udfordringen ved det store fokus på brug af plejefamilier er dog, at der er en tendens til, at flere af de børn og unge, der har større udfordringer, anbringes i familiepleje. Det har betydet, at der er stort behov for mere specialisering af familieplejen. I BVL findes der kun én fællesbetegnelse, nemlig; "fosterhjem", men i praksis findes flere forskellige typer. Disse typer beskrives i det følgende.

PRIDE-KURSET

PRIDE er et kompetencebaseret oplæringsprogram, der forbereder, udvikler og støtter plejefamilier til opgaven. Et af formålene er derudover at give potentielle plejeforældre mulighed for at vurdere, om de ønsker at blive plejeforældre, og derefter opruste personen til at kunne tilbyde et barn en tryk opvækst (www.bufdir.no/fo-sterhjem).

TYPER AF FAMILIEPLEJE

I Norge er der følgende typer af familiepleje;

Akutplejefamilier (beredskabshjem):

Denne familieplejetype er målrettet akutanbringelser af børn og unge på 0-18 år. Her opholder barnet sig, indtil der er truffet beslutning om, hvorvidt barnet skal hjemgives eller anbringes andetsteds. Akutplejefamilier har en opdragsaftale med Bufetat og modtager også vederlag, selvom de ikke har et barn anbragt hos sig. Det bliver tilstræbt, at mindst en af de voksne i akutplejefamilien har en relevant uddannelse og/eller kompetence og erfaring med børn og/eller unge. Det er derudover et krav, at akutplejefamilien er godkendt som plejefamilien og har gennemført en PRIDE-oplæring.

Ordinære (kommunale) plejefamilier:

De fleste plejefamilier er ordinære (kommunale) plejefamilier. Det betyder, at plejeforældrene har en kontrakt med den kommune, der har sagsbehandlingsansvaret for barnet/den unge. Ordinære plejefamilier modtager også opfølgning og vederlag fra kommunen. Som regel gennemfører ordinære plejefamilier en oplæring i form af et PRIDE-kursus. Som en del af kurset indgår en vurdering af, om familien er egnet til at være plejefamilie for et barn eller en ung. De børn, der anbringes, kan være belastede i varierende grad, og i nogle tilfælde er der behov for støtteforanstaltninger ud over anbringelsen. Det kan eksempelvis være, at plejeforældrene frikøbes helt eller delvist fra deres arbejde eller ved bevilling af støttekontaktperson til barnet eller den unge.

Statslige plejefamilier:

Statslige plejefamilier er især målrettet børn og unge med større udfordringer og behov for støtte, der ikke kan rummes i en ordinær (kommunal) plejefamilie. I mange tilfælde erstatter den en institutionsanbringelse. I praksis er det oftest unge, der anbringes i de statslige plejefamilier. Der er dog regionale forskelle i brugen af statslige plejefamilier. Den statslige plejefamilie får egen konsulent tilknyttet, der følger op, instruerer og giver individuel vejledning. Derudover får plejefamilierne støtte til opgaven ved at indgå i grupper med andre plejefamilier. En af plejeforældrene skal være ansat af Bufetat på fuld tid, og indgår en treårig kontrakt om løn og øvrige betingelser. Som udgangspunkt tilstræbes det, at den voksen, der indgår i denne kontrakt har en relevant uddannelse, men det er tilstrækkeligt med eksempelvis tidligere erfaring som plejeforælder. Denne type plejefamilie skal være godkendt som plejefamilie og gennemføre et PRIDE-kursus eller anden oplæring.

TFCO-METODEN

TFCO er en helhedsorienteret behandlingsindsats til unge 12-17-årige med svære adfærdsproblemer, som for eksempel kriminalitet eller misbrug. Under behandlingen er den unge anbragt i 9-12 måneder i en særligt uddannet plejefamilie. Sideløbende modtager både den unge, den unges biologiske forældre samt træningsfamilien intensiv støtte fra et TFCO-behandlingsteam (www.vidensportal.dk).

27 PROCENT ANBRAGT I SLÆGTS-ELLER NETVÆRKSPLEJE

Behandlingsplejefamilier:

Denne type er ofte kategoriseret som en institution. Der er ofte tale om institutioner, der benytter sig af TFCO-metoden (tidligere kaldet MTFC-metoden). Flertallet af disse er stats-ejede, og der er ifølge Bufdir gode erfaringer med dette tiltag.

Forstærkede plejefamilier:

Denne type familiepleje involverer en tættere opfølgning og specialiseret vejledning. Her bliver familiens generelle behov vurderet. Det kan eksempelvis være i forhold til, om forældre(ne) skal fritages fra arbejde. Forstærkningen kan være i form af øget økonomisk kompensation, eller i form af tættere opfølgning eller vejledning. Det fremgår af interviewet med Bufetat Øst, at hvis man som forstærket plejefamilie er frikøbt fra sit arbejde til at passe et barn, kan man ikke samtidig få tilskud til at passe flere børn.

Plejefamilier til uledsagede flygtninge:

Denne plejefamilietype er sammenlignelig med andre plejefamilier, og det er kommunen, der varetager opfølgningen. Derudover modtager denne plejefamilietype gruppevejledning det første år fra Bufetat.

I forbindelse med, at Norge oplevede en større tilflytning af uledsagede flygtninge i 2015, udarbejdede man en grundopklæring for plejefamilier, der var målrettet denne gruppe af børn. I praksis viste det sig dog, at andelen af uledsagede børn og unge, der blev anbragt i plejefamilier, var meget lille. I stedet blev størstedelen af disse børn og unge anbragt på institution.

Slægts- og netværksplejefamilier:

Her er der tale om plejefamilier, der rekrutteres blandt barnets slægtninge eller netværk. Disse familier bliver plejefamilier på lige niveau med ordinære (kommunale) plejefamilier, og modtager samme vederlag og støtteordninger. Den oplæring, som plejeforældrene modtager, er særligt tilpasset opgaven for slægts- og netværksplejeforældre. Slægts- og netværksplejefamilier udpeges ofte i forbindelse med en familierådslagning, og det er en forudsætning, at både barnet/den unge og biologiske forældre samtykker til anbringelsen. Ofte er der tale om børn eller unge, der har vanskeligheder af mildere karakter. Bufdir fortæller, at der i de seneste år har været ønske om at øge brugen af slægts- og netværksplejefamilier. For nuværende er cirka 27 % af alle børn i plejefamilier i Norge anbragt hos slægt eller netværk.

Besøgshjem:

Denne type modsvarer aflastningsfamilier i Danmark og er beregnet til kortvarige ophold. Det er kommunen, der har ansvar for rekruttering og opfølgning på besøgshjem, og som aftaler

hvilken godtgørelse og øvrige økonomiske rammer, der skal gøre sig gældende.

UDDANNELSESKRAV, STØTTE OG SUPERVISION

Bufetat Øst oplyser, at det i Norge er frivilligt for plejefamilier (undtagen akutplejefamilier og statslige plejefamilier) at tage imod oplæring. Direktoratet har dog som målsætning, at alle plejefamilier gennemfører et PRIDE-kursus. Der er dog ikke tale om en obligatorisk ordning, og der er ikke sanktionsmuligheder, hvis plejefamilierne ikke gennemfører kurset.

Bufetat Øst oplyser i interviewet til denne undersøgelse, at det er deres opfattelse, at plejeforældre ofte har en baggrund i social-, skole- eller sundhedssektoren og har udeboende voksne børn. Bufetat Øst anbefaler generelt, at plejebarnet er det yngste barn i familien. På samme vis som i Danmark¹⁵ er udfordringer med at rekruttere plejefamilier særligt store i byområder, hvor efterspørgslen til gengæld er højere. Derudover påvirker den norske geografi, at plejebørn ofte flytter meget langt væk fra deres biologiske familie.

ANSÆTTELSESFORHOLD

Plejeforældres ansættelsesretlige forhold reguleres af Folkestrygdloven, Arbejdsmiljøloven og Barnetrygdloven i Norge. Plejefamilier modtager et vederlag i form af en "plejefamilie-godtgørelse" (fosterhjemsgodtgørelse).

Godtgørelsen består af to dele:

- En arbejdsgodtgørelse, som er skattepligtig
- En udgiftsdækning, der er skattefri, som skal dække kost, beklædning og fritidsaktiviteter

Størrelsen på godtgørelsen afhænger af barnets eller den unges behov og aftales ved kontraktindgåelse med kommunen.

Hvis barnet eller den unge har behov for særlig opfølgning eller tilsyn, kan barneværnstjenesten iværksætte støttetiltag som ekstra vejledning, aflastning og støttekontaktperson.

GODTGØRELSE TIL PLEJE- FORÆLDRE BESTÅR AF TO DELE

¹⁵ Social- og Indenrigsministeriet (2019): Kommunal variation på anbringelsesområdet https://sim.dk/media/37701/velfaerdspolitisk_analyse_kommunal_variation_paa_anbringelsesomraadet.pdf

Frikøbsmulighed for plejeforældre

I nogle tilfælde vurderer kommunen, at der er behov for, at en af plejeforældrene opholder sig hjemme med plejebarnet i en periode. I disse tilfælde bliver plejeforælderen helt eller delvist frikøbt fra sit almindelige arbejde og modtager i stedet en kompensation for tabt arbejdsfortjeneste.

Hvis en plejeforælder er frikøbt fra sit almindelige job eller fungerer som statslig plejefamilie, betragtes vedkommende som freelancer frem for arbejdstager. Det betyder, at plejeforælderen i stedet for feriepenge modtager en plejefamiliegodtgørelse 12 måneder om året.

Frikøbte plejeforældre eller statslige plejefamiliers ret til pension følger af den norske "folketrygdlov", hvor godtgørelsen indgår i grundlaget for optjening af pension.

Jf. Folketrygdloven, har plejeforældre ret til sygedagpenge i de tilfælde, hvor plejeopgaven må ophøre på grund af sygdom. Som frilancer har man imidlertid ikke ret til sygedagpenge før efter 17 dage.¹⁶

Slægts- og netværksplejefamilier har samme rettigheder som andre plejefamilietyper.

Vederlag

Ligesom i Danmark fastsættes størrelsen på vederlaget ofte på baggrund af plejeopgavens tyngde. Sammenligneligt med KL i Danmark, publicerer KS, der er Norges organisations- og udviklingspartner for kommunesektoren, årligt vejledende takster for plejefamilier og aflastningshjem (besøgshem). Her fremgår det, at vejledende takster for plejefamilier i 2019¹⁷ var 9.763 danske kroner¹⁸ for børn i alderen 0-6 år, og 11.570 danske kroner for unge i alderen 15 år og opefter¹⁹. Bufetat Øst erfarer, at kommunerne ofte giver et højere vederlag end hvad Bufetat har vejledt dem til. Det skyldes muligvis, at der er mangel på plejefamilier i kommunerne.

Bufetat Øst fortæller, at det er en udfordring, at den kommunale sagsbehandler har en dobbeltrolle, hvor vedkommende på samme tid varetager myndighedsrollen og rollen som arbejdsgiver. Det kan give en problematisk incitamentsstruktur, hvor

¹⁶ Her henvises i øvrigt til Fosterhjemsaftalen (2019, Regeringen.no): <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fosterforeldres-arbejdsrettslige-stil- lin/id109199/>

¹⁷ KS har ikke offentliggjort reviderede takster for 2020. Dette er udsat grundet Corona-situation.

¹⁸ 1 dansk krone svarer til 1,41 norske kroner: <https://valutaomregner.dk/nok-dkk/>

¹⁹ www.ks.no.

**SÆRLIGT MANGEL
PÅ PLEJE-
FAMILIER TIL
VISSE GRUPPER
AF BØRN/UNGE**

plejefamilier, der modtager et højt vederlag, ikke har incitament til at fortælle, hvis barnet/den unge er i god trivsel.

REKRUTTERING

Ligesom Danmark og Sverige har Norge haft vanskeligt ved at rekruttere tilstrækkeligt med plejefamilier. Rekrutteringsudfordringen stiger, jo ældre børnene er. Ofte er der tilstrækkeligt med plejefamilier til de små børn, men meget vanskeligt at skaffe plejefamilier til eksempelvis ældre børn, søskendegrupper, børn med funktionsnedsættelse, børn med minoritetsbaggrund. For de grupper, hvor det er særligt vanskeligt at skaffe plejefamilier, har man forsøgt at intensivere rekrutteringsindsatsen.

Da rekrutteringsopgaven blev en statslig opgave, tog Bufdir ansvaret for årlige nationale rekrutteringskampagner. Det har været med til at professionalisere kampagnearbejdet, og Bufdir vurderer, at det har været positivt. Rekrutteringsarbejdet i relation til hjemmeside, film, kampagner med videre er Bufdirs ansvar, mens de fem bufetater hver især har ansvar for at håndtere telefonhenvendelser, facilitere informationsmøder og grundoplæring for, at plejefamilierne kan blive godkendt. For slægts- og netværksplejere, er det dog kommunerne, der har ansvaret.

Ved de årlige nationale kampagner, opfordres interesserede til at gå ind på hjemmesiden www.fosterhjem.no. Her bruges også tv-spots, sociale medier som Facebook med videre. Det er Bufdirs vurdering, at der er gode erfaringer med dette.

Det har dog været en større diskussion, om kommunerne bør få det fulde ansvar for rekrutteringen, og der har været argumenter for og imod. Bufdir fortæller til denne undersøgelse, at det er en potentiel risiko, at hvis kommunerne overtager ansvaret kan der opstå konkurrence om plejefamilierne. Derudover er fordelene ved den nuværende opgavefordeling, at staten har økonomisk kapacitet til at drive de nationale kampagner og til at skabe den generelle opmærksomhed i befolkningen, som kommunerne så arbejder videre med.

Generelt er det Bufdirs erfaring, at kommuner oplever det som en udfordring at rekruttere og at samle folk til kurser og oplæring, da kommunerne ofte ikke har så stor en mængde af plejefamilier, hvilket Bufdir omvendt peger på kan være en fordel ved den nationale organisering.

Ifølge Bufdir har ansvarsfordelingen mellem stat og kommune på plejefamilieområdet længe været en udfordring i Norge. Kommunerne er lovgivningsmæssigt forpligtede til at yde råd og vejledning til plejefamilierne. I praksis oplever Bufdir, at der

FOKUS PÅ SOCIALE MEDIER I REKRUTTE- RINGSINDSATSEN

er forskelle i kvaliteten af, hvordan kommunerne varetager denne opgave. Dette har medført, at staten gradvist har overtaget en del opgaver, som de egentlig ikke var forpligtet til, for at kompensere for disse udfordringer.

Bufetat Øst fortæller til denne undersøgelse, at flere af deres undersøgelser om rekruttering på området har vist, at Bufetat skal være mere synlig og aktiv på flere forskellige platforme i deres rekrutteringsindsats. Det er Bufetats Østs erfaring, at størstedelen af rekrutteringen sker på sociale medier og på internettet generelt. De fortæller derudover, at der i deres region (øst) er børn, der venter længe, og at der ofte er tale om de børn, der har store behov. Derfor gør Bufetat Øst en særlig indsats i forhold til at rekruttere plejefamilier til disse børn. I skrivende stund arbejder regionen på en undersøgelse, der skal identificere "arketyperne" på plejefamilier for at få mere viden om, hvad der motiverer disse familier, og hvordan de kan rekrutteres.

Bufetat Øst fortæller, at potentielle plejefamilier ofte er bekymrede for, om opgaven bliver for stor til, at de kan varetage den. Derudover kan (potentielle) plejefamilier være bekymrede for, hvilken betydning opgaven vil have for deres biologiske børn. Bufetat Øst peger her på, at en mulig løsning kan være, at plejefamilier, der selv har små børn, i stedet modtager børn i ungdomsalderen, hvorved aldersforskellen bliver så stor, at pleje- og biologiske børn ikke i samme grad oplever at være i intern "konkurrence" med hinanden.

Rekruttering af plejeforældre med adoptionsønske

I forhold til plejeforældre, der modtager børn fra 0-3 år, bliver plejeforældrene spurgt ind til, om de kunne være åbne overfor at adoptere. Disse forældre informeres dog samtidig om, at de skal være klar over, at deres plejebarn potentielt kan blive hjemgivet, og at dette sker langt oftere end adoption.

Fokus på at udvikle differentierede plejefamilier

Bufdir fortæller, hvordan man i de nationale kampagner har lagt meget vægt på at understrege, at helt "almindelige" mennesker kan blive plejefamilier. Herudover fortæller Bufetat Øst, at der i rekrutteringen er fokus på, at alle typer af familier kan blive plejefamilie, og at dette også gælder enlige, par af samme køn, flerkulturelle med videre.

Denne rekrutteringsindsats betyder dog ikke nødvendigvis, at det derved også er disse familietyper, som kommunen vælger til, når de skal vælge anbringelsessted. Endelig har Barne- og Familiedepartementet meldt ud, at Bufetat skal rekruttere flere plejefamilier med kristen eller anden religiøs overbevisning.

ADOPTIONS- ØNSKE AFDÆKKES

GRUPPEVEJLEDNING ER ET SATSNINGSOMRÅDE

Her er det også en udfordring, hvis barnet/den unges biologiske forældre ikke ønsker, at deres barn skal bo i en familie, der har en særlig religiøs overbevisning. Det er Bufetat Østs opfattelse, at;

”Der er en større variation [blandt plejefamilier] i dag. Det handler også om at samfundet generelt har forandret sig”.
(Bufetat Øst)

FASTHOLDELSE

Gruppevejledning bliver en kommunal opgave

I Bufetat forsøger man at sørge for oplæring af plejefamilier i rette tid. Omkring 80 procent af plejefamilierne får grundoplæringen, før de bliver plejefamilie. Udfordringen er at give tilstrækkelig støtte undervejs i anbringelsen, eksempelvis ved at sørge for tilstrækkeligt med tilbud til familier, der har fået et barn anbragt. Bufetat har ansvaret for gruppevejledning, som er et centralt satsningsområde. Det indebærer, at nye plejefamilier opfordres til at indgå i en gruppevejledning med andre plejefamilier i det første år, hvor de har fået et barn eller ung anbragt. Bufdir estimerer, at cirka halvdelen af plejefamilierne deltager i denne gruppevejledning. For de, der vælger ikke at deltage, kan det blandt andet skyldes, at geografien i Norge medfører lang rejsetid for nogle plejefamilier. Dette er en medvirkende årsag til, at det fremover, med den nye lovgivning på barneværnsområdet i Norge, bliver kommunen, der får ansvaret for denne gruppevejledning.

Derudover er der også tilbud om oplæring, efter barnet er flyttet ind, og Bufetaten tilbyder videregående PRIDE-kurser, som bliver gennemført med jævne mellemrum. Derudover arbejder man nu målrettet på at fremme plejefamiliernes adgang til oplæring, eksempelvis via at fremme brugen af digitale kanaler.

Bufetat Øst fortæller, at der er indgået en aftale mellem Bufetat og kommunen, der forpligter kommunen til at orientere Bufetat, når en anbringelse afsluttes. Bufetat Øst oplever dog, at det nogen gange er plejefamilien selv, der ringer og orienterer om, at de nu er klar til at tage imod et nyt barn. Der er dog ikke noget fælles datasystem mellem kommunerne og Bufetat, hvorfor Bufetat er afhængig af, at eksempelvis kommunen orienterer om ophør af anbringelse.

TILSYN

Fylkesmanden har ansvaret for at føre tilsyn med kommunernes barneværnsvirksomhed i hver enkelt kommune. Fylkesmanden skal føre tilsyn med, at kommunerne udfører arbejde i overensstemmelse med BVL og sørge for, at kommunerne får tilbudt råd og vejledning.

Kommunerne har det overordnede ansvar for planlægningen, gennemførelsen og opfølgningen på tilsynet. Det er den kommune, hvor plejefamilien er placeret, der har ansvaret for at føre tilsyn med det enkelte barn, hvilket jf. BVL skal ske mindst fire gange årligt. Det er dog muligt at reducere antallet af tilsyn til to gange årligt. Derudover skal kommunen sikre tilsyn i plejefamilien fire gange årligt. Det er kommunerne, der har hovedansvaret for at sikre tilstrækkeligt gode rammer for plejefamilierne.

Bufetat Øst oplyser, at der kom en ændring i tilsynet for nogle år siden, hvor kommunerne fik mere frie rammer for, hvordan de vil organisere tilsynsopgaven. I princippet kan det være andre i kommunen end de, som arbejder i børneværnstjenesten, der udfører tilsynsopgaven eller kommunen kan benytte en privat aktør. Den, der udfører tilsynet med plejefamilien, skal dog have en uafhængig funktion over for barneværnstjenesten i både omsorgskommunen og den kommune, hvor plejefamilien er bosiddende.

KAPITEL 3

FAKTA OM SVERIGE

I Sverige er der på nuværende tidspunkt 290 kommuner og 21 regioner.

OVERORDNET ORGANISERING

Det statslige ansvar på barneværnsområdet er delt mellem Socialdepartementet, Socialstyrelsen og tilsynsmyndigheden IVO (Inspektionen för Vård och Omsorg)

Familiepleje i Sverige

I det følgende beskrives kort den historiske udvikling, som kendetegner udviklingen i Sveriges politik og organisering på området for udsatte børn og unge. Dernæst beskrives Sveriges nuværende organisering på området, gældende lovgivning samt hvordan inddragelse og kontinuitet er reguleret i lovgivningen og udmøntet i praksis. Til sidst beskrives Sveriges arbejde med rekruttering, fastholdelse, uddannelse og tilsyn med plejefamilier.

HISTORISK UDVIKLING

Udviklingen af barneværnet

I 1902 fik Sverige sin første barneværnslov. Det var dog først i 1924, at Sverige indførte obligatoriske barneværn i alle kommuner til at varetage opgaverne inden for området. I takt med etableringen af velfærdstaten, kom der øget fokus på det social- og familiepolitiske område. Det endte i 1960 ud i en ny barneværnslov, som især skabte fokus på sagsbehandling og sikring af retssikkerheden²⁰.

En samlet sociallov i 1982

I januar 1982 trådte en ny lov i kraft, der overførte den specifikke lov på børneområdet til én samlet lovgivning for hele det sociale område. De grundlæggende principper fra loven i 1960 blev videreført i den nye sociallov, hvor frivillighed og selvbestemmelse står som centrale elementer i den svenske lovgivning²¹. Ifølge Socialstyrelsen i Sverige var baggrunden for ændringen, at man mente, at den svenske lov var for splittet, og at man ønskede et mere samlet syn på socialtjenesten. Man ønskede også et helhedssyn på borgeren, hvor man ikke så de sociale problemer som adskilt. Den nye samlede sociallov åbnede muligheden for, at private aktører kunne indtræde på markedet, og der er siden sket en større fremvækst af private virksomheder, som varetager offentlige opgaver på området. I 2017 var ni ud af ti barneværnsinstitutioner private, hvilket har stor indvirkning på organiseringen af området²².

²⁰ Bengtsson & Jakobsen 2009: Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser, s. 154-156, VIVE [dav. SFI].

²¹ Ibid.: s. 180-182.

²² Engen 2017: Familiepleje i Norge, Sverige og England- en komparativ analyse i relation til danske forhold i Bryderup 2017: Familiepleje i Norden, Forlaget KLIM.

1990'erne

I 1990'erne steg anbringelsestallet og dermed også omkostningerne kraftigt i Sverige²³. Samtidig var landet i en økonomisk nedgang, der smittede af på arbejdet i Socialstyrelsen²⁴. I den forbindelse indførte man i 1990'erne en lovændring, som gav kommunerne mere selvstyre og frihed til selv at organisere sig. Dette selvstyre står ifølge Socialstyrelsen, der er blevet interviewet til denne rapport, stadig stærkt i dag, og har slået igennem i organiseringen af området.

Andre markante ændringer fra 1999-2013

En lovændring i 1999 førte til et øget fokus på at undersøge mulighederne for slægtsanbringelse som det første, når et barn eller ung skulle anbringes. I 2003 tilføjede man yderligere en lovændring, som medførte, at man efter tre års anbringelse skulle tage stilling til om forældremyndigheden skulle overflyttes²⁵. I årene omkring 2010 blev det debatteret, om graden af det kommunale selvstyre var for stor, da især de små kommuner havde svært ved at løfte opgaven²⁶. I forlængelse af denne diskussion etablerede man i 2013 et statsligt tilsyn (IVO), som skulle sikre kvaliteten.

Flytningestrømmen i 2015

Sverige har generelt været et af de lande i Europa, som har modtaget flest flygtninge, og den kraftige stigning i anbringelser i Sverige siden 2000 hænger i høj grad sammen med stigningen af antallet af uledsagede flygtningebørn. Den svenske forsker Marie Sallnäs fortæller, at Sverige især blev påvirket af den store bølge af uledsagede flygtningebørn i 2015, hvor Sverige modtog mere end 30.000 børn. Socialstyrelsen forklarer, at dette akutte og store behov medførte, at mange nye virksomheder blev etableret for at imødekomme denne pludseligt opståede efterspørgsel. Mange af disse nye virksomheder havde ikke erfaring på området og kunne derfor ikke løfte deres opgaver tilstrækkeligt. Derfor er der i dag stor forskel i kvaliteten af de private aktører på markedet.

Nye lovændringer skal styrke beskyttelsen af børn

Socialstyrelsen påpeger, at der i dag er diskussion om, hvorvidt der er behov for en barneværnslov adskilt fra den øvrige lovgivning på socialområdet. Der blev gennemført en udredning på

²³ Socialpædagogernes Landsforbund (2010): Nordisk familieplejeanalyse.

²⁴ Hestbæk 1998: Tvangsanbringelser i Norden – en komparativ beskrivelse af de nordiske landes lovgivning, s. 149-150, VIVE (dav. Socialforskningsinstituttet).

²⁵ Engen 2017: Familiepleje i Norge, Sverige og England- en komparativ analyse i relation til danske forhold i Bryderup 2017: Familiepleje i Norden, Forlaget KLIM.

²⁶ Socialpædagogernes Landsforbund (2010): Nordisk familieplejeanalyse.

**DECENTRAL
STRUKTUR OG
STÆRKT
KOMMUNESTYRE**

området i 2009, men denne ledte ikke til egentlige lovændringer. Denne diskussion handler blandt andet om, hvorvidt beskyttelsen af børn er for svag i Sverige. Marie Sallnäs fortæller, at der er et potentiale i at udarbejde en samlet lov for børneområdet set i relation til diskussionen om barnets rettigheder. IVO påpeger samtidig, at man i forbindelse med ratificeringen af børnekonventionen i SoL per 1. januar 2020 nu har øget fokus på inddragelse af barnet.

ORGANISERING OG ANSVARSFORDELING

Ansvars- og beslutningskompetence

Det er den kommunale socialtjeneste, der har ansvaret for alt forebyggende arbejde, opsøgende arbejde, udredning og indsatser, som eksempel familiepleje. På området for udsatte børn og unge er det operative niveau derved i høj grad lagt ud til kommunerne. Staten har ansvaret for tilsynet, der er blevet varetaget af institutionen IVO (Inspektion for Vård og Omsorg) siden 2013. Socialstyrelsen er vidensmyndighed på området, og styrer kommunerne via udbredelsen af viden. Socialstyrelsen udarbejder løbende håndbøger, der handler om at omsætte juridiske regler til praksis. Derudover samler styrelsen op på aktuel forskning på området. Metoderne, eksempelvis grunduddannelsen for plejefamilier; "Et hjem at vokse i" [Ett hem att växa i], er dog frivillige for kommunerne at anvende. Forvaltningsdomstolen, der træffer afgørelse i tvangssager og psykiatrien, herunder for børn og unge, er en regional myndighed.

Figur over organiseringsstrukturen på barneværnsområdet i Sverige

Generelt er der en meget høj grad af selvstyre og metodefrihed i Sverige. Forsker Mie Engen fortæller, at;

”Sverige har 290 kommuner med en rigtig høj grad af selvstyring. Så derfor varierer anbringelsespraksis også rigtig meget fra kommune til kommune, (..) netop fordi man i høj grad har decentraliseret styringen på det her område”.
(Dansk forsker, Mie Engen)

Netop forskelligheden i praksis peger også Marie Sallnäs på;

”Ind imellem siger man, at der ikke findes ét barneværn i Sverige, men 290”. (Svensk forsker, Marie Sallnäs)

Der er dog flere eksempler på, at kommuner vælger at gå sammen om konkrete opgaver, eksempelvis i forhold til rekruttering. Det kan enten være grundet kommunernes mindre størrelse, eller fordi der er tale om opgaver, der ikke skal løses hyppigt.

GRUNDLÆGGENDE PRINCIPPER I LOVGIVNINGEN

Ifølge Marie Sallnäs er det grundlæggende princip barnets bedste. Det indebærer, at andre principper kan tilsidesættes, hvis det kræves for at imødekomme barnets behov. Hvad der er barnets bedste, er imidlertid ikke defineret nærmere i lovgivningen, og det må derfor vurderes i det enkelte tilfælde. Derudover lægger man i Sverige vægt på individuelt tilpassede indsatser efter princippet om mindst mulig indgriben. Principperne kontinuitet, frivillighed og selvbestemmelse står også stærkt. Omsorgen for børn skal så vidt muligt udformes i samarbejde med forældre og børn, og anbringelse skal ses som en tidsbegrænset indsats, også når det gælder tvangsanbringelse. Udgangspunktet er, at forældre med problemer i deres forældreskab kan blive bedre forældre, når de får støtte og hjælp. I fortolkningen af princippet 'kontinuitet' vægtes den løbende kontakt med forældrene højt.

HELHEDSSYN ER UDFORDRET I PRAKSIS

Ifølge Socialstyrelsen var baggrunden for at samle hele det sociale område i én lov i 1982, at man ønskede at sikre et helhedssyn på det sociale område. Ifølge Socialstyrelsen beskrives det meget tydeligt i formålsparagraffen, at man skal se samlet på det sociale område. I praksis er det dog svært at efterleve, og der arbejdes fortsat meget i specialenheder ude i kommunerne. Marie Sallnäs uddyber, at der kan være en opfattelse af, at loven er utilstrækkelig, og at der gennem længere tid er blevet "lappet" på loven med nye tilføjelser. Et eksempel på en sådan tilføjelse var, da man i 1983 åbnede op for

SAMLET RAMME- LOV FOR DET SOCIALE OMRÅDE

muligheden for at overføre forældremyndighed til plejefamilien. Denne hjemmel blev dog næsten ikke brugt i en lang periode, da hele børneområdet var funderet i et socialpolitisk princip om genforening med familien, hvor man primært arbejdede med midlertidige anbringelser²⁷.

For at sikre at loven kunne rumme hele socialområdet, er der gennem årene blevet indskrevet flere og flere målgrupper, og ifølge Socialstyrelsen drøftes det på nuværende tidspunkt, om alle målgrupperne skal skrives ud i den forestående revision af lovgivningen.

LOVGRUNDLAG VED ANBRINGELSE

Barneværnet i Sverige er primært placeret under Lov om sociale tjenester (Socialtjänstlagen, forkortes SoL), som er en rammelov for det sociale område. En del af barneværnet reguleres derudover af "Lov med særlige bestemmelser om varetægt af unge" (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, forkortes LVU). I Sverige kan børn og unge derfor anbringes uden for hjemmet efter to forskellige regelsæt. Hvis forældrene og/eller den unge, som er fyldt 15 år, er enige i beslutningen om anbringelse, sker det efter SoL. Hvis forældrene og/eller den unge over 15 år ikke samtykker, kan anbringelsen gennemføres med tvang via LVU.

Ifølge Socialstyrelsen skal baggrunden, for at anbringelsesområdet er opbygget med to forskellige lovgivninger, findes i ønsket om at adskille frivillighed og tvang. Socialloven skal efter denne tankegang alene bygge på frivillighed og på forældrene og den unges eget ønske om at modtage hjælp.

Ifølge Mie Engen øger adskillelsen af de to lovgivninger bevidstheden om, hvornår og i hvor høj grad, der bruges tvang:

"Jeg tænker, at når man skiller lovgivningerne ad, så får man tydeliggjort hvornår man går ind og bruger tvang. Også når man laver statistiske opgørelser og så videre, har man en anden opmærksomhed og en anden refleksion, når man har en selvstændig lovgivning for tvang. På den måde kan man følge udviklingerne i de her bevægelser på en anden måde (...)." (Dansk forsker, Mie Engen)

Ifølge Marie Sallnäs kunne det være gavnligt at samle loven for at understrege fokus på barnet. I 2009 kom et lovforslag

²⁷ Engen 2017: Familiepleje i Norge, Sverige og England- en komparativ analyse i relation til danske forhold i Bryderup 2017: Familiepleje i Norden, Forlaget KLIM.

om at samle SoL og LVU i én lov, men lovforslaget blev ikke vedtaget. I stedet har man tilføjet bestemmelser om tvang i SoL.

”Man havde jo et forslag for et par år siden om en barnebeskyttelseslov, da man mente, at barnebeskyttelsen ligesom er for svag i Sverige, og at en barneværnslov ligesom understreger et fokus på barnet. Et argument for det var, at det ville være lettere at forstå for de berørte, hvis det lå i samme lovgivning (..) Og jeg tror det måske kunne være en god ide.” (Svensk forsker, Marie Sallnäs)

Socialtjenesteloven som rammelov om alle foranstaltninger med samtykke

Det er det kommunale socialnævn, der har det endelige ansvar for at sikre, at borgerne får den støtte, de har behov for, hvilket fremgår af SoL kapitel 2. Socialnævnet er den kommunale politiske ledelse, som har ansvaret for kommunens virksomhed inden for SoL og svarer til kommunernes socialudvalg i Danmark.

Overordnet anbringes børn og unge efter kapitel 4, § 1 i SoL, hvor der står, at den, som ikke selv kan tilgodese sine behov eller få dem tilgodeset på anden vis, har ret til støtte fra Socialnævnet:

§

SOL - KAPITEL 4: RETTEN TIL BISTAND

1 § Den, som ikke selv kan tilgodese sine behov eller kan få dem tilgodeset på anden vis, har ret til bistand fra Socialnævnet til sin forsørgelse og sin livsførelse i øvrigt. (...)

Den enkelte skal gennem bistand sikres en rimelig livsførelse. Bistanden skal udformes, så den sikrer hans eller hendes mulighed for at leve et selvstændigt liv.

Anbringelse uden for hjemmet med samtykke er specificeret i SoL kapitel 6, § 1:

§

SOL - KAPITEL 6: ANBRINGELSE UDEN FOR HJEMMET

1 § Socialnævnet skal sikre, at den, der har brug for omsorg eller at bo i et andet hjem end deres eget, modtages i en

1. plejefamilie
2. institution (HVB-hjem), eller
3. boliger til børn og unge i alderen 16-20 år (støttet bolig).

Børn i alderen 16-17 år kan alene modtages i en støttet bolig, hvis der foreligger særlige grunde hertil.

Socialnævnet er ansvarlig for at sikre, at den, som under deres forsorg er blevet modtaget i et andet hjem end dets eget, får god omsorg.

Omsorgen skal være udformet på en sådan måde, at den fremmer den enkeltes tilknytning til slægt og andet netværk, samt kontakt til hjemmemiljøet.

Ifølge denne paragraf skal Socialnævnet sørge for, at den som har brug for støtte eller at bo i et andet hjem, anbringes uden for hjemmet. Anbringelsen bør tilrettes, så det fremmer det enkelte barns samhørighed med slægt og andet netværk.

Ved anbringelse med samtykke beholder forældrene den fulde forældremyndighed.

Særskilt lov til foranstaltninger uden samtykke

Hvis forældrene og/eller den unge, som er fyldt 15 år, ikke giver samtykke til den anbringelse, som kommunens socialnævn har fundet nødvendig, anvendes LVU. Ved anbringelse uden samtykke skelnes der mellem, om årsagen til interventionen er problemer i hjemmemiljøet (§ 2), adfærdsproblemer hos barnet eller den unge selv (§ 3), eller en kombination af de to årsager:

§

LVU - FORBEREDELSE AF OMSORGSOVERTAGELSE

2 § Der skal træffes beslutning om omsorgsovertagelse, hvis der på grund af fysisk eller psykisk mistrivsel, Upassende udnyttelse, mangler i plejen eller andre forhold i hjemmet, er en betydelig risiko for skade på den unges sundhed eller udvikling.

3 § Der skal også træffes beslutning om omsorgsovertagelse, hvis den unge udsætter sin egen sundhed eller udvikling for en betydelig risiko for at blive skadet af misbrug af vanedannende stoffer, kriminelle aktiviteter eller anden socialt nedbrydende adfærd.

Der skal også træffes beslutning om den person, der dømmes til lukket ungdomspleje i overensstemmelse med kapitel 32. Straffelovens § 5, ved foranstaltningens afslutning, hvis der anses at være et åbenlyst behov for fortsat pleje for ikke at løbe den risiko, der er nævnt i første afsnit.

Med afsæt i LVU kan det kommunale socialnævn derudover træffe beslutning om akutte tvangsmæssige omsorgsovertagelser. Det kan ske, når det er sandsynligt, at den unge har behov for anbringelse via LVU eller, at rettens beslutning ikke kan afventes af hensyn til den unges sundhed eller udvikling. Det kan også ske, hvis det vurderes, at fortsættelsen af den igangværende socialfaglige udredning eller videre foranstaltninger eller tiltag hindres. Akut omsorgsovertagelse beskrives i LVU § 6:

§

LVU - AKUT OMSORGSOVERTAGELSE

6 § Socialnævnet kan beslutte, at enhver under 20 år skal anbringes omgående, hvis

1. det er sandsynligt, at den unge har behov for pleje i henhold til denne lov, og
2. domstolens afgørelse om pleje ikke kan afvente på grund af risikoen for den unges sundhed eller udvikling eller, at den videre udredning kan blive alvorligt hæmmet, eller yderligere foranstaltninger forhindres.

Hvis Socialnævnets beslutning om anbringelse ikke kan afventes, kan udvalgsformanden eller ethvert andet medlem, der er udpeget af udvalget, træffe afgørelse om anbringelse. Afgørelsen meddeles på næste udvalgsmøde.

Når Socialnævnet har ansøgt om anbringelse i henhold til loven, kan retten også beslutte, at den unge akut skal anbringes.

Ved anbringelse uden samtykke begrænses forældrenes forældremyndighed i det omfang som det kræver for, at anbringelsen kan gennemføres. Socialnævnet indtræder ved siden af forældremyndighedsindehaverne, og Socialnævnet har pligt til i størst mulig udstrækning at delagtiggøre forældrene.²⁸

Socialnævnets beslutninger om anbringelse af børn og unge uden samtykke kan påklages til Forvaltningsretten jf. § 41 i LVU. Forvaltningsrettens afgørelse kan påklages til Kammerretten og Kammerrettens afgørelse kan påklages til Højeste Forvaltningsdomstol (HFD). Den, der ønsker at påklage en afgørelse, skal indgive en skriftlig klage til den myndighed, der traf afgørelsen, hvorefter en højere påklagemyndighed kan gennemgå appellen. Forvaltningsretten, som der er 12 af i Sverige, er første instans og træffer afgørelser i påklagede sager fra kommunernes socialtjeneste. Kammerretten, som der er fire af i Sverige, er anden instans blandt forvaltningsretterne og træffer afgørelser i påklagede sager, der er afgjort af Forvaltningsretten. Der er fire kammerretter i Sverige. Højeste Forvaltningsdomstol er sidste instans, og behandler blandt andet påklagede afgørelser fra en af de fire kammerretter.

²⁸ Engen 2017: Familiepleje i Norge, Sverige og England- en komparativ analyse i relation til danske forhold i Bryderup 2017: Familiepleje i Norden, Forlaget KLIM.

INDDRAGELSE

Barnets ret til at udtrykke sig

Som beskrevet blev Børnekonventionen ratificeret den 1. januar 2020, hvilket har været med til at sætte fokus på barnets ret til inddragelse²⁹. Artikel 12 i Børnekonventionen om retten til at udtale sig er indskrevet i SoL kapitel 11, § 10 og LVU § 36:

§

SOL – KAPITEL 11: HÅNDTERING AF SAGERNE

10 § Når en foranstaltning vedrører et barn, skal barnet modtage relevante oplysninger. Et barn skal gives mulighed for at udtrykke sine synspunkter i spørgsmål, der vedrører barnet. Hvis barnet ikke udtrykker sine synspunkter, skal hans eller hendes holdning så vidt muligt afklares på anden måde. Barnets synspunkter og holdninger bør tillægges betydning i forhold til hans eller hendes alder og modenhed.

Et barn, der er fyldt 15 år, har ret til selv at føre ordet i sager i henhold til denne lov. Et yngre barn kan høres ved domstolen, hvis barnet ikke kan formodes at tage skade af dette.

Ved en sådan udredning, der vedrører afsnit 2, om behovet for at gribe ind af hensyn til et barns beskyttelse eller støtte, kan barnet blive hørt uden forældremyndighedens samtykke og uden, at forældremyndigheden er til stede.
(...)

²⁹ Socialstyrelsen 2020: Placerade barn och unga, Handbok för socialtjänsten

§

LVU - BESTEMMELSER OM HÅNDBOKEN

36 § Den unge skal modtage relevant information. Den unge skal have lejlighed til at udtrykke sine synspunkter på spørgsmål, der vedrører ham eller hende. Hvis den unge ikke udtrykker sine synspunkter, skal hans eller hendes holdning så vidt muligt afdækkes på andre måder. Den unges synspunkter og holdninger bør tillægges betydning i forhold til hans eller hendes alder og modenhed.

Hvis den unge er fyldt 15 år, har han eller hun ret til at selv at føre ordet i henhold til denne lov. Den, som er yngre skal høres ved domstolen, hvis han eller hun ikke kan formodes at tage skade af dette.

(...)

Ifølge disse paragraffer, som har stort set samme ordlyd, skal barnet og den unge gives mulighed for at udtrykke sig og barnets eller den unges synspunkter bør tillægges betydning efter alder og modenhed. I forhold til retten til at udtale sig ved domstolen, skelnes der mellem, om barnet eller den unge er over eller under 15 år. Den unge over 15 år har ret til selv at føre ordet ved domstolen, og barnet eller den unge under 15 år skal høres, hvis det må formodes, at barnet eller den unge ikke tager skade af dette.

I Socialstyrelsens håndbog til LVU³⁰ pointeres, at barnet har *ret* til at udtale sig, men ikke *pligt* til at udtale sig.

Barnet skal sikres regelmæssige besøg og individuelle samtaler

I SoL kapitel 6 er det specificeret, hvilke forpligtelser Socialnævnet har over for børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet.

Når et barn anbringes uden for hjemmet, har Socialnævnet forpligtelse til at følge op på anbringelsen. Dette skal dels ske gennem regelmæssige personlige besøg dér, hvor barnet eller den unge er placeret, og dels gennem individuelle samtaler med barnet eller den unge. Derudover skal Socialnævnet holde samtaler med de personer, som har barnet i pleje, og samtaler med forældremyndighedsindehavere.

³⁰ Socialstyrelsen, 2020: LVU Handbok för socialtjänsten, Atta45 Tryckeri.

Det er specificeret, at Socialnævnet skal være særlig opmærksom på barnet eller den unges sundhed, udvikling, sociale adfærd, skolegang og forhold til pårørende og andre nære slægtninge, men det er ikke specificeret, hvor ofte disse besøg skal finde sted. Socialnævnets forpligtelser ved anbringelse uden for hjemmet findes i SoL kapitel 6, § 7b:

§

SOL - KAPITEL 6: ANBRINGELSE UDEN FOR HJEMMET

§ 7 b Socialnævnet skal nøje følge op på plejen til børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, akuthjem, støttet bolig eller Hem for Vård eller boende (HVB), primært gennem

1. regelmæssige personlige besøg i det hjem, hvor barnet eller den unge opholder sig;
2. individuelle samtaler med barnet eller den unge;
3. samtale med den eller de personer, der har modtaget barnet eller den unge i deres hjem, og
4. samtaler med forældremyndighedsindehavere.

Socialnævnet skal være særlig opmærksom på barnets eller den unges sundhed, udvikling, sociale adfærd, skolegang og forhold til pårørende og andre nære slægtninge.

BARNETS EGEN SOCIALSEKRETÆR

Særligt udpeget socialsekretær til barnet eller den unge
I Sverige sikres barnets inddragelse blandt andet ved, at det kommunale socialnævn skal udpege en socialarbejder under betegnelsen 'socialsekretær' (socialsekreterare). Denne person har ansvaret for kontakten til barnet eller den unge, som er anbragt uden for hjemmet. Socialsekretæren skal besøge barnet eller den unge i det omfang, som skønnes nødvendigt ud fra barnets eller den unges ønsker og behov. Socialsekretærens rolle beskrives i SoL § 7c:

§

STØTTE TIL FORÆLDRE TIL ANBRAGTE BØRN

SOL - KAPITEL 6: ANBRINGELSE UDEN FOR HJEMMET

§ 7 c Når plejen gives i en plejefamilie, støttet bolig eller HVB-hjem, skal der af Socialnævnet udpeges en særskilt socialesekretær, der er ansvarlig for kontakten med barnet eller den unge.

Socialesekretæren skal besøge barnet eller den unge regelmæssigt i det omfang, der er passende ud fra barnets eller den unges behov og/eller ønsker.

Ifølge Socialtjänstförordningen kapitel 5, § 1b bør socialesekretæren besøge det anbragte barn mindst fire gange årligt. Det er dog en kommunal beslutning, hvor ofte besøgene skal foretages.

Ifølge Marie Sallnäs peger forskning på, at indførelsen af en særligt udpeget socialesekretær har været med til at sikre både barnets stemme og også styrket kontinuiteten for barnet, da hensigten er, at denne socialesekretær skal følge barnet eller den unge gennem hele anbringelsen. Dog er det en udfordring, når socialesekretæren stopper, eksempelvis ved at opsige sin stilling.

Støtte til forældrene under barnets anbringelse

Ligesom barnets ret til inddragelse, står princippet om forældrenes ret til inddragelse i anbringelsesforløbet stærkt i den svenske lovgivning.

Som tidligere nævnt, står der i SoL kapitel 6, § 7b, at Socialnævnet har pligt til følge op på anbringelsen gennem samtale med plejeforældrene og samtaler med forældremyndighedsindehavere.

I Socialstyrelsens håndbog om anbringelse uden for hjemmet³¹ pointeres det, at vejledning og støtte til forældrene er afgørende for at sikre barnets bedste. Hvis barnet oplever, at forældrene får støtte til at undgå destruktiv livsførelse, vil barnet nemmere kunne fralægge sig ansvaret, og fokusere på sin egen udvikling. Dertil er det afgørende for barnets mulighed for at falde til i plejefamilien, at der arbejdes mod at få forældrene til at acceptere anbringelsen.

³¹ Socialstyrelsen 2020: Placerade barn och unga - Handbok för socialtjänsten, Atta45 Tryckeri.

Socialstyrelsen anbefaler derfor, at forældrene får støtte og vejledning til at få hverdagen til at fungere. Socialstyrelsen beskriver, at anbringelsen kan medføre en krisesituation, hvor forældrene i starten kan have en tendens til at trække sig, og ikke ønske hjælp. Her opfordrer Socialstyrelsen til, at socialtjenesten er særligt opmærksom på at motivere forældrene til at tage imod støtte og vejledning. Dette bunder i, at man som udgangspunkt anser kontakten til forældrene som vigtig for barnets udvikling og velbefindende. Det er Socialnævnets ansvar at understøtte regelmæssigt samvær. Socialnævnet har pligt til både at yde økonomisk og personlig bistand i forbindelse med samvær, og har også ansvar for at være opsøgende i forhold til at sikre, at forældrene holder kontakten til barnet. Samværet skal dog altid fastsættes med udgangspunkt i barnets behov.

§

LVU – ANBRINGESESSTEDET

§ 14 Socialnævnet har et ansvar for at sikre, at den unges behov for interaktion med forældre og forældremyndighedsindehaver så vidt muligt tilgodeses.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til formålet med indsatsen i henhold til denne lov, skal Socialnævnet;

1. beslutte, hvordan den unges samvær med forældremyndighedsindehaver og med forældre, der har samværsrettigheder reguleret ved dom eller afgørelse fra retten eller ved aftale, skal udøves, eller;
2. beslutte, at barnets anbringelsessted ikke skal videregives til forældre eller forældremyndighedsindehaver.

Socialudvalget skal minimum én gang hver tredje måned vurdere om en sådan beslutning, der er nævnt i andet afsnit, stadig er nødvendig. (...)

FOKUS PÅ SLÆGTS- OG NETVÆRKSPLEJE

Det skal afdækkes om barnet kan komme i slægts- eller netværkspleje

Både svensk og international forskning viser, at børn anbragt i slægts- og netværkspleje generelt set klarer sig bedre end børn anbragt uden for slægten. Derfor er det skrevet ind i SoL kapitel 6, § 5, at en anbringelse i slægt eller netværk skal overvejes, når et barn skal anbringes uden for hjemmet. Ifølge Socialstyrelsen har kommunernes socialtjeneste tidligere fået kritik for ikke at være gode nok til at afsøge slægts- og netværkspleje, når et barn anbringes uden for hjemmet. Der er nu kommet mere fokus på dette.

§

SOL - KAPITEL 6: ANBRINGELSE UDEN FOR EGET HJEM

§ 5 Når et barn placeres uden for hjemmet skal det først overvejes, om barnet kan modtages af barnets slægt eller anden person fra barnets nærmeste netværk.

Hvad der er bedst for barnet i henhold til kapitel 1. § 2 skal dog altid tages med i betragtningen.

SIKRING AF KONTINUITET I ANBRINGELSE

Sikringen af kontinuitet er beskrevet meget forskelligt i den svenske og norske lovgivning. I den norske lovgivning bliver der lagt stor vægt på, at barnet så vidt muligt skal blive i samme plejefamilie. Til kontrast bliver der i den svenske lovgivning i højere grad lagt vægt på, at kontinuitet skal sikres ved, at der skal arbejdes mod, at barnet skal hjemgives til forældrene. Mie Engen tilføjer, at forældrenes rettigheder vægtes højt i tolkningen af kontinuitet i Sverige:

”Det handler om, hvordan kontinuitet tolkes. Er det at blive i samme plejefamilie, eller at have forældrene inde i billede hele vejen igennem, for eksempel ved at sikre forælderrettigheder gennem hele anbringelsesforløbet?” (Dansk forsker, Mie Engen)

Hver sjette måned skal Socialnævnet vurdere, om der fortsat er behov for, at barnet/den unge er anbragt

Den svenske tolkning af kontinuitet kommer dels til udtryk i SoL kapitel 6, § 8, hvor der står, at Socialnævnet mindst én gang hvert halve år skal tage stilling til, om der fortsat er behov for, at barnet er anbragt, og hvordan anbringelsen bør indrettes og udformes. Det er et udtryk for det biologiske princip om, at et barn har bedst af at vokse op hos sine forældre og, at der derfor hver sjette måned skal tages stilling til, om forældrene er blevet i stand til at varetage omsorgen for barnet.

**ANBRINGELSEN
SKAL GEN-
OVERVEJES**

§

SOL - KAPITEL 6: ANBRINGELSE UDEN FOR EGET HJEM

§ 8 Hvis et barn er anbragt ud fra denne lov i et andet hjem end dets eget, skal Socialnævnet mindst en gang hver sjette måned overveje, om der fortsat er behov for en anbringelse, og hvordan anbringelsen skal indrettes og udføres.

Når barnet har været anbragt i den samme plejefamilie i tre år efter, at anbringelsen blev iværksat, skal Socialnævnet særskilt overveje, om der er grundlag for at ansøge om overførsel af forældremyndighed i henhold til kapitel 6 § 8 om forældreskab.

OVERFØRELSE AF FORÆLDREMYNDIGHED

Mulighed for overførelse af forældremyndighed, hvis det er åbenlyst, at det er det bedst for barnet at blive i eksisterende omgivelser

Der er derudover en bestemmelse i loven, som giver mulighed for, at forældremyndigheden kan overgå til plejeforældrene, når et barn har været anbragt i tre år, og det vurderes at være tydeligt, at det er bedst for barnet at blive i de eksisterende omgivelser. Dette beskrives i Forældreskabsloven (Föräldrabalk, forkortes FB) kapitel 6, § 8:

§

FB - KAPITEL 6: OM FORÆLDREMYNDIGHED, BOLIG OG SOCIALT SAMVÆR

§ 8 Hvis et barn kontinuerligt er anbragt et andet sted end forældrenes hjem, og det er åbenlyst, at det er bedst for barnet at blive i eksisterende omgivelser, og at forældremyndigheden overføres til den eller de personer, der har passet barnet, eller nogen af dem, skal domstolen udpege denne eller disse personer til at udøve forældremyndighed over barnet som specielt udpegede værger.

Spørgsmål om overførsel af forældremyndighed i henhold til første afsnit rejses af Socialnævnet.

Denne mulighed anvendes dog sjældent, og der er som regel tale om børn, som har været anbragt i mere end tre år. Det er det kommunale Socialnævn, som rejser sagen om overførelse

INGEN LOVHJEM- MEL TIL BORT- ADOPTION UDEN SAMTYKKE

af forældremyndigheden for retten, hvor afgørelsen træffes. Forældrene er modpart i sagen og kan anke afgørelsen.³²

Ikke muligt at bortadoptere uden samtykke

I Sverige er der ikke lovhjemmel til at bortadoptere uden samtykke fra forældrene. Ifølge Marie Sallnäs debatteres det på nuværende tidspunkt, om det skal gøres muligt at bortadoptere uden samtykke. Ifølge Marie Sallnäs er der en gruppe, for hvem det ville være gavnligt at blive adopteret af plejefamilien, for at undgå den usikkerhed det medfører for barnet, at der skal følges op på sagen hvert halve år:

”Vi har internationale adoptioner, men ikke national tvangsadoption. Det har vi også diskuteret meget. Burde vi have det? Der findes jo en gruppe, som vokser op i plejefamilien - den er ikke vældig stor, men den findes. Og selv dér skal placeringen hele tiden genvurderes i forhold til, om anbringelsen skal fortsætte eller ikke. Jeg tror, at der findes en gruppe for hvem, det ville være godt, at det blev bestemt, at du skal være her. Hvis altså plejefamilierne er klar til at påtage sig ansvaret.” (Svensk forsker, Marie Sallnäs)

SAGEN OM ”LILLE HJERTE”

Aktuel debat om barnets rettigheder i svensk lov

En enkeltsag, som har fået tilnavnet ”Lille Hjerte” (Lilla Hjärtat), har igangsat en diskussion om, hvorvidt man i Sverige er gået for langt i forhold til at sikre forældrenes rettigheder, og om barnets rettigheder derimod bør styrkes. Sagen drejer sig som en treårig pige, der efter hjemgivelse til sine biologiske forældre døde i deres varetægt i januar 2020. Pigen blev fundet med narkotika i blodet, og med tegn på at være blevet udsat for vold. Ifølge IVO, der er interviewet til denne undersøgelse, blev beslutningen om at hjemgive pigen truffet af domstolen og gik imod den socialfaglige vurdering. Socialstyrelsen påpeger, at denne diskussion især er båret frem af børnerettighedsorganisationer, og at den har påvirket den politiske diskussion på området. Man diskuterer derfor nu, hvordan man kan styrke barnets rettigheder, og ifølge Socialstyrelsen forventes forandringer på området. IVO bemærker her, at den egentlige diskussion drejer sig om domstolens beslutning, der gik imod kommunens vurdering, og ikke lovgivningen som sådan. Dog uddyber IVO, at når enkeltsager får så stor mediebevågenhed som denne, påvirker det den brede holdning og opmærksomhed på området. Dette medfører, at der i skrivende stund bliver sat spørgsmålstegn ved prioriteringen af forældrerettighederne i Sverige.

³² Bengtsson & Jakobsen 2009: Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser, s. 154-156, VIVE [dav. SFI].

PÅGÅENDE DIS- KUSSION OM FORÆLDRES RET- TIGHEDER

Ifølge Marie Sallnäs handler den nuværende diskussion også om, hvorvidt man skal vægte barnets perspektiv højere og anbringe tidligere:

”Vi har en meget stærk forældreret i Sverige. Og det har vi diskuteret meget i den senere tid. Om vi har en for stærk forældreret. Altså man kan jo se det i anbringelsesstatistikken, at vi placerer relativt få små børn. Vi har en stærkt dominans af teenagere.” (Svensk forsker, Marie Sallnäs)

Socialstyrelsen fortæller derudover, at sagen om Lille Hjerte har sat gang i større diskussion om, hvorvidt den støtte, der gives efter endt anbringelse, er tilstrækkelig, herunder også i forhold til efterværn.

IGANGVÆRENDE UDREDNING SKAL STYRKE ”BAR- NETS BEDSTE”

Den svenske regering har igangsat en udredning af, hvordan barnets bedste kan styrkes ved hjemgivelse efter en langvarig anbringelse. Udredningen er startet i april 2020, og regeringen vil fremlægge lovforslag på baggrund af udredningen senest i februar 2021. En af de kommende lovændringer er ”Lille Hjerte-Loven”. Den svenske regering lægger op til, at udredningen skal afdække, om der er behov for at tydeliggøre Socialnævnets forpligtelse til at overveje overdragelse af forældremyndighed, og om der skal indføres en mulighed for, at Socialnævnet kan pålægge værgeren eller forælderen at få taget en narkotikatest i forbindelse med hjemgivelse af et barn.³³

I det følgende beskriver vi organiseringen og arbejdet på familieplejeområdet i Sverige.

BRUGEN AF FAMILIEPLEJE

Ligesom i Norge og Danmark er familiepleje den foretrukne anbringelsesform i Sverige. I lovgivningen findes der kun én fællesbetegnelse, nemlig; ”familjehem”, men i praksis findes flere forskellige typer. I det følgende beskriver vi de forskellige typer af plejefamilier, der eksisterer i Sverige. Det er socialtjenesten i kommunerne, der har ansvaret for at godkende plejefamilierne i Sverige.

³³ www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/lex-lilla-hjartat--utredningsuppdrag-for-att-starka-principen-om-barnets-basta/.

TYPER AF FAMILIEPLEJE

Almindelige plejefamilier (familjehem)

Almindelige plejefamilier tager imod udsatte børn og kan bestå af en familie eller enkeltperson. Her anbringes børn og unge, der eksempelvis ikke kan bo hos deres biologiske forældre grundet misforhold i hjemmet. Barnet/den unge kan også anbringes i plejefamilier grundet forhold hos barnet, eksempelvis kriminalitet. Derudover kan der være tale om børn eller unge, der ankommer til landet som uledsagede flygtninge og herefter anbringes i plejefamilier.

Slægts- og netværksplejefamilier

Denne type plejefamilie er en familie, der findes i barnets/den unges slægt eller netværk. Kommunen skal indledningsvist afklare, om barnet/den unge kan bo hos en slægtning eller nogen i netværket. Forskellen på slægts- og netværksplejefamilier og almindelige plejefamilier er derudover, at netværks- og slægtsplejefamilier ikke er generelt godkendte, men godkendes til det enkelte barn, der anbringes.

Akutplejefamilie (jourhem)

En akutplejefamilie er en plejefamilie, der med kort varsel kan tage imod et barn eller en ung, der behøver akut beskyttelse eller støtte. Barnet bor i akutplejefamilien i en kortere periode som en midlertidig anbringelse, ofte mens barnet/den unge afventer anbringelse i en plejefamilie, og/eller mens barnet udredes. Barnet/den unge kan bo i akutplejefamilien i en periode på op til seks måneder³⁴, og der kan være perioder, hvor der ingen anbragte børn eller unge er i akutplejefamilien. Der kan dog være enkelte muligheder for forlængelse, eksempelvis hvis der er tale om søskendebørn, der kan være vanskeligere at skaffe plejefamilier til. Ifølge IVO stilles der generelt høje krav til akuthjem, idet de modtager børnene akut og ikke på forhånd præcist ved, hvad de har af udfordringer.

Kontaktfamilie (kontaktfamilj)

Her er der tale om en familie, der tager imod et barn eller ung en eller flere dage om måneden. Den modsvarer aflastningsfamilier i Danmark.

Konsulentstøttede/forstærkede plejefamilier

Konsulentstøttede plejefamilier er ikke en plejefamilie i traditionel forstand, men derimod en plejefamilie, der er tilknyttet en privat virksomhed, som har til formål at rekruttere og uddanne

³⁴ Der kan dog være tale om en periode på længere end seks måneder. Det kan for eksempel være hvis der pågår en retsproces eller der er behov for mere tid til at finde en egnet længerevarende anbringelse, der modsvarer barnets eller den unges behov.

plejefamilier. IVO oplyser, at disse konsulentvirksomheder derudover udgør et mellemlid mellem den kommunale socialtjeneste og plejefamilierne. Ofte foretager konsulentvirksomhederne en vurdering af potentielle plejefamilier. Herefter tilbyder konsulentvirksomhederne plejefamilierne til kommunerne, hvorefter kommunerne udreder, om de er egnede til opgaven. Kommunerne er ansvarlig for at indgå aftalen med konsulentvirksomhederne og denne aftale regulerer hvilke forpligtelser som kommunen og plejefamilien har i forhold til barnets behov for støtte under anbringelsen. De tjenester som konsulentvirksomheden udfører for kommunen reguleres i en separat aftale mellem kommunen og konsulentvirksomheden, der skal udarbejdes for hver plejefamilie.

Flertallet af disse konsulentvirksomheder tilbyder også støtte og vejledning til plejefamilier. Det er dog fortsat kommunerne som har det øverste ansvar for at sikre, at plejefamilierne får den støtte og vejledning, som de har brug for. Konsulentvirksomhederne har ikke plejeansvar for de børn og unge, der er anbragt, ligesom det er kommunerne, der har ansvaret for at sikre, at disse børn og unge får den støtte som de har behov for. Denne praksis gælder også for akutplejefamilier.

IVO oplyser derudover, at kommunernes ansvar for opfølgning på anbringelsen ikke kan overdrages til konsulentvirksomheder. Det som kommunerne lovmæssigt kan overgive til virksomhederne er at tilbyde den vejledning, støtte og eventuelle anden hjælp, som plejefamilierne behøver, samt at varetage uddannelsen af de plejefamilier, som kommunen vurderer egnede til opgaven.

Familjepoolen Sverige oplyser, at der findes forskellige konsulentvirksomheder, som giver forskellige former for konsulentstøtte til plejefamilierne. På samme vis er også variation i den støtte som de enkelte kommuner tilbyder plejefamilierne. Eksempelvis tilbyder en del kommuner alle plejefamilier ekstern vejledning, hvorimod andre kommuner giver dette ved behov eller slet ikke. IVO oplyser, at der også er eksempler på, at kommunerne selv vælger at tilbyde støtte og vejledning, der modsvarer den som tilbydes af konsulentvirksomhederne frem for at købe den hos en konsulentvirksomhed.

Familjepoolen Sverige oplyser, at det som generelt adskiller den støtte som konsulentvirksomhederne og kommunerne tilbyder fra hinanden er, at konsulentvirksomhederne tilbyder konsulentbistand døgnet rundt. Denne konsulentbistand må dog kun bestå af råd og vejledning. I tilfælde, hvor der kræves myndighedsudøvelse, eksempelvis hvis der er alvorlige problemer, er det kommunen, der kontaktes og efterfølgende hånd-

terer problemet. Familjepoolen Sverige oplyser, at familieplejekonsulenten i konsulentvirksomhederne ikke medvirker i myndighedsudøvelsen og de beslutninger, der træffes i den kommunale socialtjeneste. Det kan ifølge Familjepoolen Sverige betyde, at disse konsulenter mister en del information, hvilket kan resultere i en mere mangelfuld støtte.

Konsulentvirksomhederne skal godkendes af IVO. Plejefamilier, der tilknyttes konsulentvirksomhederne, skal derimod godkendes af kommunerne ligesom alle andre plejefamilietyper. I skrivende stund estimerer IVO, at der er cirka 350 af denne type virksomheder i Sverige. IVO oplyser, at de ikke har opgørelser over antallet af plejefamilier, som er tilknyttet konsulentvirksomheder, og at konsulentvirksomhederne ikke har oplysningspligt i forhold til dette.

Ifølge IVO er der ofte tale om dyre anbringelser for kommunerne. I praksis er der derudover ofte tale om, at det er de mere behandlingskrævende børn og unge, der anbringes i konsulentstøttede familiehjem. Eksempelvis er der af og til knyttet en behandlingsindsats til anbringelsen. Eksempelvis kan plejeforældrene blive bedt om at være hjemme på fuld tid, uden anden beskæftigelse.

I praksis forsøger kommunerne at undgå denne type anbringelser med mindre, at barnet/den unge eksempelvis kræver flere forskellige indsatser.

UDDANNELSESKRAV, STØTTE OG SUPERVISION

Siden januar 2013 har de svenske kommuner varetaget supervision af plejefamilierne og været forpligtede til at sikre, at plejefamilierne modtager den vejledning og støtte, som de har brug for, når et barn anbringes hos dem. Det er også kommunen, der er ansvarlig for at sikre, at plejefamilierne modtager uddannelse. Derfor går mange af særligt de mindre kommuner sammen med andre kommuner i samme region om disse opgaver. Eksempelvis vælger kommuner at gå sammen i fælleskommunale samarbejder for at generere en fælles "bank" af plejefamilier. En sådan sammenslutning beskriver vi nærmere i afsnittet 'Rekruttering'.

Der er ikke noget generelt krav om, at plejefamilier skal have gennemført en specifik uddannelse, eller have en særlig profession for at blive godkendt. Det, der beskrives som væsentligt, er, at man er en stabil person, der lever et trygt og roligt liv, der sikrer, at et barn kan tilbydes en god tilværelse og omsorg. I forbindelse med at plejefamilien tager imod et barn,

GRUPPE- VEJLEDNING I UDDANNELSEN TIL PLEJE- FAMILIER

kan den kommune, der placerer barnet, tilbyde, og i nogle tilfælde kræve, at nye plejeførelde gennemfører et uddannelsesforløb, så familien får viden om, hvad det indebærer at være plejefamilie³⁵. Derudover er det som udgangspunkt et krav til plejeføreldeboligforhold, at de stiller et værelse med vindue til rådighed for det anbragte barn.

Socialstyrelsen har udviklet uddannelseskonceptet "Et hjem at vokse i" (Ett hem att växa i), som er en grunduddannelse for plejefamilier. Under uddannelsesforløbet introduceres plejefamilier til, hvad det indebærer at blive plejefamilie, hvad der kan kendetegne de børn, man tager imod, vederlagsordningen, samarbejde med biologiske forældre og kommunens socialtjeneste.

Familjepoolen Sverige, der er en sammenslutning af seks svenske kommuner, fortæller i deres interview til denne undersøgelse, at de udbyder uddannelsen til deres plejefamilier, og at undervisningen er gruppebaseret. Deres erfaring er, at det har stor betydning for familierne, at de får mulighed for at møde andre i lignende situation.

ANSÆTTELSESFORHOLD

Alle plejefamilier i Sverige kompenseres økonomisk af Socialnævnet. Hvert år offentliggør SKR (Sveriges Kommuner og Regioner) anbefalinger til vederlagstakster på familieplejeområdet. Kommunerne kan anvende disse som udgangspunkt og vejledning til at afgøre vederlagets størrelse, men det er valgfrit, og vederlagsniveauet kan derfor variere mellem kommuner.

Vederlaget består af to dele:

- Et vederlag, som er skattepligtigt
- En dækning af de udgifter, som dækker plejefamiliernes omkostninger

Vederlag

Vederlaget (arvodet) er skattepligtigt og vederlagets størrelse afgøres ud fra hvor krævende opgaven er, og kan sænkes eller hæves under anbringelsen, og ligner derfor vederlagsmodellen i mange danske kommuner. Vederlaget er sygedagpenge- og pensionsberettiget, men berettiger ikke til tjenestepension, akasse, eller feriepengeoptjening. Som plejefamilie har man ikke en egentlig ansættelse udover, at man betragtes som opdragstager.

³⁵ www.familjehemsverige.dk

Dækningen af de udgifter, som plejefamilien har ved at have barnet/den unge anbragt er ikke skattepligtig.

Akutplejefamilier modtager stadig vederlag, selvom de ikke har et barn anbragt, da de modtager betaling for at stå "stand by".

Beløbets størrelse tager udgangspunkt i interesseorganisationen SKR's (Sveriges Kommuner og Regioners) – svarende til KL i Danmark - vejledende takster, men kan derudover variere fra kommune til kommune og afhængig af barnets alder.

REKRUTTERING

Det er kommunernes ansvar at rekruttere plejefamilier og gennemføre en udredning af deres forudsætninger for at tage et barn i pleje. Udredningen omfatter interview, hjemmebesøg og referenceindhentning.

Mie Engen fortæller, at de private aktører ofte ikke har lige så svært ved at rekruttere plejefamilier, fordi de tilbyder nogle mere fordelagtige ansættelsesforhold, eksempelvis i form af kontrakter, mere supervision eller støtte.

IVO oplyser, at det vederlag, der tilbydes plejefamilier, der er tilknyttet konsulentvirksomheder ofte er højere sammenlignet med vederlaget hos andre plejefamilier.

INTERNET- TJENESTER, DER UNDERSTØTTER REKRUTTERINGS- ARBEJDET

FAMILJEHEM SVERIGE

Hjemmesiden "Familiehjem Sverige" er udviklet af SKR (Sveriges Kommuner og Regioner), og er en national webbaseret tjeneste for nuværende og potentielle plejefamilier: <https://familjehemsverige.se/>.

På hjemmesiden findes også en digital formular, hvor der skal besvares en række spørgsmål, der skal afdække, om ansøgeren er egnet som plejefamilie. Formularen fungerer derfor som en indledende forhåndsvisitation. I spørgeskemaet stilles der spørgsmål til ansøgers boligforhold, biologiske børn, økonomi, sundhed og sprogkunderskaber, herunder eventuelle ønsker til forhold hos barnet. Det kan eksempelvis vedrøre barnets alder, eller om ansøger er interesseret i at modtage søskendepar.

FAMILIJEHEMMET.SE

Familjehemmet.se er en hjemmeside, der blev oprettet af en plejefamilie, der selv havde oplevet, at de manglede praktisk information om livet som plejefamilie og muligheden for at komme i dialog med andre plejefamilier. På hjemmesiden er der et dialogforum for plejefamilier og interesserede, som deler erfaringer, gode råd og bekymringer. I skrivende stund er der 3.601 tråde, 28.006 posts og 1.769 medlemmer.

FAMILJEHJEMSBANKEN

Familjehjemsbanken blev oprettet som en tilstødende side til familjehemmet.se med henblik på at skabe et mødested mellem plejefamilie og opdragsgiver/kommune. Her udgives artikler om livet som plejefamilier og det er muligt for opdragsgiver at annoncere.

Kommunale rekrutteringssamarbejder

Flere kommuner i Sverige har valgt at gå sammen i såkaldte "kommunale rekrutteringssamarbejder" i arbejdet med at rekruttere, uddanne og foretage det indledende match mellem plejefamilie og barn/ung. En af disse sammenslutninger; Familjepoolen Sverige, er blevet interviewet i forbindelse med

PROCES FOR REKRUTTERING

denne undersøgelse. I det følgende beskriver vi praksis i fælleskommunale samarbejders arbejde med familieplejeområdet.

Adoptionsønske afdækkes ikke ved rekruttering

Familjepoolen Sverige oplyser, at de ikke afdækker, hvorvidt plejefamilien er interesserede i at adoptere i forbindelse med rekrutteringen. De oplever, at sådanne tanker generelt først melder sig senere i processen for plejefamilierne. De informerer dog om, at der er mulighed for, at kommunen kan indstille til forældremyndigheds-overflyttelse [“Vårdnadsoverflyttelse”], når barnet har været anbragt i plejefamilien i tre år, som beskrevet i afsnittet ‘Sikring af kontinuitet i anbringelsen’.

Samarbejdet giver muskelkraft på plejefamilie markedet

Otte (nu seks) kommuner har sammen etableret Familjepoolen Sverige, der blev oprettet i 2006. Formålet var – via fælleskommunalt samarbejde – at styrke kommunernes konkurrenceevne overfor private virksomheder på markedet for plejefamilier. Derudover var forventningen, at det ville være mere effektivt tidsmæssigt, hvis det blev muligt at fokusere på rekrutteringsdelen. Til sammenligning er det i kommunerne ofte en enkelt medarbejder, der står for rekrutteringsindsatsen i forhold til plejefamilier.

Familjepoolen modtager henvisninger fra kommunerne på et barn/ung, der har behov for en plejefamilie og varetager alle første led i rekrutteringen og godkendelsesprocessen. Det vil sige at møde familierne, tage på hjemmebesøg, tale med referencer, uddanne plejefamilierne og forberede en foreløbig matchning mellem en plejefamilie og et barn/ung. Matchningsforslaget baseres blandt andet på henvisningen vedrørende barnet/den unge og gennem en tæt dialog med kommunens sagsbehandler, der holdes sammen med den information, som kan samles ind om plejefamilierne. Plejefamilierne udvælges blandt andet på baggrund af deres ønsker og Familjepoolens viden om matchning. Eksempelvis indgår det i vurderingen, om plejefamilien har hjemmeboende biologiske børn. Herefter er det kommunen, der foretager den endelige udredning af plejefamilien og matcher den med barnet/den unge.

Potentielle plejefamilier rekrutteres oftest til Familjepoolen Sverige i form af indkommende interessetilkendegivelser via familiehjemsverige.dk nævnt tidligere. De kan dog også komme andre steder fra, eksempelvis fra andre internetsider eller telefonopringninger.

Mange ansøgere sorteres fra i rekrutteringsprocessen

Generelt frasorteres en stor andel af ansøgerne, og Familjepoolen Sverige estimerer, at de ofte kun vælger at gå videre med 10-15 procent af ansøgerne. Netop sorteringsprocessen

SAMARBEJDET MED BIOLOGISKE FORÆLDRE OG KOMMUNE BEKYMRER

oplever de er en stor aflastning for kommunerne. Derudover har Familjepoolen en hjemmeside og rekrutterer via Familjehjemsbanken.se, eksempelvis ved annoncering, og har annoncer i aviser og på sociale medier som Facebook.

Derudover tilbyder Familjepoolen "drop-in" møder til interesserede potentielle familieplejere og har fået udarbejdet en redaktionel plan af en kommunikationsmedarbejder.

Motivation og barrierer for at blive plejefamilie

Familjepoolen fortæller, at det der ofte motiverer plejefamilien, er ønsket om at hjælpe et barn og "at betale tilbage til samfundet". Familjepoolen oplyser, at potentielle plejefamilier kan være bekymrede for, hvordan samarbejdet med den kommunale socialtjeneste og barnets/den unges biologiske forældre vil blive fremadrettet. Endeligt kan de være bekymrede for, om de vil kunne magte opgaven, og for hvordan det vil påvirke eventuelle hjemmeboende biologiske børn.

Rekrutteringsudfordringer ved særligt plejebehov

i Sverige er det generelt svært for kommunerne at rekruttere tilstrækkeligt med kvalificerede plejefamilier. Familjepoolen nævner, at der er særlige udfordringer forbundet med at skaffe familier, der kan tage imod børn med større behov og hele søskendegrupper.

FASTHOLDELSE

Når en anbringelse hos en plejefamilie, der er i regi af Familjepoolen, ophører, er det aftalen, at den pågældende kommune orienterer Familjepoolen. I nogle tilfælde har kommunen umiddelbart et andet barn, der kan anbringes i familien, men har de intet umiddelbart match, skal Familjepoolen orienteres om det for at kunne følge op på deres affilierede plejefamilier.

Årsager til at plejeforældrene stopper

Familjepoolen beskriver, at når plejefamilier vælger at stoppe som plejeforældre, kan det skyldes, at de ikke oplever, at de har fået den støtte, de har haft behov for. I nogle tilfælde oplever plejefamilierne derudover, at de ikke har fået tilstrækkeligt med information om barnet inden anbringelsen. Derudover kan nogle plejeforældre have svært ved at fortsætte, efter et barn er blevet hjemgivet eller anbragt andetsteds uden plejefamiliens ønske.

Perspektiver på kommunale rekrutteringssamarbejder

Familjepoolen Sverige fremhæver, at en fordel ved samarbejdet er, at der herved kan sikres en hurtigere proces i forhold til

FORDELE VED KOMMUNALE REKRUTTERINGS- SAMARBEJDER

at rekruttere og koble familier til barnet/den unge, hvilket skyldes den specialisering som gøres mulig ved samarbejdet:

"Jeg ved, at når man arbejder alene med rekrutteringen i en kommune, så er det sådan, at man også tager sig af andre sager sådan, at det der med rekrutteringen måske kommer længst ned i prioriteringen af det, man skal gøre".

(Familjepoolen Sverige)

Derudover er det muligt for Familjepoolen at være mere tilgængelig for plejefamilier og potentielle plejefamilier. Familjepoolen peger på, at der frigives flere ressourcer til rekrutteringen, når flere kommuner går sammen om opgaven, så der derved er et større budget til eksempelvis kampagner. Derudover påpeger Familjepoolen, at det understøtter en bedre matchning af plejefamilie og barn/ung, da de har et større udbud af plejefamilier og børn/unge, og derved flere alternativer i matchningsprocessen. Dette gælder også plejefamilier, der alene kan tage imod børn/unge, der ikke har store udfordringer:

"Der findes jo familier, der er ret smalle, og som kun kan tage et begrænset ansvar, og så kan vi stadig matche dem, så det er en stor fordel". (Familjepoolen Sverige)

Høj personaleomsætning er en udfordring

Det er en udfordring for Familjepoolens samarbejde med kommunerne om rekruttering, oplæring og indledende matchning, når personaleomsætningen i kommunerne er høj. Derudover fortæller Familjepoolen, at de oplever, at det kan være en fordel ikke at være for stor en organisation, da nærheden til enkeltkommunerne og deres personale letter samarbejdet.

På samme vis peger Familjepoolen på, at deres erfaring er, at samarbejdet mellem kommune og plejefamilie er bedre, når der ikke er for stor personaleomsætning, da mangel på kontinuitet i kontakten med sagsbehandler/mange sagsbehandler-skift kan være en stor udfordring for familierne.

TILSYN

I Sverige udføres tilsynet af myndigheden IVO, som blev grundlagt i 2013. Den udøver tilsyn over sundhedssektoren og socialområdet og kan give kritik, hvis der registreres fejl. Førhen lå tilsynet hos Socialstyrelsen, men man valgte at opbygge IVO for at fokusere tilsynsopgaven. IVO udøver det direkte tilsyn med HVB-hjem (Hem för vård eller boende)³⁶ og døgninstitutioner, og fører tilsyn med kommunernes praksis i forhold til rekruttering og opfølgning på anbringelserne. Derudover fører IVO tilsyn med om kommunerne agerer i overensstemmelse med lovgivningen. IVO tager ikke ud i plejefamilierne, men udøver tilsyn over kommunernes praksis og opfølgning på anbringelserne i plejefamilier. Konkret lægger IVO i deres tilsyn blandt andet vægt på børnefaglig undersøgelse, udredning af plejefamilien og opfølgninger.

---

³⁶ Hem för vård eller boende er en institutionstype, der retter sig mod børn eller unge, der ikke kan bo hjemme på grund af forhold i hjemmet eller egen adfærd. I dag drives Hvb-hjem primært af private virksomheder.

KAPITEL 4

Statistisk analyse af anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige

Indledningsvist introduceres kernefællestræk for anbringelsesområdet samt forbehold for sammenligning på tværs mellem Danmark, Norge og Sverige. Derefter præsenteres resultaterne fra den statistiske analyse af anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige.

Den statistiske analyse er hovedsageligt baseret på tal fra 2019. Enkelte tabeller er baseret på tal fra 2018, da tal fra 2019 her ikke var tilgængelige. Resultaterne er derfor kun knyttet til den aktuelle situation i 2018-2019 og siger ikke noget om udviklingen i de tre lande over tid.

For både Danmark, Norge og Sverige bygger tabellerne som udgangspunkt på et tværsnit. Data fra Danmark og Norge er fra 31. december, og data fra Sverige er fra den 1. november det pågældende år. Til tabellerne vedrørende årsager til anbringelse og alder ved anbringelse/barneværnstiltag har vi dog anvendt statistik, der beror på data i løbet af året.

FÆLLESTRÆK PÅ ANBRINGELSESOMRÅDET PÅ TVÆRS AF DANMARK, NORGE OG SVERIGE

Fælles velfærdsstatslig indretning

Flere af de interviewpersoner, der indgår i denne undersøgelse, peger på, at det, der forener lande som Norge, Danmark og Sverige, er velfærdsstatens rolle i samfundet. Denne indretning betyder, at der lægges vægt på, at samfundet har pligt til at støtte op om familier i dårlig trivsel. Eksempelvis har man i alle tre lande et stort fokus på familierettede og forebyggende foranstaltninger. Den danske forsker Mie Engen, som har sammenlignet familieplejeområdet i Danmark, Norge og Sverige i sin forskning, beskriver:

”Noget af det, de tre lande har tilfælles, er, at man ser det som et offentligt ansvar at kompensere for nogle af de dårlige forhold, der kan være i familien, som også kan være skabt af ulighed og fattigdom. På den måde hænger det sammen med vores universelle velfærdsmodel, hvor man ser det som et offentligt ansvar at kompensere for nogle af de dårlige forhold, der kan være i familien”. (Dansk forsker, Mie Engen)

Forsker Mie Engen, beskriver videre, at et fællestræk ved Danmark, Norge og Sverige er, at der ikke skelnes skarpt mellem støtte til familien og beskyttelse af børn;

“Forståelsen er, at man ved at støtte familien og så vidt muligt forebygge anbringelse, også kan beskytte børn mod omsorgssvigt og misbrug”. (Dansk forsker, Mie Engen)

Fokus på familiepleje er et fællestræk blandt landene

Et andet fællestræk på indsatsområdet mellem de tre lande er, at det er en politisk prioritet at anbringe en større andel af børn og unge i plejefamilier. Forsker Mie Engen forklarer, at dette beror på en opfattelse af, at det er bedre at vokse op under familielignende vilkår fremfor på en døgninstitution. Det fokus viser sig også i anbringelsesstatistikken, som præsenteres nedenfor, hvor familiepleje er den mest anvendte anbringelsesform i alle tre lande. Fokus på frivillighed og bevarelse af kontakt mellem familien og barnet, også ved anbringelse, er et andet element, der peges på som centralt fælleskarakteristikum ved de tre lande.

“Professionalisering” af familieplejen

Derudover forklarer forsker Mie Engen, at der i alle tre lande er sket en “professionalisering” af plejeforældre i form af blandt andet ret og pligt til uddannelse blandt plejefamilier, udvikling af mere differentierede og specialiserede former for familiepleje og familier, der har dette hverv som deres primære beskæftigelse.

Efter denne introduktion vil vi i det følgende præsentere resultaterne fra den statistiske sammenligning på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige i 2018-2019. Tabellerne suppleres med interviewpersonernes bemærkninger til statistikken og til det at udføre statistiske sammenligninger samt forskningspublikationer på anbringelsesområdet i Danmark, Norge og Sverige.

FORBEHOLD FOR SAMMENLIGNING PÅ TVÆRS AF DANMARK, NORGE OG SVERIGE

Når man sammenligner statistik på anbringelsesområdet på tværs af landegrænser, er der væsentlige forbehold, man skal være opmærksom på. For det første er der forskellige opgørelsesmetoder på tværs af Danmark, Norge og Sverige. Derudover er der forskelle i hvad, der registreres, og hvor nuancerede data er. Eksempelvis indgår børn og unge med funktionsnedsættelser som udgangspunkt ikke i anbringelsesstatistikken

i Norge og Sverige, mens de gør det i den danske anbringelsesstatistik. Derudover opererer Danmark, Norge og Sverige med forskellige aldersgrupperinger for statistik på anbringelsesområdet. I Danmark anvendes intervallet 0-18 år, i Norge 0-22 år og i Sverige 0-20 år. Vi har valgt at anvende intervallet 0-17 år konsekvent i kapitlet for at øge sammenligningsgrundlaget, og fordi undersøgelsen ikke ser på efterværn.

Endelig er der forhold i den praktiske anvendelse af foranstaltninger og anbringelsessteder, som påvirker statistikken. Et eksempel er Norges skelnen mellem henholdsvis omsorgsovertagelse og hjælpetiltag, hvor hjælpetiltag, som beskrevet hovedsageligt er forebyggende foranstaltninger, men også kan være anbringelser af kortere varighed. Derimod indgår alle anbringelser i Danmark i anbringelsesstatistikken uanset varigheden af anbringelsen.

Dertil er der stor forskel på, hvordan de tre lande registrerer årsag til anbringelse. I Danmark er der 17 årsagskategorier, i Norge 20 og i Sverige kun tre. Derudover er det ikke muligt at adskille årsager til anbringelsessagerne fra den samlede mængde af barneværnssager i Norge. Det betyder, at registreringerne i Norge både dækker over forebyggende foranstaltninger og korte og længerevarende anbringelser. Endelig registrerer man i Sverige kun årsag til anbringelse i anbringelsessager uden samtykke og ikke til anbringelser med samtykke.

I denne undersøgelse beskriver vi løbende metodiske forbehold under tabellerne, når det vurderes at være relevant.

ANBRINGELSESFREKVENSEN I DANMARK, NORGE OG SVERIGE

Tabel 1 viser antallet af anbragte børn og unge i alderen 0-17 år i 2019. Derudover viser tabellen andelen af anbragte børn og unge i aldersgruppen ud af det samlede antal børn og unge i Danmark, Norge og Sverige.

TABEL 1. ANTAL ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I DANMARK, NORGE OG SVERIGE I 2019.

	Anbragte børn og unge	Det totale antal børn og unge i aldersgruppen	Andel anbragt ud af det samlede antal børn og unge i aldersgruppen i %
Danmark	11.405	1.157.236	0,99%
Norge	11.109	1.122.508	0,99%
Sverige	14.201	2.180.508	0,65%

Note: For alle tre lande indgår også data på akutanbringelser. Samme barn kan indgå i statistikken flere gange, da et barn eksempelvis kan have en reserveret plads på en institution samtidig med, at det afprøves om barnet trives bedre i en plejefamilie. Derved er der en risiko for en dobbelttælling af enkeltanbringelser i statistikken. Data fra Danmark og Norge er fra 31.december 2019. Data fra Sverige er fra 1.november 2019.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra: Danmarks Statistik; Socialstyrelsen Sverige; Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020.

Som det fremgår af tabellen, er andelen af anbragte børn og unge højere i Danmark og Norge sammenlignet med Sverige i 2019. I både Danmark og Norge ligger andelen på 0,99 procent, hvor andelen i Sverige ligger på 0,65 procent.

ANDELEN AF ANBRAGTE BØRN FORDELT PÅ ANBRINGELSESTYPE

Resultater på tværs af landene

Som det fremgår af tabel 2, er plejefamilie den mest udbredte anbringelsesform i alle tre lande. Norge har den højeste andel af anbragte børn og unge i familiepleje (83,3 procent), efterfulgt af Sverige på (82,2 procent). Til sammenligning har Danmark den laveste andel af børn og unge anbragt i plejefamilie (66,1 procent).

I forhold til brugen af netværkspleje, har Norge også her den højeste andel i forhold til alle anbragte i plejefamilie (29,4 procent). I Sverige er andelen af anbragte børn og unge i netværkspleje, ud af det samlede antal anbragte i familiepleje, 17 procent, mens Danmark har en væsentligt lavere andel anbragt i netværkspleje ud af børn og unge anbragt i plejefamilie (12,5 procent), altså under halvdelen af andelen i Norge.

TABEL 2. ANDELEN AF ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I PLEJEFAMILIE OG NETVÆRKSPLEJEFAMILIE I DANMARK, NORGE OG SVERIGE I 2019

	Andel placeret i plejefamilie ud af alle anbragte	Andel placeret i netværkspleje ud af alle anbragte i plejefamilie i %
Danmark	66,1%	12,5%*
Norge	83,3%	29,4%
Sverige	82,2%	17,0%

Note: *Tal fra 2018.

Samme barn kan indgå i statistikken flere gange, da et barn eksempelvis kan have en reserveret plads i plejefamilie samtidig med, at det afprøves om barnet trives bedre i netværkspleje. Derved er der en risiko for en dobbelttælling af enkeltanbringelser i statistikken. Data fra Danmark er fra den 31. december 2018, data fra Norge er fra den 31. december 2019 og data fra Sverige er fra 1. november 2019.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra: Danmarks Statistik; Socialstyrelsen Sverige; Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020.

Danmark

Den følgende tabel ser på, hvordan det samlede antal anbragte børn og unge fordeler sig på forskellige anbringelsestyper i Danmark i 2018-2019.

TABEL 2.1. ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ ANBRINGELSESTYPE I DANMARK PER 31. DECEMBER 2019

ANBRINGELSESTYPE	Antal	Andel
Plejefamilier	7.540	66,1%
Døgninstitution, almindelig afdeling	1.826	16,0 %
Opholdssted for børn og unge	1.501	13,2%
Eget værelse, kollegium, kollegielignende opholdssted	249	2,2%
Kost- og/eller efterskole	159	1,4%
Døgninstitution, sikret afdeling	79	0,7%
Uoplyst	29	0,3%
Delvis lukket døgninstitution eller delvis lukket afdeling på åben døgninstitution	22	0,2%
Total	11.405	100%

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Danmarks Statistik, Ankestyrelsen 2020.

Når vi ser nærmere på, hvordan anbragte børn og unge fordeler sig på forskellige anbringelsesformer, fremgår det af tabel 2.1., at plejefamilie er den mest anvendte anbringelsesform i Danmark (66,1 procent), og at anbringelse på døgninstitution er den næstmest anvendte (16,0 procent). Herefter kommer opholdssted for børn og unge (13,2 procent).

Tabel 2.2 viser fordelingen af anbringelser på forskellige plejefamilietyper i Danmark. På nuværende tidspunkt er der kun tal tilgængelige fra 2018. Dette skyldes nye ændringer, der trådte i kraft d. 1. juli 2019. De nye ændringer medførte, at plejefamilietyper blev ændret og betegnelsen 'kommunal plejefamilie' udgik. 'Kommunale plejefamilier' blev udviklet med det sigte, at de kunne tage børn og unge med større vanskeligheder i pleje, der ellers ville have været anbragt på institution. Som det fremgår af tabellen, udgjorde denne familieplejetype dog kun en mindre andel af den samlede andel af plejefamilietyper i 2018.

TABEL 2.2. ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I PLEJEFAMILIER FORDELT PÅ FAMILIEPLEJETYPEN I DANMARK PER 31. DECEMBER 2018

PLEJEFAMILIETYPEN	Antal	Andel i %
Almindelig plejefamilie	6.411	83,8%
Netværksplejefamilie	958	12,5%
Kommunal plejefamilie	279	3,6%
Total	7.648	100%

Note: Omfatter børn og unge i alderen 0-17 år, der var anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie d. 31. december 2018, og som findes i befolkningsregistret ultimo året.

Kilde: Egne beregninger på baggrund Danmarks Statistik, Ankestyrelsen 2020.

Som det fremgår af tabel 2.2., er den mest udbredte familieplejeform i Danmark (i 2018) 'almindelig plejefamilie', efterfulgt af netværksplejefamilie. Som beskrevet, er både andelen af anbragte børn og unge i plejefamilie og netværksplejefamilie lavere i Danmark end i Sverige og Norge.

I Danmark eksisterer der i dag fire former for plejefamilier, nemlig: 'almene plejefamilier', 'forstærkede plejefamilier', 'specialiserede plejefamilier' og 'netværksplejefamilier' jf. Serviceovens § 66. 'Forstærkede plejefamilier' er familier, der er godkendte til at varetage omsorgen og sikre udvikling og trivsel for børn og unge med moderate til svære støttebehov. De forstærkede plejefamilier skal have viden om børn med særlige behov og/eller børn, der viser tegn på mistrivsel. Forstærkede plejefamilier ligger i forhold til specialiseringsgrad og kompetencer et niveau over almene plejefamilier og et niveau under specialiserede plejefamilier. Specialiserede plejefamilier er familier, der er godkendt til at varetage omsorgen og sikre udvikling og trivsel for børn og unge med svære støttebehov og kan også være akutplejefamilier for børn, der har været udsat for massive omsorgssvigt. Specialiserede plejefamilier skal være i stand til at samarbejde med eksterne fagpersoner og tilbud, samt indgå i supplerende støtte og behandling³⁷.

Norge

Den følgende tabel præsenterer, hvordan anbragte børn og unge fordeler sig på forskellige anbringelsestyper i Norge i 2019.

³⁷ <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialtilsyn/redskaber-for-tilsynsforende/godkendelsesprocessen/Plejefamilier-1/typologi-plejefamilier#:~:text=ledsagelse%20til%20fritidsaktiviteter.-,Forst%C3%A6rkede%20plejefamilier,der%20viser%20tegn%20p%C3%A5%20mistrivsel.>

TABEL 2.3. ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ ANBRINGELSESTYPE I NORGE I PER 31. DECEMBER 2019

ANBRINGELSESTYPE	Antal	Andel i %
Plejefamilie	9.257	83,3%
Institution	942	8,5%
Akutplejefamilie (beredskabshjem)	575	5,2%
Bolig med opfølgning (inkluderer bofællesskab)	335	3,0%
Total	11.109	100%

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020

Tabel 2.3 viser, at langt størstedelen af alle anbragte børn og unge er anbragt i familiepleje i Norge (83,3 procent). Herefter følger anbringelse på institution (8,5 procent) og akutplejefamilieanbringelse (5,2 procent). Som det fremgår af rapportens kvalitative interview, har Norge et stort fokus på i videst muligt omfang at anbringe børn under 12 år i plejefamilier, når anbringelse er påkrævet ud fra en konkret og individuel vurdering. Dette gør, at man i Norge over de seneste år har anbragt børn og unge med større vanskeligheder i plejefamilier, der ellers ville have været anbragt på institution. Norge har flere specialiserede typer af plejefamilier, hvor børn og unge med forskellige udfordringer kan anbringes. Der er eksempelvis statslige plejefamilier, der varetager børn og unge med så væsentlige udfordringer, at de ikke kan anbringes i almindelige plejefamilier. De statslige plejefamilier erstatter i noget omfang institutionsanbringelse.

En kortlægning af institutionstilbud i Norge og udvalgte europæiske lande foretaget af Deloitte³⁸ viser, at der er en køns-mæssig forskel, når man kigger på børn og unge anbragt uden for hjemmet. I forhold til de børn og unge, som i 2018 var anbragt på institution, udgjorde drengene 57 procent og pigerne 43 procent.

Når vi sammenligner disse tal med den totale fordeling af drenge og piger i alderen 0-17 år med henholdsvis barneværnstiltag og omsorgstiltag i 2019, kan vi se, at drengene også her er overrepræsenterede.

³⁸ Deloitte (2019): Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

TABEL 2.4. BØRNE OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR, MED HENHOLDSVIS BARNEVÆRNSTILTAG OG OMSORGSTILTAG, FORDELT PÅ KØN I NORGE PER 31. DECEMBER 2019

Køn	Barneværnstiltag	Omsorgstiltag
Drenge	17.916	4.542
Piger	14.588	4.058

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen, 2020

Tablet 2.4 viser, at drenge er overrepræsenterede, når vi ser på børn og unge med barneværnstiltag i Norge i 2019. 17.916 drenge modtog barneværnstiltag i 2019, hvor dette gjaldt 14.588 piger. Når vi ser på antallet af børn og unge med omsorgstiltag, ser vi en mindre overrepræsentation af drenge. 4.542 drenge havde i 2019 modtaget et omsorgstiltag, hvor dette gjaldt for 4.058 piger.

TABEL 2.5. ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I PLEJEFAMILIE FORDELT PÅ PLEJEFAMILIETYPEN I NORGE PER 31. DECEMBER 2019

FAMILIEPLEJETYPE	Antal	Andel i %
Plejefamilie i slægt eller nære netværk	2.723	29,4%
Ordinære plejefamilier	5.998	64,8%
Statslig plejefamilie	516	5,6%
Andre former for plejefamilie (herunder behandlingsplejefamilier)	20	0,1%
Total	9.257	100 %

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen, 2020

Som det fremgår af ovenstående tabel 2.5, er den mest anvendte plejefamilieform i Norge 'ordinære plejefamilier', som udgør 64,8 procent. De mere specialiserede plejefamilieformer som 'statslige plejefamilier' og 'behandlingsplejefamilier', der er målrettet børn og unge med større udfordringer, udgør en mindre andel. Det samme gør sig som nævnt gældende for brugen af 'kommunale plejefamilier' i Danmark. (Kategorien der, som nævnt, i dag er erstattet af 'forstærkede' og 'specialiserede plejefamilier').

Sverige

Tabel 2.6 viser, hvordan det samlede antal børn og unge i Sverige fordeler sig på anbringelsestype i 2019.

TABEL 2.6. ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ ANBRINGELSESTYPE I SVERIGE PER 1. NOVEMBER 2019

ANBRINGELSESTYPE	Antal	Andel i %
Plejefamilie	11.671	82,2%
HVB	3.344	23,5%
Anden anbringelsestype	371	2,6%
Særskilt ungdomshjem efter § 12 i LVU	543	3,8%
Bostøtte	362	2,5%
Eget hjem	353	2,5%
Total	14.201	117,1%

Note: En person kan være registreret i mere end én anbringelsesform på samme tid, hvilket betyder, at andelen ikke summerer til 100%.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Registerservice Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020

Tabel 2.6 viser, at 82,2 procent af alle børn og unge, der var anbragt i Sverige i 2019, var anbragt i familiepleje. Socialstyrelsen i Sverige oplyser, at antallet af børn og unge anbragt i familiepleje historisk set, har ligget meget stabilt i Sverige, men at andelen af anbringelser i familiepleje er faldet i takt med, at der i de seneste år er kommet et større antal uledsagede flygtningebørn til Sverige, hvor en betydelig andel er blevet anbragt på institution.

En publikation fra Socialstyrelsen Sverige³⁹ vedrørende statistik fra 2019 viser, at drenge er overrepræsenterede i forhold til piger på alle anbringelsestyper. Den største kønsforskel ses i forhold til anbragte i bostøtte, hvor drengene udgør 82 procent. I HVB-hjem udgør drengene cirka 70 procent, og pigerne udgør cirka 30. I forhold til plejefamilie er knap 60 procent af de anbragte drenge, og 40 procent er piger.

Når vi sammenligner med det totale antal anbragte børn og unge i alderen 0-17 år, ser vi ligeledes en overrepræsentation af drenge.

³⁹ Socialstyrelsen Sverige (2020): Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2019.

TABEL 2.7. ANBRINGELSER FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ KØN I SVERIGE PER 1. NOVEMBER 2019

Køn	Anbringelser	Andel i %
Drenge	7.961	56,1%
Piger	6.240	43,9%
Total	14.201	100%

Kilde: Egne beregninger baseret på statistik fra Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020.

Tablet 2.7 viser, at drenge er overrepræsenterede, når man ser på antallet af anbringelser.

I nedenstående tabel viser vi, hvordan børn og unge anbragt i familiepleje fordeler sig på forskellige familieplejetyper.

TABEL 2.8. ANBRAGTE BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ FAMILIEPLEJETYPE I SVERIGE PER 1. NOVEMBER 2019.

Familieplejetype	Antal	Andel i %
Plejefamilie	8.635	74,0%
Netværksplejefamilie	1.982	17,0%
Akutplejefamilie (jourhjem)	3.424	29,3%
Total	14.041	120,3%

Note: Andelen er beregnet ud fra det samlede antal børn og unge i alderen 0-17 år anbragt i familiepleje, som er; 11671. En person kan være registreret i mere end én anbringelsesform på samme tid, hvilket betyder, at andelen ikke summerer til 100%.

Kilde: Egne beregninger baseret på statistik fra Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020.

Tablet 2.8 viser, at den mest hyppige plejefamilietype er almindelige plejefamilier (74 procent), mens den mindst hyppige er netværkspleje (17 procent).

ANBRINGELSER MED OG UDEN SAMTYKKE

Resultater på tværs af de tre lande

Følgende tabel viser fordelingen af anbringelser i Danmark og Sverige i 2019 fordelt på med og uden samtykke.

Norge indgår ikke i nedenstående tabel, da det her er mere vanskeligt at afgøre fordelingen mellem anbringelse med og uden samtykke. Dette skyldes, at den norske barneværnsstatistik ikke laver denne skelnen, men i stedet skelner mellem anbringelser som omsorgsovertagelse, hjælpetiltag, akuttiltag og adfærdstiltag.

TABEL 3. ANBRINGELSER FORDELT PÅ MED OG UDEN SAMTYKKE I DANMARK OG SVERIGE I 2019

	Anbringelser med samtykke	Anbringelser uden samtykke
Danmark	72,8%	23,0%
Sverige	61,3%	39,0%

Note: For anbringelse uden samtykke i Sverige har vi medtaget anbringelse uden samtykke efter LVU og akutanbringelse uden samtykke efter LVU.

En person kan være registreret i mere end én anbringelsesform på samme tid, hvorfor procentandelene ikke summerer til 100%. Data fra Danmark er fra den 31. december 2019 og data fra Sverige er fra den 1. november 2019.

Kilde: Egne beregninger ud fra statistik fra Socialstyrelsen Sverige og Danmarks Statistik, Ankestyrelsen, 2020.

Som det fremgår af tabel 3, har Sverige en større andel af børn og unge, der er anbragt uden samtykke end i Danmark. I Sverige er andelen af anbringelser uden samtykke 39 procent, hvor den i Danmark er 23 procent.

Norge

For at tilnærme os en besvarelse af fordelingen med og uden samtykke i Norge, ser vi i det følgende nærmere på anvendelsen af henholdsvis hjælpetiltag, omsorgsovertagelse, akut- og adfærdstiltag opgjort i 2019. Omsorgsovertagelse iværksættes, når det vurderes, at der er behov for en længerevarende anbringelse og kan iværksættes både med og uden samtykke (jf. BVL § 4-12 a, b, c og d). Hjælpetiltag har til formål at bidrage til positiv forandring hos barnet eller i familien og er som udgangspunkt med samtykke (jf. BVL § 4-4). Akuttiltag bruges, når barneværnstjenesten vurderer, at barnet eller den unge lider alvorlig overlast af at være i hjemmet og kan iværksættes både med og uden samtykke (jf. BVL § 4-6). Endelig anvendes adfærdstiltag, når et barn eller en ung, som følge af alvorlige adfærdsvanskeligheder, anbringes på en institution. Barnet eller den unge kan anbringes på grundlag af samtykke fra barnet over 15 år og forældre (BVL § 4-26) og uden samtykke (jf. BVL § 4-24).

Tabel 3.2 præsenterer fordelingen af anbringelser blandt børn og unge fordelt på anbringelsesgrundlag.

TABEL 3.2. ANBRINGELSER AF BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG I NORGE PER 31. DECEMBER 2019

Anbringelsesgrundlag	Antal	Andel i %
Omsorgsovertagelse <i>Typisk uden samtykke</i>	8.600	77%
Hjælpetiltag <i>Typisk med samtykke</i>	2.024	18,2%
Akuttiltag <i>Både m/u samtykke</i>	358	3,2%
Adfærdstiltag <i>Både m/u samtykke</i>	151	1,4%
Total	11.133	100%

Note: Anbringelse som omsorgsovertagelse iværksættes som udgangspunkt uden samtykke og anbringelse som hjælpetiltag iværksættes med samtykke. Endelig kan adfærds- og akuttiltag ske både med og uden samtykke.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen, 2020.

Tabel 3.2 viser, at hovedparten af anbringelser i Norge, opgjort i 2019, er blevet foretaget som en omsorgsovertagelse (77 procent), der som beskrevet kan iværksættes både med og uden samtykke. Statistisk Sentralbyrå Norge oplyser, at en mulig årsag til, at antallet af anbringelser som omsorgstiltag er væsentligt højere end de andre anbringelsesgrundlag er, at omsorgsovertagelse er mere langvarig. Da anbringelse efter hjælpe-, akut- eller adfærdstiltag oftest er af kortere varighed, vil der formentlig være flere børn anbragt efter disse tiltag, som i perioden enten er blevet hjemgivet eller overgået til en omsorgsovertagelse. Dette betyder, at der kan være børn eller unge anbragt efter hjælpe-, akut- eller adfærdstiltag i løbet af året, som ikke længere er i denne anbringelsesform per 31. december 2019 og derfor ikke figurerer i statistikken.

Afgørelsen om omsorgsovertagelse træffes af Fylkesnævnet, og foretages ved enten forenklet (skriftlig) eller fuld behandling (mundtlig). Fuld behandling anvendes, når forældrene eller den unge over 15 år ikke har givet samtykke til anbringelsen. Derimod anvendes forenklet behandling, når forældrene og den unge over 15 år har givet samtykke til anbringelsen. Til trods for dette samtykke, skal Fylkesnævnet afgøre, om barnet skal hjemgives til forældrene uafhængig af, om anbringelsen er iværksat ved fuld eller forenklet behandling. I følgende tabel 3.3 vises antallet og andelen af afgørelser vedrørende omsorgsovertagelse i 2019.

TABEL 3.3. OMSORGSOVERTAGELSE AF BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I NORGE I 2019

	Antal	Andel i procent
Uden samtykke (fuld behandling)	632	70%
Med samtykke (Forenklet behandling)	265	30%
Total	888	100%

Note: I tabellen indgår også unge i aldersgruppen 17-18 år, hvor der blev truffet 9 afgørelser om omsorgsovertagelse i alt i 2019.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Fylkesnævnene for barnevern og sociale saker/Sentralenheten, Ankestyrelsen 2020.

Som ovenstående tabel 3.3 viser, traf Fylkesnævnet beslutning om omsorgsovertagelse ved fuld behandling (uden samtykke) i 70 procent af anbringelserne. I 30 procent af tilfældene traf Fylkesnævnet beslutning om omsorgsovertagelse efter forenklet behandling (med samtykke).

Sverige

Tabel 3.4 viser det samlede antal afgørelser om anbringelser for børn og unge i Sverige i 2019, og hvordan afgørelserne fordeles sig på henholdsvis med og uden samtykke.

TABEL 3.4. ANBRINGELSER AF BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR MED ELLER UDEN SAMTYKKE I SVERIGE PER 1. NOVEMBER 2019

Foranstaltningstype	Antal	Andel i %
Anbringelse med samtykke (efter SoL)	8.701	61,3%
Anbringelse uden samtykke (efter LVU)	4.599	32,4%
Akutanbringelse uden samtykke (efter LVU)	942	6,6%
Total	14.242	100%

Note: Andelen er beregnet ud fra det samlede antal børn og unge i alderen 0-17 år, der er anbragt med og uden samtykke, som er; 14201. En person kan være registreret i mere end én anbringelsesform på samme tid, hvilket betyder, at andelen ikke summer til 100%.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020.

Tabel 3.4 viser, at 61,3 procent af afgørelserne om anbringelserne i 2019 blev truffet med samtykke og at 39 procent blev truffet uden samtykke (heraf 6,6 procent som akutanbringelse).

ÅRSAGER TIL ANBRINGELSE/BARNEVÆRNSTILTAG

Resultater på tværs af landene

Forskellige opgørelsesmetoder gør, at årsager til anbringelse på tværs af de tre lande ikke er umiddelbart sammenlignelige. Dette skyldes dels, at Danmark, Norge og Sverige bruger forskellige kategorier til at registrere årsager til anbringelse og dels, at antallet af årsagskategorier varierer.

Generelt kan vi se, at den mest anvendte årsag til anbringelse/barneværnstiltag, i både Danmark, Norge og Sverige, knytter sig til forældrene. I Danmark anvendes oftest årsagskategorier, der vedrører forhold hos forældrene i forbindelse med anbringelse. I Norge er den mest anvendte årsag til et barneværnstiltag "manglende forældrefærdigheder hos forældre". I Sverige er den mest anvendte årsag til anbringelse "kun mangler i hjemmemiljøet," hvilket dækker over, at årsagen ikke er knyttet til barnet eller den unges opførsel, men alene til forhold i hjemmet.

Danmark

Tabel 4 viser årsager til de anbringelser af børn og unge, som er iværksat i løbet af 2019 i Danmark.

TABEL 4. ÅRSAGER TIL IVÆRKSATTE ANBRINGELSER FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I DANMARK I LØBET AF 2019

ÅRSAG	Antal gange anvendt	Andel i %
Utilstrækkelig omsorg fra forældre	793	16,2%
Anden bekymrende adfærd hos barn/ung f.eks. udadreagerende adfærd	748	15,3%
Anden bekymrende adfærd hos forældre	504	10,3%
Anden form for omsorgssvigt over for barn/ung	453	9,2%
Uoplyst	311	6,3%
Betydelig eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne hos barn/ung	281	5,7%
Skoleproblemer hos barn/ung f.eks. fravær	258	5,3%
Højt konfliktniveau eller vold i hjemmet mellem voksne	228	4,7%
Overgreb mod barn/ung f.eks. seksuelt eller voldeligt	212	4,3%
Andet	193	3,9%
Misbrug hos barn/ung	180	3,7%
Misbrug hos forældre	182	3,7%
Betydelig eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne hos forældre	181	3,7%
Kriminalitet hos barn/ung	161	3,3%
Sundhedsforhold hos barn/ung	154	3,1%
Kriminalitet hos forældre	40	0,8%
Fogedsag, hjemløshed eller udsættelse fra bolig	21	0,4%
Total	4.900	100%

Note: Hver iværksat anbringelse kan have flere udslagsgivende årsager. I alt blev 2.463 børn og unge i alderen 0-17 år anbragt i løbet af 2019.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Danmarks Statistik, Ankestyrelsen 2020.

Som det fremgår af tabel 4, angives oftest årsagskategorier, som vedrører forældrene i forbindelse med anbringelse i Danmark. Kigger vi på de tre mest anvendte årsagskategorier, summerer 'utilstrækkelig omsorg hos forældrene' (16,2 procent), og 'anden bekymrende adfærd hos forældrene' (10,3 procent) til 26,5 procent, hvorimod årsag knyttet til barnet;

'anden bekymrende adfærd hos barnet/den unge for eksempel udadreagerende adfærd' alene udgør 15,3 procent af de tre mest anvendte årsagskategorier.

Norge

Tabel 4.1. viser det samlede antal barneværnstiltag for børn og unge i Norge fordelt på årsagskategorier for anbringelsen.

TABEL 4.1. ÅRSAGER TIL NYE BARNEVÆRNSTILTAG FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0- 17 ÅR I NORGE I LØBET AF 2019.

ÅRSAG	Antal gange anvendt	Andel i %
Manglende forældreevne	6.076	23,5%
Højt konfliktniveau i hjemmet	3.058	11,8%
Uoplyst	2.487	9,6%
Psykiske problemer / lidelser hos forældrene	2.047	7,9%
Vold i hjemmet / barnet vidne til vold i nære relationer	2.013	7,8%
Andre forhold hos forældrene / i familien	1.972	7,6%
Barnets adfærd / kriminalitet	1.364	5,3%
Andre forhold i barnets situation	1.282	5,0%
Misbrug hos forældrene	1.274	4,9%
Psykiske problemer / lidelser hos barnet	1.234	4,8%
Relationsvanskeligheder hos barnet	724	2,8%
Barnet udsat for fysisk mishandling	640	2,5%
Barnet udsat for psykisk mishandling	377	1,5%
Somatisk sygdom hos forældre	368	1,4%
Misbrug hos barnet	240	0,9%
Funktionsnedsættelse hos barnet	205	0,8%
Kriminalitet hos forældrene	185	0,7%
Barnet udsat for seksuelle overgreb	131	0,5%
Barnet mangler omsorgsperson	98	0,4%
Barnet udsat for vanrøgt	89	0,3%
Total	25.864	100%

Note: Barneværnstiltag dækker både forebyggende foranstaltninger og anbringelse. Der kan registreres flere årsager til iværksat tiltag per barn.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020

Tabel 4.1. viser, at man i Norge oftest registrerer nye barneværnstiltag som begrundet i "manglende forældreevne" (23,5 procent) og "højt konfliktniveau i hjemmet" (11,8 procent).

Statistisk Sentralbyrå Norge opplyser, at kategorien "manglende forældrefærdigheder hos forældre" ofte registreres sammen med mere alvorlige årsager som "højt konfliktniveau i hjemmet" og "vold i hjemmet/barnet vidne til vold i nære relationer".

Norsk forskning⁴⁰ viser, at når børn anbringes uden for hjemmet er årsagerne til anbringelsen ofte relateret til forældrene (manglende forældreevne, stof- og alkoholmisbrug hos forældrene og psykiske problemer/lidelser hos forældre). Når teenagere anbringes er årsagen til anbringelse oftere knyttet til den unge selv (afvigende adfærd hos den unge, stof- og alkoholmisbrug hos den unge, psykiske problemer/ lidelser hos den unge, skolefravær og kriminalitet hos den unge).

En undersøgelse foretaget af Statens Institusjonsstyrelse i Norge (SiS), der omhandler årsager til anbringelse hos barnet,⁴¹ viser, at der er en forskel blandt piger og drenge med hensyn til årsag til anbringelse. For drenge var "kriminalitet" den mest almindelige årsag til anbringelse på en institution (67 procent), mens dette var årsagen til anbringelse for 23 procent af piger. For piger var "misbrug" og "anden skadelig adfærd" den mest almindelige årsag til anbringelse (46 procent), mens dette var årsagen til anbringelse for 24 procent af drengene. "Anden socialt destruktiv adfærd" var årsag til anbringelse for henholdsvis 7 procent af drengene og 30 procent af pigerne.

Sverige

I den svenske statistik over socialtjenester til børn og unge er det kun i sager vedrørende anbringelse uden samtykke iværksat efter LVU, at årsagen til anbringelsen registreres. Som det fremgår af nedenstående tabel 4.2, som viser årsager til anbringelser iværksat i 2019, indgår der i opgørelsen dels årsag til anbringelse og lovhjælmen til anbringelsen.

---

⁴⁰ Elisabeth Backe-Hansen, Ingrid Højer, Yvonne Sjöblom, and Jan Storø (2013): Out of home care in Norway and Sweden – similar and different. I: Psychosocial Intervention.

⁴¹ Statens institusjonsstyrelse, 2019 (presentasjon). Psykisk ohälsa bland SiS ungdomar

TABEL 4.2. ÅRSAGER TIL ANBRINGELSE EFTER LVU FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I SVERIGE I LØBET AF 2019

Årsag	Antal gange anvendt	Andel i %
Kun mangler i hjemmemiljø		
Akutanbringelse	711	12,9%
Anbringelse	3.779	68,5%
Adfærd hos den unge		
Akutanbringelse	183	3,3%
Anbringelse	566	10,3%
Både mangler i hjemmemiljø og den unges adfærd		
Akutanbringelse	48	0,9%
Anbringelse	258	4,7%
Total	5.545	100%

Note: Andelen er beregnet ud fra det totale antal årsager til anbringelse for børn og unge i alderen 0-17 år, som er 5515.
Et barn kan være registreret under flere årsager til anbringelse og derfor kan samme barn fremgå flere gange i tabellen.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020.

Ovenstående tabel 4.2 viser, at når børn og unge anbringes uden samtykke er den hyppigst anvendte årsagskategori "Kun mangler i hjemmemiljø" (68,5 procent).

SAMMENHÆNG MELLEM BARNETS UDFORDRING OG ANBRINGELSESTYPE

Resultater på tværs af de tre lande

Hverken Danmark, Norge eller Sverige opgør den direkte sammenhæng mellem barnets udfordringer og anbringelsestype. Vi har tilnærmet os et svar på dette ved at koble statistiske oplysninger med forskning, samt de kvalitative interview, der indgår i denne undersøgelse. I alle tre lande ser vi, at det særligt er børn, der anbringes i plejefamilie og unge, der anbringes på institution.

Danmark

Danmarks Statistik opgør ikke sammenhæng mellem barnets udfordring og anbringelsestype. I forhold til sammenhæng mellem barnets udfordringer og anbringelsestype viser flere danske studier, at børn, der anbringes på institution, generelt er ældre og har flere udfordringer – herunder udadreagerende adfærd – sammenlignet med børn, der anbringes i familiepleje⁴²⁴³.

Norge

I Barneværnsstatistikken i Norge indgår ikke sammenhængen mellem barnets udfordringer og anbringelsestypen. Vi kan dog tilnærme os dette ved at se på det juridiske grundlag for anbringelse.

Bufdir henviser til at se på, om anbringelsen er iværksat med lovhjemmel i bestemmelsen om omsorgsovertagelse, hjælpe-tiltag, akutttiltag og adfærdstiltag, hvilket illustreres i tabel 4.3 om anbringelsesgrundlag.

⁴² Mette Ejrnæs & Mette Gørtz (2017): Hvilke risikofaktorer er afgørende for beslutningen om anbringelse? I: Idamarie Leth Svendsen (red.) i Den svære beslutning - en antologi om beslutninger om anbringelse af børn og unge – hvornår, hvorfor og hvordan. Institut for Socialt Arbejde.

⁴³ Tine Egelund, Dines Andersen, Anne-Dorthe Hestbæk, Mette Lausten, Lajla Knudsen, Rikke Fuglsang Olsen & Fredrik Gerstoft (2008): Anbragte børns udvikling og vilkår - resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995. København 2008. SFI - det nationale forskningscenter for velfærd.

TABEL 4.3. ANTALLET AF ANBRINGELSER AF BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ ANBRINGELSESGRUNDLAG I NORGE PER 31. DECEMBER 2019

Anbringelsesgrundlag	
Omsorgsovertagelse	8.600
Hjælpetiltag	2.024
Akuttiltag	358
Adfærdstiltag	151

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020.

Unge, der placeres på baggrund af adfærdsmæssige vanskeligheder, vælger man ofte at anbringe i særligt specialiserede institutioner. Dette understøttes af norsk forskning⁴⁴, der viser, at teenagere med adfærds- eller misbrugsproblemer oftere anbringes i institution end i plejefamilie.

Buudir oplyser videre, at man, under hensyntagen til sagens individuelle forhold, i praksis ofte overvejer familiepleje først, når anbringelse er nødvendig, særligt hvis barnet er under 12 år. Dette har medvirket til, at plejefamilierne i Norge skal kunne rumme børn og unge med store udfordringer. Ifølge Buudir bliver de statslige plejefamilier⁴⁵ særligt anvendt til unge med store udfordringer.

Norsk forskning⁴⁶ viser, at både børn og unge, som er anbragt i plejefamilie og på institution kan have alvorlige følelsesmæssige, mentale og kognitive problemer. Forskning viser videre, at anbragte børn og unge primært kommer fra familier med kun én forsørger, for det meste enlige mødre. Ofte har forældrene selv en historik med anbringelse i deres opvækst.

En kortlægning af institutionstilbud i Norge og udvalgte europæiske lande foretaget af Deloitte viser, at der er en klar forskel i kønsfordelingen, når vi ser på børn og unge anbragt som et

⁴⁴ Backe-Hansen, E., Bakketeig, E., Gautun, H., & Backer Grønningsæter, A. (2011): Institusjonsplassering- siste utvei? Report no. 21/2011. Oslo: NOVA.

⁴⁵ Statslige plejefamilier dækker over plejefamilier, der indgår en kontraktlig aftale med Bufetat. Ordningen er særligt målrettet børn og unge med større udfordringer og behov for støtte, der ikke kan rummes i en ordinær (kommunal) plejefamilie, se også s. 43.

⁴⁶ Backe-Hansen, E., Egelund, T., & Havik, T. (2010). Barn og unge i fosterhjem – en Kunnskapstatus. Oslo: NOVA.

adfærdstiltag⁴⁷. Andelen af drenge, som er anbragt som adfærdstiltag i Norge, er steget fra 68 procent i 2016, til 74 procent i 2017 og til 81 procent i 2018⁴⁸. Som vist i tabel udgør anbringelser som adfærdstiltag 1,4 procent af det samlede antal anbringelser.

Sverige

Der findes ikke nyere statistik, der viser sammenhængen mellem barnet/den unges udfordringer og valget af anbringelsessted i Sverige. Statistisk Sentralbyrå Sverige henviser her til fordelingen af årsagskategorier for anbringelser præsenteret i tabel 4.2.

Forskning i institutionsanbringelse i Sverige⁴⁹ peger på, at der ligesom i Danmark og Norge, er en tendens til, at unge oftere anbringes på institution sammenlignet med yngre børn. Her fremhæver Backe-Hansen et. al (2013), at Sverige er blandt de lande i Europa, der modtog det højeste antal uledsagede flygtninge i ungdomsalderen. Her var der særligt tale om unge drenge i alderen 16-17 år. Derfor afspejler Sveriges modtagelse af uledsagede flygtninge sig i statistikken, da disse børn og unge, som tidligere nævnt, hyppigere anbringes på institution.

International forskning og svensk forskning finder i øvrigt, at unge anbragt på sikrede institutioner har en overhyppighed af somatiske problemer og udfordringer med tandsundheden⁵⁰.

Endelig har Marie Sallnäs, i sin forskning i den svenske brug af institutionsanbringelse⁵¹, peget på, at brugen af institutioner i Sverige ofte er rettet mod håndteringen af sociale problemer hos barnet som eksempelvis antisocial adfærd, misbrug eller alvorlig konflikt mellem børn og forældre. Derfor er institutioner ofte rettet mod at tilbyde en form for behandling, og i dag præsenterer svenske institutioner ofte sig selv som rettet mod

⁴⁷ Adfærdstiltag anvendes, når et barn eller ung, som følge af alvorlige adfærds vanskeligheder, anbringes på en institution med eller uden samtykke.

⁴⁸ Deloitte (2019): Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

⁴⁹ Elisabeth Backe-Hansen, Ingrid Højer, Yvonne Sjöblom, Jan Storø, (2013) Out of home care in Norway and Sweden – similar and different, *Psychosocial Intervention*, Volume 22, Issue 3, s. 193-202.

⁵⁰ Vinnerljung, B., Kling, S. Hjern, A. (2018), Health problems and healthcare needs among youth in Swedish secure residential care. *International Journal of Social Welfare*

⁵¹ Marie Sallnäs (2009) Swedish Residential Care in the Landscape of Out-of-Home Care i Courney, Mark E og Iwaniec Dorotea (red.): *Residential Care of Children: Comparative Perspectives*, Oxford University Press, s. 38-53.

et behandlingssigte. Her peger Sallnäs på, at institutionsanbringelse generelt overvejes, når det ikke er muligt at anbringe i plejefamilier. Det kan eksempelvis være, hvis barnet/den unges problemer er så alvorlige, at det kræver behandling, eller for at sikre, at en søskendeflok kan anbringes samme sted.

BARNET OG DEN UNGES ALDER VED ANBRINGELSE/BARNEVÆRNSTILTAG

Resultater på tværs af de tre lande

Det fremgår af statistikken fra 2019, at størstedelen af børn og unge i både Danmark og Sverige bliver anbragt i alderen 12-17 år. Til sammenligning er det i Norge oftest børn og unge i aldersgruppen 6-12 år, der modtager barneværnstiltag (herunder anbringelse).

Danmark

Nedenstående tabel 5 viser barnets alder ved anbringelser, der iværksættes i løbet af 2019. Tabellen dækker både over børn, der anbringes for første gang og børn, der skifter anbringelsessted.

TABEL 5. BARNETS ALDER VED IVÆRKSATTE ANBRINGELSER FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR I DANMARK I LØBET AF 2019

Alder	Antal i aldersgruppe	Andel i hver aldersgruppe
0-5 år	446	18,1%
6-11 år	505	20,5%
12-17 år	1.512	61,4%
Total	2.463	100%

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Danmarks Statistik, Ankestyrelsen 2020.

Tabellen viser, at over halvdelen af de børn, som blev anbragt i løbet af 2019, var mellem 12 og 17 år (61,4 %). Andelen af børn og unge, der blev anbragt i alderen 0-5 år og 6-11 år er nogenlunde jævnt fordelt.

Forskning har derudover vist, at sammenbrud i anbringelsen oftest sker i ungdomsårene, og at op imod halvdelen af alle anbragte unge oplever, at deres anbringelsesforløb bryder

sammen⁵². Derudover har analyser vist, at skift i anbringelsessted oftest sker inden for det første år af anbringelsen⁵³.

Norge

Statistisk Sentralbyrå Norge opgør på nuværende tidspunkt ikke barnets alder ved anbringelse uden for hjemmet isoleret set, men barnets alder opgøres ved nyt barneværnstiltag. Barneværnstiltag i Norge dækker som beskrevet både over forebyggende foranstaltninger og anbringelse.

Tabel 5.1. viser antallet af nye barneværnstiltag i 2019 i Norge fordelt på aldersgrupper.

TABEL 5.1 NYE BARNEVÆRNSTILTAG FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ ALDERSGRUPPER I NORGE I LØBET AF 2019

Alder	Antal i aldersgruppe	Andel i aldersgruppen	Antal år per aldersgruppe	Tiltag per år i gennemsnit i aldersgruppen
0-5 år	3.699	26,4%	6	1.233
6-12 år	6.157	44%	7	880
13-17 år	4.147	29,6%	5	829
Total	14.003	100%		

Note: Barneværnstiltag inkluderer både forebyggende foranstaltninger og anbringelse.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020

Tabellen viser, at den højeste andel af nye barneværnstiltag i 2019 er i aldersgrupperne 6-12 år (44 procent) og 13-17 år (29,6 procent), også selvom der i beregningen tages højde for varierende antal år i aldersgrupperne.

For at finde svar på spørgsmålet om barnets alder ved anbringelse, er der indhentet bidrag fra Centralenheden for Fylkesnævne. Centralenheden opgør nemlig antallet af paragrafhenvísninger vedrørende omsorgsovertagelser fordelt på aldersgrupper. I Centralenheden for Fylkesnævnenes beregninger indgår dog kun børn, som anbringes efter paragrafferne om omsorgsovertagelse og ikke børn, som anbringes efter paragraffen om hjælpetiltag, da disse anbringelser ikke behandles i Fylkesnævne.

⁵² Tine Egelund, Turf Böcker Jakobsen, Ida Hammen, Martin Olsson & Anders høst (2010): Sammenbrud i anbringelser af unge - Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

⁵³ Social- og Indenrigsministeriet (2018), Velfærdspolitisk Analyse: Kontinuitet i anbringelser af børn og unge https://sim.dk/media/28966/vpa_kontinuitet_i_anbringelser_af_boern_og_unge_t.pdf.

Tabel 5.2 viser, hvordan antallet af vedtagne omsorgsovertagelser i 2019 fordeler sig på børn i forskellige aldersgrupper.

TABEL 5.2. OMSORGSOVERTAGELSER FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-18 ÅR I NORGE I 2019

Alder	Antal paragrafhenvisninger vedrørende omsorgsovertagelse	Andel i %
0-6 år	362	31,9%
6-12 år	443	39,1
12-18 år	329	29,0
Total	1.134	100%

Note: Data inkluderer kun anbringelser som omsorgsovertagelse og ikke anbringelser som hjælpetiltag. Dette skyldes, at barnets alder ved anbringelse kun registreres af Fylkesnævnene, og ikke indgår i barneværnsstatistikken. I alt modtog 897 børn omsorgsovertagelse i 2019. Samme barn kan have en omsorgsovertagelse, der har hjemmel i flere forskellige paragraffer. I 2019 blev der altså registreret 1134 paragrafhenvisninger fordelt på 897 børn og unge.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Fylkesnemndene for barnevern og sociale sager/Sentralenheten, Ankestyrelsen 2020.

Som det fremgår af tabel 5.2, er der flest omsorgsovertagelser blandt børn i alderen 6-12 år (39,1 procent).

Sverige

Følgende tabel 5.3 viser alderen ved anbringelse for børn og unge fordelt på aldersgrupper i 2019. Her er det vigtigt at bemærke, at tallene i tabellen både kan dække over førstegangsanbringelser og skift i anbringelser.

TABEL 5.3. BARNETS ALDER VED IVÆRKSATTE ANBRINGELSER ELLER VED SKIFT I ANBRINGELSEN I SVERIGE I LØBET AF 2019

Alder	Antal i aldersgruppen	Andel i aldersgruppe	Antal år i pr. aldersgruppe	Antal anbringelser pr. år i gennemsnit i aldersgruppen
0-3 år	1.118	12,8%	4	280
4-6 år	844	9,7%	3	281
7-9 år	957	10,9%	3	319
10-12 år	1.084	12,4%	3	361
13-14 år	1.299	14,9%	2	650
15-17 år	3.406	39,1%	3	1.135
Total	8.708	100%		

Note: Et barn kan være registreret under flere årsager til anbringelse og derfor kan samme barn fremgå flere gange i tabellen.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020.

Ovenstående tabel 5.3 viser, at størstedelen af børn og unge der anbringes eller oplever skift i anbringelsen er i alderen 15-17 år.

I en publikation fra Socialstyrelsen Sverige fremgår det, at drenge er overrepræsenterede i forhold til piger i alle alderskategorier. Den største forskel ses i ungdomsårene (15-17 år), hvor drengene udgør knap to tredjedele af alle anbragte i denne aldersgruppe.⁵⁴

Af tabel 5.4 fremgår data på barnets alder for **første** anbringelse fordelt på anbringelsestype.

TABEL 5.4. BARNETS ALDER VED FØRSTE ANBRINGELSE FORDELT PÅ ANBRINGELSESTYPE I SVERIGE I LØBET AF 2019

Alder	Pleje-famili- e	Net- værks pleje- famili- e	Akutple- jefamilie	HVB	Bo- støtte	Sær- skilt ung- doms- hjem	An- det	Eget hjem	I alt	Andel i %
0-5 år	3.786	697	740	810	20	34	60	113	6260	34,9%
6-11 år	2.337	595	803	613	23	35	73	116	4595	25,7%
12-17 år	2.718	588	953	1821	296	298	207	176	7057	39,4%
Total	8.841	1.880	2.496	3.244	339	367	340	405	17.912	100%

Note: Tabellen viser alder ved første anbringelse. Anbringelsestypen er den, der er registreret på personnummeret i 2019.

Kilde: Databestilling hos Registerservice Socialstyrelsen Sverige, Ankestyrelsen 2020

Tabel 5.4 viser, at familiepleje er den mest anvendte anbringelsestype for alle alderskategorier, når det gælder førstegangsanbringelser.

Når vi ser særskilt på de 12-17 årige fremgår det, at HVB-hjem⁵⁵ udgør den næstmest anvendte anbringelsestype.

⁵⁴ Socialstyrelsen Sverige (2020): Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2019.

⁵⁵ HVB (Hem för vård eller boende) er en institutionstype, der retter sig mod børn eller unge, der ikke kan bo hjemme på grund af forhold i hjemmet eller egen adfærd. I dag drives Hvb-hjem primært af private virksomheder.

HERKOMSTFORDELING AF ANBRAGTE BØRN OG UNGE

Resultater på tværs af de tre lande

For både Norge og Danmark gælder det, at størstedelen af anbragte børn og unge har dansk/norsk oprindelse. Ligeledes gælder det for begge lande, at både andelen af anbragte børn og unge med indvandrerbaggrund og efterkommere fra ikke-vestlige lande er større end andelen af anbragte børn og unge og efterkommere fra vestlige lande.

I den svenske statistik opgøres herkomst ikke på anbringelsesområdet, og Sverige indgår derfor ikke i dette kapitel.

Danmark

Tabel 6 viser det samlede antal anbringelser af udsatte børn og unge fordelt på herkomst.

TABEL 6. ANBRINGELSER AF BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT EFTER HERKOMST⁵⁶ I DANMARK PER 31. DECEMBER 2019

Herkomst	Antal	Andel i %
Dansk oprindelse	9.916	87,3%
Efterkommere ikke-vestlige land	806	7,1%
Efterkommere vestlige lande	109	1,0%
Børn og unge med indvandrerbaggrund fra ikke-vestlige lande	425	3,7%
Børn og unge med indvandrerbaggrund fra vestlige lande	98	0,9%
Total	11.354	100%

Note: Omfatter børn og unge i alderen 0-17 år, der var anbragt uden for hjemmet d. 31. december 2019, og som findes i befolkningsregistret ultimo år 2019.

Kilde: Social- og Ældreministeriets beregninger ud fra tal fra Danmarks Statistik

Som det fremgår af tabel 6 vedrører 87,3 procent anbringelser børn og unge med dansk oprindelse. 7,1 procent anbringelser vedrører efterkommere fra ikke-vestlige lande, og 3,7 procent anbringelser vedrører børn og unge med indvandrerbaggrund fra ikke-vestlige lande.

⁵⁶ Danmarks Statistik definerer herkomst således: En person har dansk oprindelse, hvis han eller hun har mindst én forælder, som både er dansk statsborger og født i Danmark. Hverken indvandrere eller efterkommere har én forælder, som både er dansk statsborger og født i Danmark. Forskellen mellem indvandrere og efterkommere er, at indvandrere er født i udlandet, mens efterkommere er født i Danmark.

Norge

Statistisk Sentralbyrå Norge opgør herkomst for børn og unge med barneværnstiltag. Nedenstående tabel viser antallet og andelen af børn med et barneværnstiltag i 2019 og vedrører derfor ikke alene anbringelser.

TABEL 6.1. BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR MED BARNEVÆRNSTILTAG FORDELT PÅ HERKOMST⁵⁷ I NORGE PER 31. DECEMBER 2019

Herkomst	Verdensdel	Antal børn og unge	Andel i %
Børn og unge med indvandrerbaggrund	Vesten/EU	725	2,2%
Børn og unge med indvandrerbaggrund	Uden for Vesten/EU	3.188	9,8%
Efterkommere	Vesten/EU	472	1,5%
Efterkommere	Uden for Vesten EU	3.944	12,1%
Norsk oprindelse		24.061	74%
Uoplyst indvandringskategori		114	0,4%
Total		32.504	100%

Note: Kategorien "Børn og unge med indvandrerbaggrund" inkluderer uledsagede mindreårige flygtninge.
 Kategorien "Vesten/EU" dækker over landene EU28/EØS, Schweiz, USA, Canada, Australia og New Zealand
 Kategorien "Uden for Vesten/EU" dækker over landene Asien, Afrika, Latinamerika, Oceanien undtagen Australien og New Zealand og Europa uden for EU28/EØS

Kilde: Egne beregninger på baggrund af statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020

Som det fremgår af tabel 6.1, udgør børn og unge med norsk oprindelse den største andel af det samlede antal børn og unge med barneværnstiltag i Norge i 2019 (74 procent). Herefter udgør efterkommere fra ikke-vestlige lande (12,1 procent) og børn og unge med indvandrerbaggrund fra ikke-vestlige lande (9,8 procent) de største andele af den samlede gruppe af børn og unge med barneværnstiltag i Norge.

Statistisk Sentralbyrå Norge har derudover opgjort, hvordan anbringelser af børn og unge i aldersgruppen 0-17 år fordeler

⁵⁷ Statistisk Sentralbyrå definerer "indvandrere" (i denne rapport; "børn og unge med indvandrerbaggrund") som personer, som er født i udlandet af to udenlandsfødte forældre og fire udenlandsfødte bedsteforældre. Norskfødte med indvandrerforældre (i denne rapport; "efterkommere"), er personer som er født i Norge af to udenlandsfødte forældre og fire udenlandsfødte bedsteforældre. Betegnelsen "norskfødte med én udenlandsfødt forælder" (i rapporten; efterkommere med én udenlandsfødt forælder) er ikke en del af den officielle definition, men kategorien er blevet anvendt af Statistisk Sentralbyrå for at se nærmere på denne gruppe i forbindelse med barneværnstiltag.

sig på henholdsvis herkomst og anbringelsestype, som præsenteres i tabel 6.2.

TABEL 6.2. ANBRINGELSER FOR BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-17 ÅR FORDELT PÅ HERKOMST OG FORANSTALTNINGSTYPE I NORGE PER 31. DECEMBER 2019.

	Institution (Andel i %)	Netværks- pleje (Andel i %)	Familie- pleje (Andel i %)	Beredskabs- hjem (akut- plejefami- lier) (Andel i %)	Bolig med op- følgning (Andel i %)	Uop- gjort (Andel i %)	An- bragte i alt
Barn uden indvandrer- baggrund	493 (7%)	2.053 (29,4%)	4.130 (59,1%)	248 (3,5%)	55 (0,8%)	7 (0,1%)	6.986
Børn og unge med indvandrer- baggrund	244 (15,6%)	201 (12,8%)	734 (46,8%)	133 (7,2%)	252 (16,1%)	3 (0,2%)	1.567
Efterkom- mere	92 (7,6%)	126 (10,5%)	838 (69,7%)	131 (10,9%)	9 (0,7%)	7 (0,6%)	1.203
Efterkom- mere med én uden- landsfødt forælder	105 (7,8%)	341 (25,4%)	822 (61,2%)	51 (3,8%)	18 (1,3%)	6 (0,4%)	1.343
Uopgjort indvan- dringskate- gori	8 (23,5%)	2 (5,9%)	10 (29,4%)	12 (35,3%)	1 (2,9%)	1 (2,9%)	34
Total	942	2.723	6.534	575	335	24	11.133

Kilde: Egne beregninger ud fra statistik fra Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020.

Som det fremgår af tabel 6.2, er den hyppigst anvendte anbringelsesform familiepleje på tværs af herkomst.

Ser vi nærmere på netværksanbringelse fremgår det af tabellen, at den hyppigst anvendes til børn og unge uden indvandrerbaggrund (29,4 procent) og til efterkommere med kun én udenlandskfødt forælder (25,4 procent). Til sammenligning anvendes netværksanbringelse i mindre grad for børn og unge med indvandrerbaggrund (12,8 procent) og efterkommere (10,5 procent).

Når vi ser nærmere på institutionsanbringelse, fremgår det af tabellen, at syv procent af børn og unge uden indvandrerbaggrund anbringes her, hvor det samme gælder for 15,6 procent af børn og unge med indvandrerbaggrund. På samme måde gælder det for anbringelse i bolig med opfølgning, at en større andel anbragte børn og unge med indvandrerbaggrund anbringes her, end det er tilfældet for børn og

unge uden indvandrerbaggrund. En mulig forklaring på denne forskel kan være, at Norge som beskrevet har modtaget en høj andel uledsagede flygtninge, som har øget efterspørgslen på institutionspladser (se side 44).

Ifølge oplysninger fra Statistisk Sentralbyrå Norge⁵⁸ er der forholdsvis flere børn og unge med indvandrerbaggrund, der modtager et barneværnstiltag sammenlignet med efterkommere og børn og unge uden indvandrerbaggrund. Nedenstående tabel 6.3 viser antallet af børn og unge i alderen 0-22 år med barneværnstiltag i 2019 ud af 1000 børn. Som det fremgår af tabellen, modtager en større andel af børn og unge med indvandrerbaggrund et barneværnstiltag (52 ud af 1.000 børn og unge), sammenlignet med efterkommere (32 ud af 1.000 børn og unge) og børn og unge uden indvandrerbaggrund (27 ud af 1.000 børn og unge).

TABEL 6.3. ANTAL BØRN OG UNGE I ALDEREN 0-22 ÅR MED BARNEVÆRNSTILTAG FORDELT PÅ HERKOMST PER 1.000 I NORGE PER 31. DECEMBER 2019

Herkomst	Antal pr. 1.000 børn
Børn og unge uden indvandrerbaggrund	27
Børn og unge med indvandrerbaggrund	52
Efterkommere	32

Kilde: Statistisk Sentralbyrå Norge, Ankestyrelsen 2020

Sverige

Der er ikke medtaget tal fra Sverige, da de ikke har ført statistik på herkomstfordelingen af anbragte børn og unge siden 2013.

⁵⁸ Tabellen er udarbejdet på baggrund af data og oplysninger fra Statistisk Sentralbyrå Norges artikel; "Færre fekk tiltak frå barnevernet", <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/faerre-fekk-tiltak-fra-barnevernet>.

Metode

Følgende afsnit beskriver hvilke metoder, der er blevet brugt til at indsamle vidensgrundlaget for undersøgelsen.

Undersøgelsen er baseret på:

- Desk research af dokumenter, der vedrører familieplejeområdet i Norge og Sverige
- Fire ekspertinterview med relevante forskere fra Danmark, Norge og Sverige
- Fem interview med centrale aktører på barneværnsområdet i Norge og Sverige
- Datasæt fra Danmarks Statistik, Statistisk Sentralbyrå Norge, Centralenheden for Fylkesnævne Norge og Socialstyrelsen Sverige

DESK RESEARCH

Undersøgelsen baserer sig delvist på desk research og dermed på en indsamling af allerede eksisterende viden på området. Denne desk research baserer sig på en gennemgang af danske, svenske og norske studier af plejefamilieområdet. Derudover er centrale officielle dokumenter, som eksempelvis lovgrundlag, blevet gennemgået og inddraget.

Dataindsamlingen blev indledt med desk research for at udpege temaer til interviewguides og kvalificere de efterfølgende kvalitative interview. Resultaterne fra den indledende desk research bidrog derudover til at skabe grundlag for at beskrive den historiske kontekst for tidligere og aktuelle forandringer i organiseringen og lovgivningen på familieplejeområdet i Norge og Sverige. Derudover er desk research blevet anvendt til at verificere faktuelle udsagn fra interviewpersoner.

Resultaterne fra desk research blev kodet under undersøgelsens centrale temaer og er dermed blevet inddraget løbende sammen med interviewmaterialet i analysen.

EKSPERTINTERVIEW

Idet det er en kompleks opgave at sammenligne organisering, praksis og lovgivning mellem lande, valgte vi at konsultere forskere i forbindelse med dataindsamlingen. For at kvalificere det metodiske design på undersøgelsen, og skabe viden om de

overordnede linjer i forskelle i organisering og praksis på området for udsatte børn og unge, valgte vi indledningsvist at gennemføre interview med to danske forskere. Begge har tidligere gennemført komparative analyser på anbringelsesområdet i Norden. Derefter afholdt vi interview med forskere fra henholdsvis Norge og Sverige.

Vi har afholdt interview med følgende forskere;

1. Fra Danmark: Seniorforsker ved VIVE; Anne-Dorthe Hestbæk, og lektor ved Institut for Sociologi og Socialt Arbejde; Aalborg Universitet, Mie Engen
2. Fra Sverige: Professor ved Institut for Socialt Arbejde; Stockholm Universitet, Marie Sallnäs
3. Fra Norge: Forsker ved Senter for velferds- og arbejdslivsforskning; Oslomet, Elisiv Bakketeig

Hvad interviewene afdækker

Interviewene med de danske forskere har bidraget til at verificere resultaterne fra desk research, samt til kvalificering af interviewene med nordmændene og svenskerne. De er derudover blevet brugt til at pege på nogle af de centrale forskelle og ligheder, der er i sammenligning med den danske organisering. De danske forskningsinterview har derudover bidraget med faglig sparring til, hvordan man bedst muligt sammenligner nøgletal på tværs af landene og om erfaringer i forhold til de sprogbarrierer, der kan være ved at interviewe og foretage desk research på andre skandinaviske sprog.

De svenske og norske ekspertinterview har ligeledes bidraget med ekspertviden på området, som har kunne give et indblik i de overordnede tendenser, centrale diskussioner og organiseringsforskelle. De har ligeledes kunne pointere en række fordele og ulemper ved de forskellige organiseringsformer, og har kunne uddybe hvordan diskussionen i de to lande udvikler sig i skrivende stund. Slutteligt har de bidraget med at henvise os videre til anden relevant litteratur og undersøgelser.

INTERVIEW MED CENTRALE AKTØRER

De fem interview med centrale aktører afdækker forskellige forvaltningsniveauer og en enkelt privat rekrutteringsvirksomhed. Vi har interviewet:

1. Tre talspersoner fra Bufdir, som er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i Norge. Alle tre talspersoner deltog i samme interview
2. En talsperson fra Bufetat Øst, som er en af de fem Barne-, ungdoms- og familieetater i Norge
3. To talspersoner fra Socialstyrelsen i Sverige, som deltog i samme interview

4. En talsperson fra det svenske tilsyn, kaldet IVO (Inspektionen för vård och omsorg)
5. En talsperson fra Familjepoolen i Sverige, som er en rekrutteringsvirksomhed, der er dannet via et tværkommunalt samarbejde mellem seks svenske kommuner

Udvælgelse og rekruttering

Disse interview er blevet udvalgt for at skabe et bredt perspektiv på, hvordan plejeområdet er organiseret, og afdække erfaringer med rekruttering af plejefamilier. De repræsenterer alle forskellige forvaltningsniveauer, som dermed giver et bredt indblik i organiseringen.

Interviewpersonerne er blevet rekrutteret ved at tage direkte kontakt til aktørerne, som har videreført os til en relevant repræsentant.

Hvad interviewene afdækker

På grund af forskellen blandt de ovennævnte aktører, er der blevet lavet en individuel interviewguide til hvert interview. Dog har samtlige interview afdækket følgende tematikker:

- Overordnet organisering
- Balancen mellem centralisering og decentralisering
- Privatisering af området
- Lovgivningen og udvikling i lovgivning
- Udbredelse og typer af plejefamilier
- Rekruttering og uddannelse af plejefamilier
- Inddragelse af barnet/den unge
- Tilsyn på området

Interviewpersonerne fremstår anonymt i undersøgelsen, og angives derfor kun som den organisation/myndighed de repræsenterer. Citater og tekstuddrag i deres kontekst er sendt i høring hos interviewpersonerne.

Formen på interviewene

På grund af Corona-situationen har det ikke, som planlagt, været muligt at foretage interviewene med fysisk tilstedeværelse, og derfor er alle interview blevet afholdt online. Dette muliggjorde, at undersøgelsen fortsat kunne gennemføres på trods af situationen.

Alle interview blev gennemført som semistrukturerede interview. Det vil sige, at interviewene tog udgangspunkt i en interviewguide, men at vi samtidig har forholdt os åbent til, at nye relevante temaer og spørgsmål kunne dukke op undervejs.

Alle interview blev afholdt på interviewer og interviewpersons respektive modersmål, det vil sige henholdsvis dansk/norsk og dansk/svensk. Vi har prioriteret at lade interviewpersonerne

formulere sig på deres modersmål for at undgå, at vigtige detaljer ellers ikke ville komme frem, eller at det ikke ville være naturligt for interviewpersonerne at uddybe deres svar.

Behandling af interviewmateriale

Interviewene blev optaget på diktafon og er derefter blevet transskriberet. På baggrund af den føromtalte sprogbarriere, blev lydfileterne på svensk og norsk transskriberet til dansk. Derfor gengiver transskriberingerne ikke ordret det sagte.

Interviewtransskriptionerne gennemgik derefter en systematisk kodning med afsæt i et detaljeret kodetræ, der bygger på temaer og spørgsmål fra interviewguides, samt analysetemaer, der er opstået i og på tværs af interviewene.

UDVÆLGELSE OG VERIFICERING AF STATISTISK DATA

Vi har været i tæt dialog med Statistisk Sentralbyrå Norge, Centralenheden for Fylkesnævnene Norge og Socialstyrelsens Registerservice Sverige om både udvælgelse og behandling af data til brug for de statistiske analyser. Derudover har Statistisk Sentralbyrå Norge og Socialstyrelsen Sverige haft alle tabeller i høring til kommentering.

VERIFICERING AF EGEN OVERSÆTTELSE FRA SVENSK OG NORSK

Vi har valgt at oversætte både citater, udpluk af lovgivning samt statistikken fra Norge og Sverige til dansk.

De oversatte citater har været i høring hos informanterne for at sikre, at vi har forstået dem korrekt.

Ligeledes har de oversatte udpluk af lovgivningen været til kommentering hos en norsk og en svensk jurist for at sikre korrekt oversættelse.

Endelig har vi haft den statistiske del af undersøgelsen i høring hos den svenske og norske statistikbank for at sikre, at vores forståelse af statistikken var korrekt.

BEGREBSAFKLARING

- *Barneværnet*: Fællesbetegnelse for området for udsatte børn og unge i Norge, der inkluderer forebyggende foranstaltninger og anbringelse

- *Barneværnstjenesten*: De kommunale socialtjenester i Norge, der har ansvaret for at udføre det daglige arbejde med både forebyggende foranstaltninger og anbringelse
- *BVL*: Lov om barneværnstjenester (Barnevernsloven i Norge)
- *Socialtjenesten*: De kommunale socialtjenester i Sverige, der har ansvaret for at udføre det daglige arbejde med både forebyggende foranstaltninger og anbringelse
- *SoL*: Lov om sociale tjenester (Socialtjänstlagen i Sverige)
- *LVU*: Lov med særlige bestemmelser om varetægt af unge (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga i Sverige)
- *FB*: Forældreskabsloven (Föräldrabalk i Sverige)